

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 22 5. junija 1980 Leto XVIII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Vodilo mladim

V prelepem gorskem kotu, na ozki travnati planjavi, se je v soboto, 31. maja spet zbrala množica nekdanjih taboriščnikov na Ljubelju, podružnice zloglasnega nacističnega Mauthausna.

Petintrideset let mineva od zmage nad fašizmom in nacizmom, mineva tudi petintrideset let osvoboditve političnih zapornikov, internirancev in izgnancev iz Slovenije, Jugoslavije in vse Evrope iz zloglasnih taborišč smrti in mučilnic, raztresenih po vsej Evropi.

Shod nekdanjih tovarišev, ki so vojna leta preživeli ne kot vsega spoštovanja vredni ljudje, ampak kot navadne številke v nacističnofašističnem seznamu, je bil prijeten in spontan. Grenil pa ga je spomin na premnoge, ki so pustili svoja življenja na Ljubelju in v stoterih drugih taboriščih.

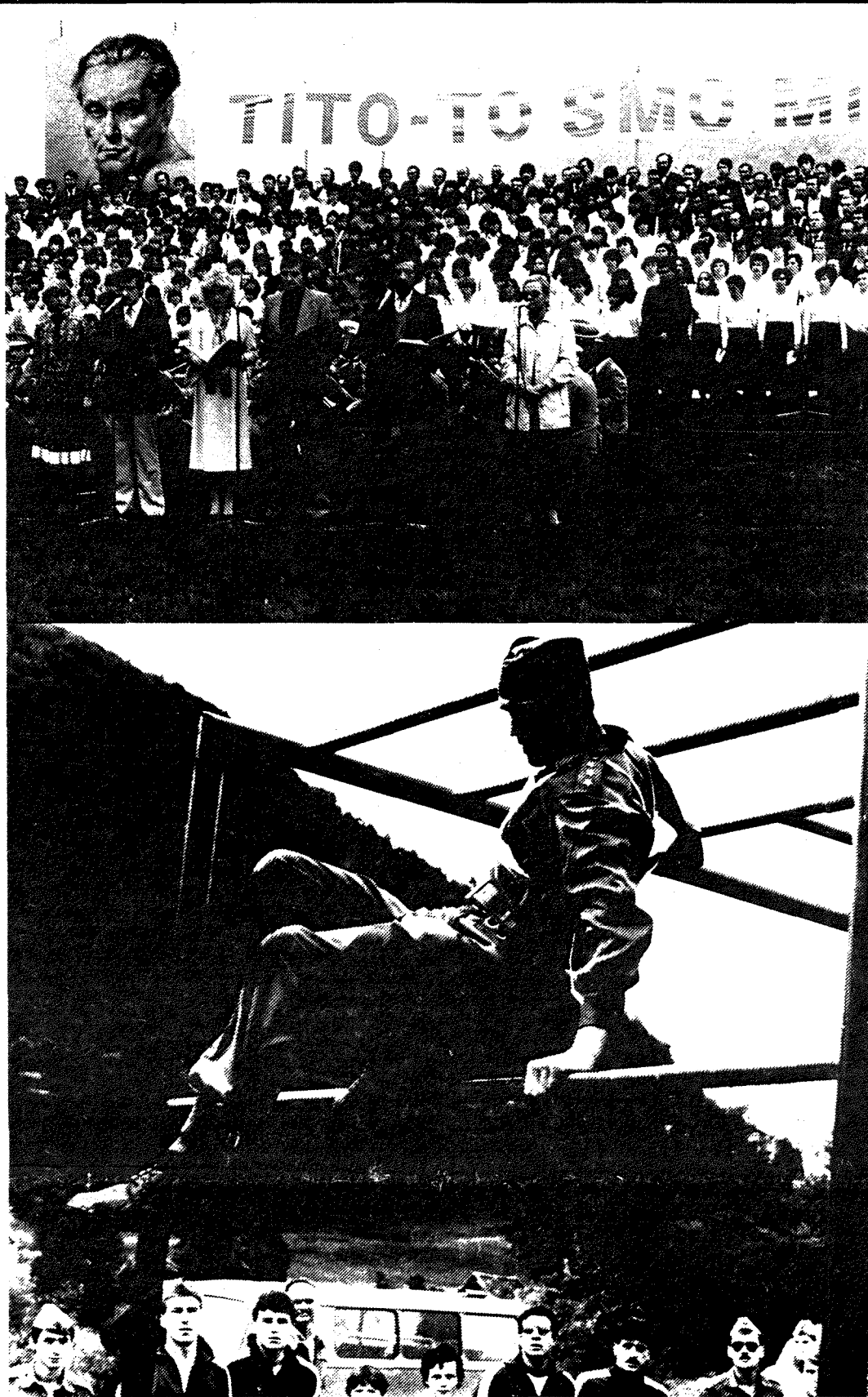
»Letos praznujemo z žalostjo v srcu, saj smo prav v maju, mesecu mladosti, izgubili našega najdražjega tovariša-Tita,« je dejal slavnostni govornik Marjan Lenarčič. »Svet je s svojo prisotnostjo ob grobu tovariša Tita izkazal poslednje spoštovanje njegovi osebnosti in potrdil, da visoko ceni tudi boj jugoslovanskih narodov in narodnosti za svojo svobodo, neodvisnost, samostojnost in za svobodo drugih narodov, za svet miru, prijateljstva in sodelovanja.«

Potem ko je Marjan Lenarčič v svojem govoru opisal trpljenje taboriščnikov na Ljubelju in potem ko je na kratko spregovoril o pomenu našega narodnoosvobodilnega boja ter našega poveljnega razvoja, se je obrnil k mladim: »Predvsem vam so namenjene današnje besede, da bi se seznanili in pravilno dojeli gorje, težo in ostrino narodnoosvobodilnega boja ter socialistične revolucije in graditve novih socialističnih družbenih odnosov v za nas tako usodnih zgodovinskih dneh, da bi na svetlih revolucionarnih izročilih in izkušnjah razvijali in krepili naš socialistični samoupravni in politični sistem, politiko nevrščenosti, sistem ljudske obrambe in družbene samozaščite, da naši narodi ne bi nikoli več doživeli izdajstva, kapitulacije, okupacije, zločinov, internacije, terorja in nasilja ter drugih grozot motoriziranega Džingiskana, ki je divjal po Evropi in zunaj nje.«

Od nekdanjih francoskih, avstrijskih in italijanskih internirancev, ki so se zbrali na ljubeljski jubilejni prireditvi, je zbranim govoril predsednik nacionalne federacije deportirancev, internirancev, odporikov in patriotov iz Francije, gospod Emille Valley.

K slavnostnemu razpoloženju ljubeljskega srečanja so doprinesli tudi godbeniki pihalne godbe iz Tržiča ter šolska mladina s pesmijo in recitacijami.

B. Ž. J.

Skoraj teden dni je bil Tolmin gostitelj udeležencev 35. športnega armadnega območja, manifestacije, ki je od prvega dne, 27. maja pa do zaključka, 2. junija navdušila tako domačine kot goste. Živa priča temu so bile polne tribune ob igriščih in obeh stadionih, prenapolnjene dvorane ob večernih prireditvah v Tolminu, Bovcu, Kobaridu, na Idrijskem... Skratka, utrip Tolminske je postal za stopnjo močnejši. Dežela in njeni ljudje so se spremenili v kovačnico novih prijateljev, toliko bolj, ker je manifestacijo spremljala zvest 30-letnice samoupravljanja, 35-letnice zmage nad fašizmom in je sovpadala s tolminskim občinskim praznikom.

Mesto je zaživelo

Dobri rezultati tekmovalj so bili vzpodbuden znak, da so naši vojaki in starešine telesno dobro pripravljene, enotni, samozvestni in neuklonljivi. Na prvo mesto so se povzpeli vojaki in starešine iz Postojne, Mariborčani pa so letos že drugič dokazali svoj smisel za razgibano življenje.

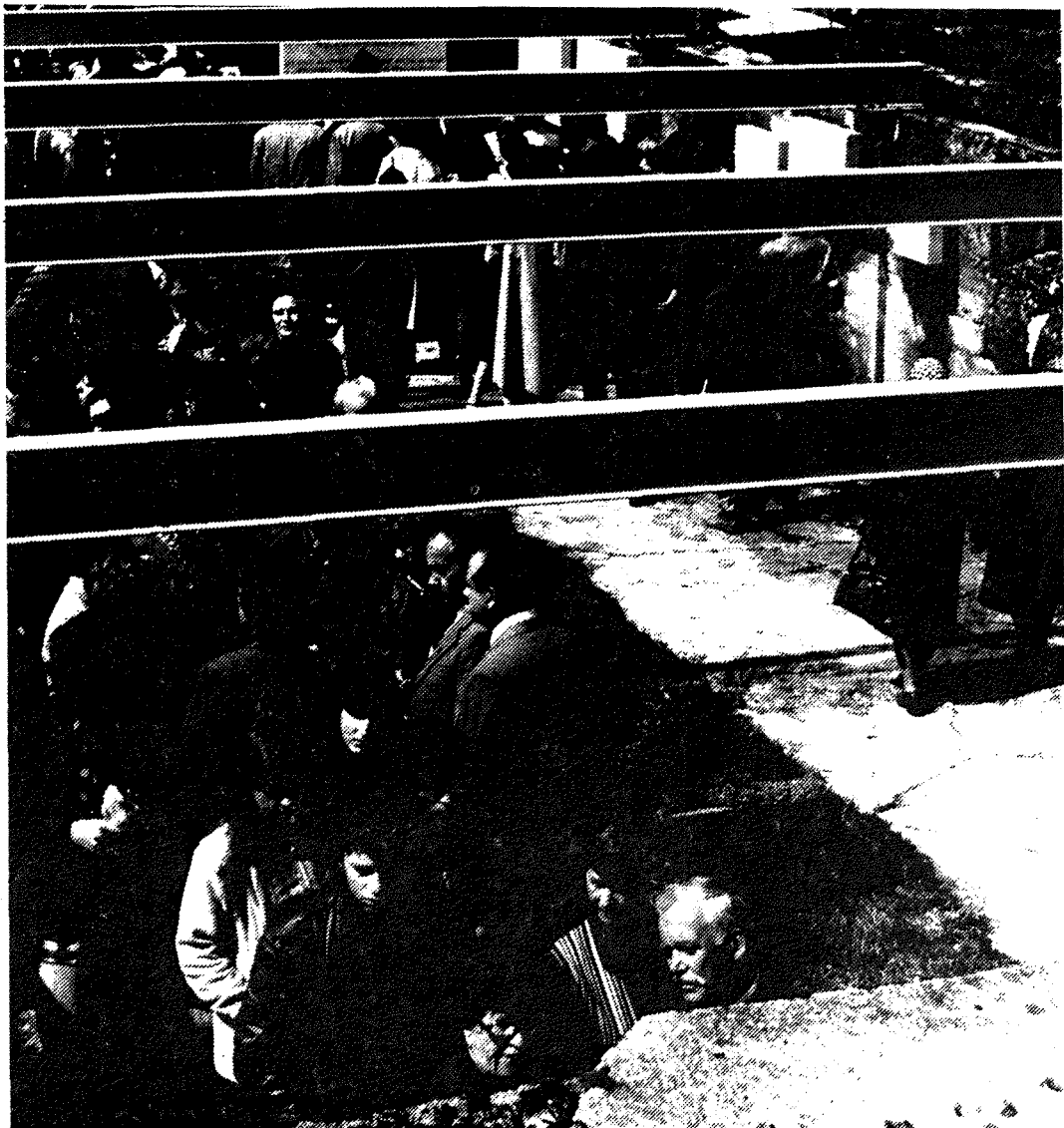
V pregledu kulturno-zabavnih dejavnosti pripadnikov LAO je največje zanimanje zase pokazala razstava o Titovi revolucionarni poti in delu. Med obiskovalci, bilo jih je kakih 5000, so bili predstavniki vseh republik. Prvenstvo je še popestril pohod po poteh osvoboditve. Pot je mlade in starejše pohodnike vodila v Zakojce, na Porezen, Kal, Rut in v druge kraje Baške grape, na Golobar, z mislimi na Gradnikovo brigado, in na Stol, s spomini na borce Gregorčičeve brigade.

Ž. D.

Foto: S. Krševan

Ljubelj

»...Mnogi med nami se še živo spominjajo tega, kar je najstrašnejše, hujše od smrti, to je suženjstvo v koncentracijskem taborišču.«

Letovanja in solidarnost

Pisec članka v Nedeljskem dnevniku z dne 6. 4. 1980 obravnava preživljanje in financiranje letošnjih dopustov delavcev, le bežno pa omenja upokojece in regres zanje. Dejstvo je, da delavec, čim je upokojen, kar naenkrat nima več kje letovati razen v hotelih. Mislim, da imajo upokojeenci iste pravice, le da se nihče ne zanima, kako in kje ter po kakšni ceni upokojeenci preživljajo počitnice na morju ali kje drugje. Tudi za klimatsko zdravljenje ostarelih članov Zveze združenj borcev se nihče ne zanima. Vendar je dovolj možnosti, da bi tudi upokojeenci, predvsem pa bolehniki člani borčevskih organizacij, preživeli kak teden ob morju ali v toplicah ali v hribih itd. Večina podjetij ima urejene počitniške domove, vendar samo za svoje aktivne delavce. Tudi za mladino je poskrbljeno. Za upokojeence in bivše borce pa nič. Večina med njim ni tako dobro situirana, da bi si lahko privoščili bivanje v hotelu, posebno letos ne, ker so se cene hotelskih uslug prilagodile nemškimi markam. Pokojnine pa so daleč pod temi cenami. Upokojenec ima pokojnino, ki je odmerjena po povprečju zadnjih let dela in od tega povprečja dobi 30 odstotkov manj. Če si v pokoju več kot 15 let, se pokojnina zniža še za nadaljnjih 20 odstotkov. O regresu za upokojeence pa ni, da bi govoril, saj zadošča samo za kak dan bivanja ob morju.

Vendar obstajajo možnosti, ki bi lahko tudi za upokojeence uredile bivanje ob morju. Društva upokojeencev in društva bivših borcev NOB bi po mojem mnenju lahko sklenila s podjetji, ki imajo počitniške domove, da bi le ta odstopila vsako leto nekaj ležišč za upokojeence in bivše borce. Omenjena društva pa naj bi pridobljena ležišča združila po regijah in o prostih mestih obveščala svoje člane.

Seveda je še mnogo drugih možnosti, da bi vsaj bolni borci dobili možnost cenejšega bivanja ob morju. V poštve pridejo tudi priklopi ali šotori in odpiranje privatnih vikendov širšemu krogu prebivalstva. Posebno bi bili lahko solidarni vsaj tisti lastniki vikendov, ki so od družbe dobili stanovanja (brez plačila sedanjega prispevka) ali pa so si vikende zgradili s posojilom, namenjenim za stanovanjsko gradnjo.

Prav bi bilo, da ne bi samo govorili o solidarnosti, ampak bi to solidarnost tudi dokazali.

FRANC RESMAN
Radovljica

revolucionarnih tradicij NOB ter s krajevnim odborom ZZB NOV.

Avtor gorečih besed Visorian Grigorjevič Belinski je nekoč zapisal, da je polemika njegov poklic, sreča, zrak in hrana. Zakaj ne bi tudi mi malo polemizirali, da bi vsi nekdanji borci pokončno in zravnano nadaljevali svoje politično poslanstvo, zvesti svojim idejam. Naša SZDL nadaljuje in mora nadaljevati pridobitve OF. Naša solidarnost ne sme postati samo papir napisanih deklaracij, temveč stalna praksa vsakdanjega življenja in odnosov.

IVAN MEZGEC

O poslovanju

V pretekli sezoni so mi odobrili tritedensko klimatsko zdravljenje v domu vojaških vojnih invalidov v Strunjanu. Sobo so mi rezervirali za 22. julij. Pisal sem priporočeno pismo, poslal tja še posebej nekoga, da se je prepričal, če je vse urejeno. Dan prej sem javil svoj prihod še telefonsko.

Dogovorjenega dne sem se v Strunjanu javil v pisarno. Toda uprava je mojo rezervirano sobo samo nekaj ur prej, kot so zaupali neki gostje, oddala tujcu, ki je prišel v zdravilišče neprijavljen. Namesto da bi mi uprava odvzeto sobo izpraznila, se je uradnica z nekim gospodom odpeljala. Zaman sem potem čakal, da se pojavi kdorkoli iz uprave. Ni mi kazalo drugega, kot da se vrnem dvesto kilometrov daleč domov pod Gorjance. Uprava doma, ki mi je prizadela namesto zagotovljenega zdravljenja samo stroške in naporno potovanje, ni čutila nobene potrebe, da se opraviči ali da mi določi nov datum možnega zdravljenja.

V Ljubljani so mi na pristojnem mestu povedali, da nisem edina žrtev nerazumljive samovoljnosti v Strunjanu, ker so dobili že več pritožb. Taka uprava ni primerna za ustanovo, ki se imenuje dom vojaških vojnih invalidov in spomeničarjev Strunjan.

IVO PIRKOVIČ,
Kocenova 7,
Ljubljana

Ali se to da opravičiti?

Nisem postal slučajno takoj po roški ofenzivi (1942) kurir glavnega štaba NOV in POS. Pred osvoboditvijo leta 1945 sem bil član Ozne za ljubljansko okolico s sedežem na Ižanski cesti-Barje. Sedaj v pokoju pa sem praporščak ZB NOV terena Malči Belič.

Občinski odbor ZZB Vič-Rudnik mi je podaril v platno vezano knjigo z naslovom *Gradivo za zgodovino NOB občine Ljubljana Vič-Rudnik*.

S posebnim spoštovanjem sem začel brati knjigo, saj zastopa organizacijo, kateri tudi sam pripadam. Toda že na straneh 24 in 25 se ti občutki sprevržejo v razočaranje.

Ognjeni krst ni bil 18., ampak 21. maja 1942, to je takrat, ko se je 2. grupa odredov bojevala z Nemci na Jančah. Tistega dne sem vzdrževal zvezo z vodstvom naše čete (4. četa) in štabom bataljona v Iški. Tako sem z motornim kolesom pripeljal na bojišče (naravnost iz Iga do šole na Barju) komandirja 1. čete, tovariša Vandka. Preden sem zapeljal v zamaskirani prekop črnoščanske ceste, sva bila deležna velikega požara iz ljubljanskega gradu. To omenjam zato, ker pisci trdijo, da je bila komanda namenjena šoli.

Na 25. strani je zopet pisana neresnica. Italijani niso 18. maja lovili moške po Barju. To so začeli šele po 26. juliju. Na vse te napake samo na eni strani se v tretjem odstavku iste strani pojavi opravičilo za vojnega zločinca Skalarja, ki ga je začel zdaj preganjati preiskovalni sodnik. (Glej časopis Delo z dne 5. aprila 1980, prva stran.) Zgodovinar ZZB občine Vič piše: »Dne 24. novembra 1943. leta so začeli domobranci z aretacijami. Tako so pri Francu Meliku v Črni vasi (to je moj oče) našli nahrbtnik z municijo, ki ga je imel sin pripravljene za partizane. Posledice so bile strašne.«

Najodločnejše protestiram proti takemu pisanju. Zagotavljam, da v naši hiši nikoli nismo našli nahrbtnika z municijo, ampak je

bil to samo izgovor za gnusen zločin Skalarja in njegovih obveščevalcev nad mojimi nedolžnim očetom, materjo in bratom. Pisce sprašujem, kaj je Skalar našel pri Ukmarjevi družini v Mateni in pri mojem stricu Jančetu, da so jih tako nečloveško pobili? Po moji presoji ne more biti slučajna pomota, da mi pripisujejo Skalarjeve zločine. Bili so tovariško naprošeni, da v besedilu pred tiskom to popravijo. Nasprotno, še trikrat so stvar poudarili v knjigi, in to na straneh 25, 313 in 467. Zakaj? Rad bi odgovor.

Prav bi bilo, da se oglasijo še drugi, da se naš boj ne osmeši pred doraščajočo mladino. Npr: Zakaj v knjigi nič ne piše o zasluženem narodnem heroju Oskarju Kovačiču? Po njem se imenuje šola na Dolenjski cesti, saj je bil organizator NOB v naši občini.

FRANC MELIK-RAJKO
Ljubljana Vič-Rudnik

Zahvala

Openska sekcija VZPI in SPD Tabor-Opčine sta poslali RO ZZB NOV naslednji telegram:

Najtopleje se vam zahvaljujem za dragoceno pomoč, ki ste nam jo nudili ob praznovanju 35 letnice osvoboditve Opčin, ki je bilo v prosvetnem domu na Opčinah 3. maja letos. Jasen in temljit zgodovinski prikaz tovariša Draga Košmrlja ter neposredno pričevanje tovariša Leopolda Caharije je številnemu občinstvu, ki je napolnilo dvorano, obudilo spomin na nepozabne dni naše vojske mimo Opčin v Trst. Besede so utrdile voljo do nadaljevanja našega dela z ideali, ki so nas privedli do tistih zgodovinskih dni. To voljo smo izkazali tudi v dneh, ko smo se ob smrti tovariša Tita spet zbrali in se poklonili njegovemu spominu z obljubo, da bomo nadaljevali njegovo misel in nauk.

Invalidova zahvala

Stanislav Rijavec iz Šiške je stoodstotni vojni invalid. Od septembra 1943 je bil borec 12. brigade, prej pa Gubčeve. Sam živi v 8. nadstropju stolpnice na Bijičevci 4 v Ljubljani. V hudih trenutkih so mu priskočili na pomoč učenci osnovne šole Valentina Vodnika, ki so mu do februarja letos prinašali hrano in vse potrebno.

Tovariš Stanislav Rijavec se iskreno zahvaljuje za pomoč tako svojim mladim prijateljem iz šole Valentina Vodnika kot tudi centru za socialno delo v Šiški.

Izgubljeni na pohodu

Sem član borčevske organizacije v krajevni skupnosti Center, Jožeta Marna. Naša organizacija prireja nekajkrat na leto za svoje člane skupinske izlete po Sloveniji pa tudi v druge kraje, znane iz zgodovine našega narodnoosvobodilnega boja.

Osemnajstega maja je naš tovariš Jože Smrekar organiziral prvi letošnji izlet na Jelenov žleb, kjer so marca 1943 izbojevali partizani zmago nad številčno močnejšim in bolj opremljenim bataljonom italijanske divizije Macerata, ki mu je poveljeval polkovnik Genovese.

Med potjo smo si ogledali grad Turjak. Peljali smo se mimo Nove Štife in mimo planinskega doma na Travnici gori. V velikem gozdu smo tavalili nekaj ur, dokler voznik avtobusa ni naletel na spominski obeležji na kraju, kjer je bil znameniti spopad s sovražnikom. Če bi bili ob teh cestan na odcepih nameščeni smerokazi, prav gotovo ne bi bilo nevarnosti, da bi se izgubili. Zanima nas, kdo je dolžan skrbeti za smerokaze na teh gozdnih poteh: gozdna gospodarstva, področne organizacije ZZB ali planinska društva? Je to dolžnost uprav za ceste?

V primeru vojne bi smerokaze prav hitro lahko odstranili. Takšna pripravljenost že sedaj pa ogroža turizem, ki si ga ribniška okolica prav gotovo želi.

Na poti nazaj, od Jelenovega žleba čez Hrib in Lož do grada Sneznika, nam načrt izleta ni spodeltel.

I. P.
Zagorje ob Savi

Trinajst let je čakal na srečno vrnitev

Kot iz sanj, me je predramil članek v TV-15, katerega najraje prebiram.

Tu najdem marsikaj iz naših borbenih časov. Takrat nismo mislili nase, ampak na cilj: osvoboditi našo domovino izpod fašističnega jarma.

Večkrat me presenetijo novice o preminulih tovariših, ki sem jih poznal še iz NOB. Namenim jim trenutek spomina in jim zašepčam v slovo.

Tako mi je 17. aprila v TV-15, ostal pogled na naslovu Doprsni kip Josipu Križaju. Ob njegovi fotografiji v TV-15 sem se zazrla v preteklost pred 35 leti, v tisto našo brezmejno srečo, svobodo. Svobodo, za katero je bilo vredno umirati.

Takrat, v juniju 1945, ko je jasmin odpiral bele cvetove, se je pod modrim neбом oglašil motor letala. Pristalo je pod mogočnim Čavnom na ajdovskem letališču. Od ust do ust je šlo vprašanje: Kdo je pristal? Hitro se je razširila vest: Pilot Jože Križaj, ki je pobegnil 1932 leta s sovražnim letalom iz fašistične Italije.

Kot bi bilo danes, ga vidim pred seboj; preprostega, prijaznega, najsrečnejšega človeka, ki je odvrnil jarem sužnosti leta 1932 in kot ptica zletel s sovražnikovim letalom pod sinje nebo, tja, kamor ga je nesla vera v Jugoslavijo.

Sedela sva v pisarni. Mirno, nasmejjano mi je pripovedoval o vsem, kar je doživel v teh 13 letih. Poslušala sem človeka brez strahu, z zavestjo in nepremagljivo ljubeznijo do domovine, do slovenskega naroda. O begu ni nikomu odkril skrivnosti, le njegova zavest mu je dajala moč in pogum.

Letalo, katero je krasila naša peterokraka zvezda, je bilo prvo v naši svobodi na letališču v Ajdovščini, 9. 6. 1945 leta s tovarišem Jožetom Križajem. Kot spomin na njegov sprejem ob vrnitvi v domači kraj so mi ostale fotografije, posnete junija 1945.

Njegov doprsni kip v Sečovljah naj bo zrcalo vsem čuvarjem našega neba.

VALERIJA PODGORNİK
25. maja 18
Prestranek

Stanko Mali se predstavlja

Odmev na Narodni heroj Beneške Slovenije, 13. številka TV-15

Tretjega aprila sem v TV-15 bral članek o narodnem heroju Beneške Slovenije Marku Redelongiju, ki ga je napisal Ivan Kurinčič. V njem omenja tudi mene, Stanko Švojgerja, takrat imenovanega Stanko Mali. Dogodkov se še zelo dobro spominjam. S piscem članka se povsem strinjam, le to bi rad pripomnil, da nisem doma iz okolice Ljubljane, ampak iz Črnomlja, kjer še danes živim.

STANKO ŠVOJGER
ul. Lojzeta Fabjana 12
Črnomelj

Objektivno mišljenje

Ko razmišljam o nalogah SZDL Slovenije pri nadaljnjem poglobljanju in razvoju socialistične demokracije, ne morem mimo besed, ki jih je povedal predsednik RO ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik. Istočasno razmišljam o članku v Komunistu 14/80 v rubriki: ... Sprejemanje resnice, kjer med drugim piše: »Pri nas včasih napadajo polemiko ... to je povsem naravno. Ali pa ljudje, ki neprizadeto gledajo na idejno življenje, sploh lahko dojamajo, da mora resnica imeti prednost pred ustaljenim redom, in da si lahko človek zaradi ljubezni do nje nakopije sovraštvo in maščevanje?«

Toda, tako kot sem že enkrat napisal v TV-15, resnica bo v oči. Tovariš Janez Vipotnik pravi v referatu na prvi seji RK SZDL Slovenije 17. decembra 1979: »Če govorimo o zavestnem delu borcev za skupnost, mislimo pri tem na veliko večino«. Res je, da je nekaj tudi takih, kot jih omenja tovariš Vipotnik v referatu, da so pasivni, da se zapirajo sami vase ipd. Zato prihaja do izpadov, zlasti na javnih mestih.

Nič hudega sluteč sem napisal v TV-15, št. 11/80 članek Kdo je odgovoren. Trudim se, da bi bil objektivni v KK SZDL, enako v občinski konferenci SZDL, svetu le-te za družbenopolitični sistem socialističnega samoupravljanja in v svetu za ohranjanje

Nauk Južne Koreje

Po treh desetletjih je Koreja spet v središču pozornosti. Seveda tokrat niso isti razlogi kot so burili svetovno javnost v letih 1950 do 1953. Takrat je bila vzrok in povod korejska vojna, v katero se je vplela zahodna velesila pod krinko svetovne organizacije. Tokrat gre za izbruh vsesplošnega ljudskega nezadovoljstva, ki je doseglo s voj vrhunec, nikakor pa še konec, s tragičnimi dogodki v mestu Kwangju, kjer je vojska s pravcatim vojaškim desantom, s padalci, helikopterji, letali in tanki, v krvi zadušila vstajo tega velikega mesta, ki šteje 800.000 prebivalcev.

Vrsto let je Južno Korejo obdajal lažen sloves solidne in cvetoče države. Skorajda je postala nekakšen vzorec in primer, kako neka zaostala država, ko se odloči za neovirano kapitalistično pot razvoja, lahko doseže zgledne razvojne rezultate. Res se je gospodarska rast v Južni Koreji vrsto let zelo hitro vzpenjala. Dežela je dobila vrsto industrijskih objektov, razvila je infrastrukturo, njeno blago je začelo preplavljati zahodne dežele in s svojo konkurenčnostjo, zlasti kar zadeva tekstilno blago, izpodrivati izdelke zahodnih kapitalističnih držav.

Vendar, leta gospodarskega booma so se nenadno sprevrgla v obdobje vse hujše gospodarske krize. Inflacijski svetovni pojav je oplazil tudi Južno Korejo. Tedaj se je pokazala vsa njena nevidezna notranja gospodarska in družbena trdnost. Namesto razcveta ter socialne stabilnosti je zazijal prepad hudih gospodarskih težav in socialnih nasprotij, ki so jih v vse ostrejši podobi spremljala tudi politična nasprotja, kar se je najbolj izrazilo v silovitih študentskih demonstracijah v Seulu in v upor v mestu Kwangju.

Vendar niso bile študentske demonstracije prvi znak težke družbenopolitične krize v deželi. To krizo so že mesece prej naznanjali hudi delavski nemiri, stavke in demonstracije delavcev. Študentski nemiri so bili tako samo nova oblika izrazov nezadovoljstva množic. Delavske stavke so odkrile, kje je bil poglobitveni vzvod navideznega blagostanja dežele – v izredno nizkih plačah in hudem izkoriščanju delavskih množic. V hipu, ko je diktatorski režim generala Parka skušal prevladati na ramena delavcev še vse posledice inflacije in z njo povezanega gospodarskega zastoja, je v množicah izbruhnil odpor. Politični sistem diktature, ki je dušil svobodo množic, je sprožil še študentske nemire, zlasti po uboju diktatorja Parka.

V južnokorejskih dogodkih bi morali zato videti ne le občasnega izbruha nezadovoljstva množic, marveč še veliko več. Ti dogodki so dokaz, kako je padel na zgodovinskem izpitu toliko opevani sistem kapitalističnega razvoja neke zaostale države. Ta sistem je prišel v krizo ob prvi hujši preizkušnji, je pa ves čas nosil v sebi kali te krize. Bistvo krize je v tem, da gospodarski razvoj in napredek dežele nista bila usmerjena k interesom delovnih množic Južne Koreje in k utrjevanju samostojnosti dežele, pač pa so gospodarsko razvojno smer določali interesi tujih večnacionalnih družb, ki so v Južni Koreji nemoteno delovale. Tuji kapital se je vsedel na območja kjer je videl svoje koristi. Sam politični režim je bil tisti, ki je dajal politične okvire takemu razvojnemu cilju dežele. Navzočnost 40.000 ameriških vojakov pa je bilo zunanje poročilo obstoječega sistema in režima, ki naj bi svetu dokazoval tekmovalne prednosti kapitalistične Južne pred socialistično Severno Korejo.

Zdaj je jasno izraženo težnjo delavcev in mladine po demokratizaciji dežele zadušila še bolj odkrita vojaška diktatura kot je bila prej. Vendar tak konec nemirov, če pomeni sedanje obsedno stanje zares njihov konec, nikakor ni odpravil vzrokov in notranjih protislovij, ki so pretresla deželo in njeno glavno mesto.

Dogodki v Južni Koreji so dobili velik mednarodni odmev. Predvsem so sprožili bojazen v ZDA, ki sedanje stanje v deželi ocenjujejo za najtežje od leta 1953 do danes. Ameriška vojska je v minulih dneh pospešeno pošiljala okrepitev v Južno Korejo. S tem pa se odpira novo krizno območje med Perzijskim zalivom in Daljnim vzhodom, ki ga skušajo ZDA obvladati z vojaško silo. Obenem pa, tudi zahodnoevropske zavezniške vse bolj vpletajo v vojaško strateške akcije Združenih držav, ko po eni strani teže, da zahodna Evropa ne le prevzame večji delež lastne obrambe, pač pa da s svojo vojaško silo sodeluje tudi pri obrambi ameriških interesov na širokem prostoru vse od Evrope do Daljnega vzhoda.

Drago Košmrlj

Pred pomembnimi spremembami

V Sloveniji smo pred zaveštnim opuščanjem proizvodnje, za katero nimamo potrebnih materialov. Po drugi strani pa naj bi pospeševali proizvodnjo, ki zahteva visoko ustvarjalno delo, novo tehnologijo in znanje. Smo torej pred pomembnimi spremembami, ki bi jih v veliki meri morali začeti uresničevati že v novem srednjeročnem obdobju.

Dodobra smo namreč spoznali, da tista proizvodnja, ki je vezana na uvoz, nima bodočnosti. Naša plačilna bilanca je zelo neugodna, sedanji izdelki pa se težko kosajo na svetovnem trgu. Za nas so posebnega pomena zlasti proizvodnja jedrske električne energije, proizvodnja orodij, energetskih strojev in naprav, strojev za obdelavo kovin, lesa in podobno.

Izdelovati bi morali kmetijske stroje, opremo za potrebe znanosti, sestavne dele elektronskih naprav in nekatere druge stvari. Analize so namreč pokazale, da so to tisti izdelki, ki bi najbolj ustrezali našim potrebam, in ki bi jih tudi najlažje prodali doma in na tujem.

Predvideno je, naj bi v letih od 1981 do 1985 uvajali predvsem tisto proizvodnjo, ki jo bo mogoče usmeriti na tuje. Nekateri trdijo, da bi morali jasno zapisati, naj bi pri odobravanju novih načrtov izločili vsak načrt, ki ne bi omogočal vsaj 50 odstotnega izvoza. To merilo je strogo, vendar bi ga morali dosledno spoštovati. Paziti bi tudi morali, da nove proizvodnje ne bi uvajali tam, kjer ni na voljo potrebne delovne sile. Menijo, da bi moralo biti v prihodnje vsaj tričetrt delovne sile v kraju, v katerem naj bi novo proizvodnjo uvedli. Že sedaj je na dlani, da bomo, če se bomo tega desledno držali, morali odstopiti od marsikaterega načrta. V nekaterih krajih, kot so Kranj, Novo mesto, Zreče itd. že sedaj ni dovolj ljudi, kaj

šele za uresničitev novih načrtov, ki so jih že zasnovali.

Zanimivo bi bilo seveda vedeti, kako so v organizacijah združenega dela pravzaprav usposobljeni za naloge, ki nas v prihodnjih letih čakajo? Po nekaterih podatkih, strokovnjakov, ki v posameznih organizacijah skrbijo za razvoj, močno primanjkuje. V nekaterih razvojnih službah in institutih je delavcev z visoko izobrazbo zelo malo. To velja tudi za tako organizacijo, kot je TAM.

V Iskri, Gorenju in še nekaterih organizacijah je ta položaj sicer nekoliko boljši, v celoti pa z deležem visoko izobraženih delavcev v razvojnih službah še daleč ne bi smeli biti zadovoljni. Nobenega dvoma ni, da pomanjkanje ustreznih strokovnjakov vpliva na kakovost načrtovanja in na počasnost pri preobrazbi slovenskega gospodarstva.

Svoje prispeva k temu tudi pomanjkljiv informacijski sistem. V mnogih organizacijah se pritožujejo, da nimajo dovolj ustreznih informacij o tem, kaj se dogaja na posameznih trgih. Nimajo potrebnih analiz o razvojnih možnostih posamezne proizvodnje, kratkoročnih in še zlasti dolgoročnih napovedi o odnosih med ponudbo in povpraševanjem v posameznih delih sveta, o gibanju cen itd.

Tak informacijski sistem seveda ne more oblikovati vsake organizacija zase, izoblikovati bi ga morali v okviru gospodarske zbornice. Nekaj tega dela v teh institucijah že opravljajo, vendar še veliko premalo, zato lahko rečemo, da so v gospodarstvu o gibanjih na domačem, zlasti pa na svetovnem trgu, še vedno premalo obveščeni.

Darko Marin

Koliko smo pripravljeni žrtvovati?

Črnoglednost in nerganje nikakor ne moreta biti osnova dobri, vsestransko objektivni kritiki, so nedolgo tega oponesli borbem na nekem sestanku in dodali, da ni razloga biti plat zvona.

Seveda niso borci tisti, ki bi morali najprej opozoriti na resnost stabilizacijskega procesa, niti niso predvsem in najprej odgovorni za njegovo dosledno uresničitev. Odgovornost je zelo enakomerno razdeljena med vse nas, brez izjeme. Je pa seveda vprašanje, koliko in kaj smo pripravljeni žrtvovati in kaj sploh pojmujejo pod to besedo. Mar je stabilizacijski proces zadeva, ki naj se v imenu delovnih ljudi uresničuje v obliki nenehnih opozarjanj, priporočil in tudi zahtev s pomočjo najvišjih organov v republiki ali pa naj se začne in uresničuje zavestno od spodaj navzgor s popolno odgovornostjo vseh članov naše družbenopolitične

ne skupnosti? Naj bo to torej zavestno dejanje vseh delovnih ljudi, v katerem bo odločilen in pomemben najmanjši delček, sleherni prispevek? Da je tako, ni nobenega dvoma, resničnost pa vendarle pozna odklone. Stabilizacijski proces pomeni hkrati tudi verigo povsem različnih pojmovanj, kjer niso tuja tista, ki bi rada spravila stvari v stare utečene kolesnice, brez truda in razmišljanja, tja pač, kjer je vsako naprežanje odveč.

Referendum za samoprispevek v Velenju ponuja nov, svež primer, toda primer s priokusom samozadovoljstva, samovšečnosti in pomanjkanja vsakršnega odrekanja v skupno korist. K sreči je referendum uspel. Občani, večina vsaj, so spet pokazali visoko stopnjo zavesti skupne graditve prihodnosti. Prebivalci Bevk, enega najmodernjših predelov Velenja, ki se menda lahko

pohvalijo tudi z izjemno visokim standardom, so v predreferendumskih pripravah odkrito negodovali. Zanje gradnja družbeno pomembnih objektov v občini ni bila pomembna. V Bevkah niso bili pripravljeni žrtvovati ničesar ali zelo malo. Njih razbremenitev gospodarstva, pomemben prispevek k stabilizaciji, ne zanima. Samoodrekanje v splošno korist, tudi prihodnjih rodov, je zanje menda presežena stvar.

Casopisne stolpce so polnile vesti, da uvažamo znatne količine prepotrebne starega papirja. V Celju so se na primer otroci potrudili in dodali skromen prispevek k stabilizaciji v obliki gore starega papirja. Papir je čakal, predolgo čakal. Razmočil ga je dež in kaša brezobličnega papirja ni bila več podobna stabilizacijski vnemi. Kjer trije gradijo, jih deset podira!

Razbiti prometni znaki, grmade staklenic kjerkoli in

alarmantne vesti o izgubah. Koliko smo sploh pripravljeni žrtvovati?

Sredstva za gradnjo cest se krčijo, srednjeročnih programov najbrž ne bo moč uresničiti. Energetska kriza nas stiska in vendar vneto zahtevamo vsak svoje. Pri tem pa bi prisegli, da ravnamo v duhu stabilizacije, da smo že zdavnaj sprejeli celo vrsto stabilizacijskih ukrepov...

Sem spadajo izsiljevanja. V eni slovenskih pokrajin, gotovo ni izjema, se že več let z vsemi štirimi borijo za cesto. Vedo, da je zaradi stabilizacije odpadla vrsta novogradenj, in da je marsikaj, tisto torej, kar ni najnujnejše, preloženo na poznejši čas. Vedo tudi, da so popolnoma odveč različni načini, bolj ali manj uporabni na poti do uspeha (Beri: Izsiljevanje na račun posebnih statusov). Vse to vedo, razumejo in vendarle menijo, da bi se stabilizacija morala začeti in

se po možnosti končati kje drugje, ne pri njih.

Na koncu našega razmišljanja, ki nikakor ni črnogledno, pač pa vzeto iz vsakdanjega življenja, bi bilo dobro pojasniti, zakaj so do takšne nalepke prišli borci, ki smo jih omenili na začetku.

Na sestanku so odkrito opozorili na nekaj stvari, ki so jih upravičeno žulile. Rekli bi, da so zadevo videli v kar najbolj navadnih barvah.

Omenili so, da so sredstva za reprezentanco mnogokje še vedno prevelika, da se ne strinjajo s potovanji v tujino, tudi s posojilom, s simpoziji, ki večkrat ne dosežejo svojega namena. Rekli so, da ponekod izplačujejo odločno prevelike dnevnice in potne stroške, avtorske honorarje in podobno.

Spotaknili so se nad zgoreno posojilno politiko in dejali, da ni prav, če dobi človek na primer posojilo za avto, za stanovanje pa ne. Moti

jih prevelika familijarnost, zaskrbljujoča odsotnost z dela, nenormalno število bolniških. Tudi z informiranostjo niso zadovoljni. Še posebej se pritožujejo nad preskromno osebno odgovornostjo vodilnih samoupravnih delavcev. Samoupravni organi v organizacijah združenega dela, so rekli med drugim, naj ne bodo zgolj priveski poslovnih zgradb.

Kratko rečeno: Borci so opozorili, da bi veliko stvari lahko rešili sami.

Vse to so pošteno povedali. Zaradi »črnogledosti«, ki to ni in »nekonstruktivnosti« kritike niso užaljeni.

Je pa vredno razmisliti: Koliko smo pripravljeni žrtvovati in kdo naj bi bil tisti, komur naj bi mu to nagrbili? Gordijski vozol to gotovo ni, zakaj zavozlali smo ga, vsaj delno, sami in pot naprej pač poznamo. Nikakršnega trojanskega konja ne potrebujemo. Milenko Strašek

Delo sveta za ohranjanje tradicij NOB pri RO ZZB NOV Slovenije

Po obnovitvi sveta spomladi prejšnjega leta je bilo zasnovano delo na podlagi akcijskega programa RO ZZB NOV Slovenije s poudarkom na hitrejšem in bolj načrtnem podružbljanju skrbi za ohranjanje in prenašanje revolucionarnih tradicij.

Zaradi širokega področja, ki ga svet pokriva, predvsem pa zaradi številčnosti posameznih področij, je bilo ustanovljenih več komisij, in sicer za vzgojo in izobraževanje, za kulturo in umetnost, založniška dejavnost in sredstva javnega obveščanja.

K delu komisij smo priregnili strokovnjake s posameznih področij in predstavnike institucij, ki se v celoti ali delno ukvarjajo s problematiko vprašanja tradicij NOB.

Na področju kulture in umetnosti smo se zavzemali predvsem za to, da bi angažirali poznavalce posameznih področij kulturnega in umetniškega snovanja na temo NOB in revolucije, za pripravo analiz likovnega in glasbenega ustvarjanja, gledališča, RTV, filma in literature. V pripravi je izdaja drugega dela partizanske grafike, ponatis

prvega dela, izdaja drugega dela umetniške mape risb iz taborišč, zaporov in internacije ter pregled otroških risb na temo narodnoosvobodilnega boja, ki bi služil kot osnova za monografijo o otroški risbi na to temo. Skupaj z Založbo Borec smo ob njeni 20 letnici organizirali posvetovanje o literarnem ustvarjanju na temo NOB, s poudarkom na problemih pripravljanja, tiskanja in širjenja knjige, ki osvetljuje našo NOB.

Komisija sveta za sredstva javnega obveščanja je pripravila zborovanje partizanskih novinarjev in propagandistov v spomin na 1. slovensko novinarsko konferenco na osvobojenem ozemlju. Poudarjena je bila potreba po načrtnejši zgodovinski raziskavi nastanka in razvoja glasil ter prispevka partizanskih novinarjev, vojnih dopisnikov in propagandistov v osvobodilnem boju. Zavzeli so se za analizo teoretičnih in praktičnih prijemov partizanskega novinarstva in propagande ter uporabo teh izkušenj v današnjem času.

Problematiki vzgoje in izobraževanja ter prena-

šanju vrednot NOB in revolucije z učnimi programi in z obšolsko aktivnostjo na mladino je bila namenjena posebna pozornost. Komisija za vzgojo in izobraževanje si prizadeva, da bi skupaj z drugimi organizacijami in ustanovami zasnovali strokovno analizo o učinkih pouka zgodovine NOB v šolah, zlasti o tem, kakšne so njene vrednote in s kakšnim uspehom jih mladini posredujemo.

Organiziranih je bilo več sestankov s predstavniki založb, na katerih so bili poudarjeni predvsem problemi financiranja, prevajanja in ponatisov. Pripravili naj bi skupen, usklajen in dolgoročen program izdajanja knjig s tematiko narodnoosvobodilnega boja in zagotovili enakomernejše raziskovanje in zgodovinopisno obdelavo raznih področij NOB in revolucije, prednost pa naj dobijo tista, ki so bila doslej premalo obdelana.

Med prvimi nalogami sveta in republiškega odbora v celoti je bila osvetlitev problematike muzejev NOB in revolucije, s poudarkom na pospešitvi priprav za gradnjo novega Muzeja ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani.

Svet je obravnaval osnutek zakona o naravni in kulturni dediščini ter predlagal predsedstvu RO nekatere spremembe in dopolnitve, ki jih je posredoval komiteju za kulturo in sekretariatu za urbanizem. Pripomnili so, da so spomeniki NOB in revolucije v osnutku premalo poudarjeni in je skrb zanje nejasno določena.

Svet za ohranjanje tradicije pri RO ZZB NOV je ves čas uspešno koodiniral delo z ustreznim svetom pri RK SZDL in RK ZSMS. Frontne akcije SZDL smo na borčevskem področju dopolnjevali in poglobljali.

V sodelovanju s komisijo za tradicije pri RK ZSMS smo podprli tekmovalne zgodovinskih krožkov v poznavanju zgodovine NOB na srednjih šolah. Dobro je zasnovano tudi sodelovanje z Zvezo prijateljev mladine.

Težišče dela sveta pa je stalna skrb za podružbljanje ohranjanja, razvijanja in prenašanja izročil NOB in revolucije, to je večje vključevanje vseh družbenih subjektov v delo na tem področju.

V. M.

V letu jubilejev brez odmorov

Tradicije približati mladini

Občinska organizacija ZZB NOV v Murski Soboti ima v letu 1980 veliko dela, kajti v zvezi z 8. kongresom ZZB NOVJ je potrebno prilagoditi delo tako po organizacijski, kot tudi po vsebinski plati. Poleg vsega tega pa je letos v Prekmurju še pomembno jubilejno leto:

35 let osvoboditve Prekmurja, 35 let ustanovitve Prekmurske čete, 35 let konference aktivistov OF v Trajbarjevi zidnici ter 35 let ustanovitve Prekmurske brigade. Vsega tega smo se spomnili v pogovoru s predsednikom občinske organizacije ZZB NOV v Murski Soboti, tovarišem Henrikom Mežanom.

Poleg krajevnih organizacij borcev v Murski Soboti obstajajo krajevnih organizacij ZZB NOV še v Beltincih, Gornjih Petrovcih, Rogaševcih in

voustanovljenih KS manj članov. Tako je reorganizacija zaenkrat še v temeljitem proučevanju, do konca leta pa naj bi ustanovili šest aktivov ZZB NOV, ki bi se na ravni mesta še vedno povezovali v enotno krajevno organizacijo.

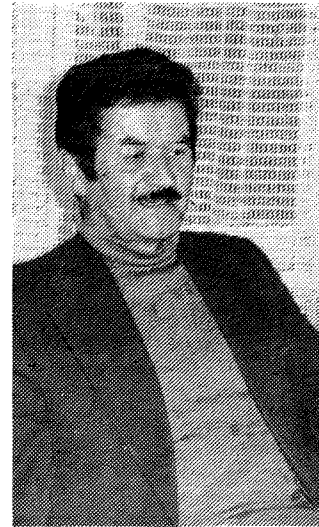
Vprašanju kadrovanja se borci prav tako ne bi smeli izmikati, zlasti pa moramo nameniti vso pozornost podružbljanju ljudske obrambe, varnosti in družbeni samozasči.

Prenašanje revolucionarnih tradicij iz narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije jugoslovanskih narodov in narodnosti je najpomembnejša naloga borcev, kadar gre za tovrstno aktivnost pri mladih. Povezava borcev z vodstvi osnovnih in srednjih šol bo še kako dobrodošla tudi v novem usmerjenem izobraževanju pri pouku, na kulturnih, športnih in obrambnih dnevih, pri ekskurzijah, ogledih razstav in muzejev, pripravi proslav in podobnem. Pa tudi vsakoletne akcije: štafeta mladosti, kurirčkova pošta, kviz tekmovalna Tito-revolucija-mir ali Mladost v pesmi, besedi in spretnosti ter kulturne akcije Naš klub in Naša beseda so tista srečanja mladih, kjer naj ne bi manjkali tudi udeleženci boja iz leta 1941-1945.

Vse to bo prišlo še zlasti do izraza v letošnjem letu, ko v Prekmurju praznujemo 35 letnico že omenjenih jubilejev. O teh praznovanjih nam je tovariš Henrik Mežan povedal: »Dogovorjeno je, naj bi borci, mladina in občani praznovali vse letošnje jubileje 4. julija na osrednji prireditvi skupaj za občini Lendava in Murska Sobotica. Praznovanje naj bi bilo na dan dneva borca, in sicer v bližini Bukovniškega jezera. Januarja 1945 je bila v Motvarjevskem gozdu ustanovljena Prekmurska četa. Pri tej partizanski koči naj bi se 4. julija zbrali nekdanji borci že v dopoldanskem času na krajši slovesnosti, ko bi bila odprta tudi manjša razstava o Prekmurski četi. Širši program praznovanja bi zajel vse ostale udeležence slavja (še istega dne na partizanskem mitingu in družabnem srečanju pri Bukovniškem jezeru).

Kmalu naj bi se sestal pripravljalni odbor predstavnikov DPO obeh občin, ki bi pripravil podroben program praznovanja.

Filip Matko

Henrik Mežan

Šalovcih, kakor tudi posebne organizacije ZVVI v Murski Soboti, Beltincih in pri Gradu na Goričkem. Obstaja pa tudi možnost, da se ustanovijo še nove organizacije, če se na posameznih območjih poveča število članov organizacije. Po mnogih letih šele sedaj nekateri posamezniki želijo vstopiti v organizacijo ZZB NOV. Gre namreč za tiste, ki so se po osvoboditvi Prekmurja 4. aprila 1945 vključili v Prekmursko brigado in so jim za čas v tej enoti v zadnjih desetih letih priznali dvojno dobo.

Kako pa bo v samem mestu Murski Soboti nam je povedal tovariš Henrik Mežan: »V samem mestu in v bližnji okolici je v krajevno organizacijo ZZB NOV vključenih 370 članov. Po ustanovitvi šestih krajevnih skupnosti v mestu je potrebno tej novi organiziranosti prilagoditi tudi organiziranost ZZB. Težko se bo prilagoditi v celoti, ker imamo v posameznih no-

Iz letnih konferenc borčevskih organizacij

Aktivno delo – osrednja naloga

Dol pri Hrastniku

»Čeprav se vrste borcev redčijo, je organizacija ZB NOV še vedno politična sila, ki vlaga vsa svoja prizadevanja za doseg skupnih ciljev naše samoupravne socialistične družbe,« je bil moto redne letne konference dolskih borcev. Zbralo se jih je več kot polovica od 222 članov krajevnih organizacij.

Čeprav je skrb za socialno in zdravstveno varstvo ena od pglavitnih njihovih nalog, se borci z enako vnmom vključujejo v stabilizacijska prizadevanja v svojem kraju. In prav zaradi pomembnosti vseh teh prizadevanj je veljala kritika tistemu delu članstva, ki s svojim delom v zadnjih letih ni bil najbolj aktiven. Kljub temu, da zajema njihova borčevska organizacija članstvo iz štirih krajevnih skupnosti, sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami v teh KS ni bilo zanemarljivo. Del razprave so borci namenili negovanju revolucionarnih tradicij, potrebi po pisani besedi o NOV iz tega kraja ter potrebi po dokončni ureditvi osrednjega dolskega spomenika NOB.

Jože Premec

Zidani most

Člani tamkajšnje organizacije ZB so se sestali na svoji letni konferenci že v aprilu ter po predsednikovem poročilu o minulem delu v razpravi tudi kritično spregovorili o delu odbora. Najbolj ostro so postavili vprašanje, zakaj se akcija za nabavo borčevskega prapora tako dolgo zavlačuje. Opozorili so tudi, da je treba z delom novega spomenika pohiteti, ker sedanja spominska plošča ne ustreza več. Dogovorili so se, da mora biti vse uresničeno do občinskega praznika 2. julija. Borci so opomnili na težavo, ker v bližnjih Rade-

čah ni stalnega zdravnika za borce in tudi, da borci že več let niso imeli priložnosti za sistematične preglede.

Škruba Ludvik-Lado

Vrhnika

Na vrhniški občinski borčevski konferenci so poleg članstva sodelovali tudi tamkajšnji nosilci partizanske spomenice, predstavniki družbenopolitičnih organizacij, skupščine občine Vrhnika, predstavniki JLA in teritorialne obrambe.

Vrhniški borci so med drugim ugotavljali, da smo imeli že več stabilizacij, ki pa niso žele pričakovanega uspeha, ker se pri tem nismo dovolj zavedali dolžnosti vsakega posameznika. Sedaj gre resnično zares! Ponočili so misli tovariša Tita v novoletni poslanici, ko je dejal, da ne gre za tako težavo, ki bi je ne mogli odpraviti. Treba pa je več discipline in zavesti, da mora vsakdo na svojem delovnem mestu narediti, kar je njegova dolžnost.

Poudarili so še, da borci nimajo svojega posebnega programa političnega delovanja, ampak je osnova njihovega družbenopolitičnega dela program Zveze komunistov Jugoslavije. Kot sestavni del skupne fronte socialističnih sil v občini se vključujejo v delo OK SZDL ter v programe dela občinske skupščine. Beseda je bila še o delegatski aktivnosti, kjer ni bilo posebnih kritičnih pripomb, o muzeju v Ložu, za katerega so menili, da je treba skupna prizadevanja podpreti, o ureditvi partizanske spominske sobe v gradu Bistra ter tudi o gospodarskih vprašanjih v njihovi občini.

Borci v Vrhniki so svoje nadaljnje delo natanko načrtovali, zato je tudi njihova letna konferenca izzvenela v prepričanju, da bodo te naloge uresničili seveda z dobrimi medsebojnimi odnosi in s tovarištvom.

Franc Krajnc

Priznanja najzaslužnejšim

Na redni letni konferenci aktiva ZRVS iz Tišine so potem, ko so ocenili delo aktiva v minulem obdobju in sprejeli nov program dela, najprizadevnejšim članom podelili priznanja. Prejeli so jih: Franc Ficko, Avgust Horvat, Franc Pertoci in Stefan Gumilar.

frku

Uspešno sodelovanje z mladimi

Krajevni organizaciji ZRVS Krim-Rudnik in Barje ter osnovna šola Oskar Kovačič iz Ljubljane so maja izvedli že šesti tradicionalni ekipni pohod učencev osmih razredov. Letošnjega pohoda se je udeležilo 30 ekip in sicer 25 iz osnovne šole Oskar Kovačič in po ena ekipa iz osnovnih šol Ig, Preserje in Trnovo ter dve gostujoči ekipi OO ZSM Slovenije Barje. Vsaka ekipa je štela pet mladincev.

Štiri kilometre dolga trasa je vodila od starta na strelišču ob Dolenjski cesti proti Karlovškemu mostu, nato po Hradec-

kega cesti, od tam pa je zavila proti Golovcu. Zaključila se je na strelišču ob Dolenjski cesti.

Med potjo je morala vsaka ekipa poiskati na treh mestih geslo, skrito v gozdu, ki je sestavljeno dalo misel: »Tito živi v nas«. Nalogo so morali rešiti v eni uri in štiridesetih minutah.

Drugo nalogo je sestavljal teoretični del. Treba je bilo odgovarjati na vprašanja iz topografije, zgodovine NOV in s področja samoupravljanja ter življenja in dela Edvarda Kardelja.

Zadnja naloga je bilo streljanje z vojaško polavtomatsko puško. Vsak član ekipe je izstrelil pet nabojev v skupno tarčo.

Rezervni vojaški starešine so sodelovali na startu in cilju, na kontrolnih točkah ob trasi na Golovcu, na strelišču in v izpitni komisiji. Vse kontrolne točke in štab na startu in cilju so bili povezani z vojaškimi radijskimi postajami pa še s premično radijsko postajo v džipu, s katerim je patrulja spremljala in nadzorovala pravilnost izvajanja pohoda.

Namen te skupne akcije je bil isti kot vsa leta doslej, utrditi sodelovanje med šolsko mladino in rezervnimi vojaškimi starešinami, spoznavanje vojaških veščin in sodelovanje vojaških starešin pri obrambni vzgoji mladih.

Vsa prva tri mesta so dosegli učenci osnovne šole Oskarja Kovačiča. Prva ekipa je prejela spominsko plaketo, vse prve tri ekipe diplome, vsak član teh ekip pa se knjižno nagrado.

Karlo Kosem

Številni in prizadevni

Na nedavni redni delovni občinski konferenci ZRVS Ljubljana Šiška so med drugim ugotovljali, da so z udeležbo na seminarjih v letošnjem letu nadvse zadovoljni, na kar je vsekakor vplivala dobra priprava, boljša izbira predavateljev in napor samih krajevnih organizacij, ki so organizirale strokovno izobraževanje po osnovnih organizacijah, in z boljšimi tehničnimi pripomočki. Tudi strokovno znanje na taktično orientacijskih vajah v minulem letu je bilo na višji ravni, ker se je preverjanje znanja odvijalo po skupinah in so se udeleženci lahko medsebojno dopolnjevali. Ta način preverjanja znanja po skupinah bodo v prihodnje še bolj izpopolnjevali.

Delovanje med mladino, v osnovnih šolah in obrambnih krožkih, je uspešno, čeprav še vedno ni dovolj mentorjev, ki bi zasnovali sistematično in široko dejavnost.

Približno 2.000 rezervnih vojaških starešin je sodelovalo tudi v akciji NNPP '79. Udeležili so se pohoda po poteh tovarštva in spominov, tekmovanja v Dražgošah, republiškega tekmovanja ekip ZRVS in ZSMS in odprtega strelskega tekmovanja ljubljanskega armadnega območja.

Informativno propagandna dejavnost še vedno sloni na nekaj članih. Pogrešajo dopisniško mrežo. Sklenili so, da vsaka dva do tri mesece izdajajo svoj Informator kot prilogo občinskega glasila SZDL.

Občinska konferenca ZRVS Ljubljana Šiška sodi po številu članstva med največje organizacije v Sloveniji, 19 krajevnih konferenc s 23 osnovnimi organizacijami. Razvili so 13 svojih praporov, 500 predlogov so posredovali za napredovanje v višji čin, za uspešno delo je podeljeno 50 pismenih priznanj, 31 bronastih, 34 srebrnih in 8 novih enostopenjskih plaket ZRVS Jugoslavije.

Konferenca je sprejela tudi osnutek sklepa o dopolnitvah in spremembah Pravil občinske zveze rezervnih vojaških starešin o kolektivnem vodenju in odgovornosti in o vključevanju v organizacijo ZRVS občanov, ki so brez čina, a opravljajo odgovorne naloge v SLO in DSZ.

Na konferenci so prejeli enostopenjske plakete ZRVS Jugoslavije: Vinko Hrabar, Milan Dolinar, Ciril Miklič, Albin Šibenik, Vladislav Vindiš, Drago Vobovnik, Stanko Konda in delovna organizacija Agrostroj, srebrne plakete pa Franc Kosi, Alojz Sonc in Ladislav Štok. Konferenco so pozdravili in v razpravi sodelovali predstavniki občinske konference ZKS, SZDL, ZSMS, oddelka za ljudsko obrambo ter republiške in mestne konference ZRVS.

Dušan Rebolj

Zgodovinska ura v Dražgošah

Sredi maja je 90 rezervnih vojaških starešin, delegatov iz občine Zvezdara, Peščenica in Slavonska Požega obiskalo Škofjo Loko, Dražgoše, Cerkno in bolnišnico Franjo.

V Dražgošah je bil za udeležence organiziran kulturni program, ki so ga izvajali učenci podružnične šole Dražgoše in so ob tej priložnosti izročili šopek rdečih nageljnov ter zaželeli dobrodošlico rezervnim vojaškim starešinam iz bratskih republik.

Ob spomeniku v Dražgošah je bila zgodovinska ura. Preživela udeleženca bitke v Dražgošah, Franc Biček in akademski slikar Ive Šubic, sta udeležencem pripovedovala o dogodkih med bitko v Dražgošah in pozneje na Mošenjski planini.

V Cankarjevem domu v Dražgošah so si udeleženci ogledali tudi muzejsko zbirko in se vpisali v spominsko knjigo.

Iz Dražgoš so se odpeljali v Cerkno, kjer so si ogledali zgodovinske znamenitosti, zlasti spomenik in grobnico padlih žrtev in partizansko bolnišnico Franjo.

Obisk je bil za vse rezervne vojaške starešine pomemben prispevek h krepitvi bratstva, zblževanju in boljšemu poznavanju razvijanju in negovanju revolucionarnih tradicij. Poleg tega je bilo to srečanje priložnost za izmenjavo izkušenj pri delu organizacij rezervnih vojaških starešin.

Franc Galičič

Nove krajevne organizacije ZRVS

Ko je konferenca in predsedstvo OK ZRVS Ljubljana Moste-Polje ugotovilo na podlagi uspešno opravljenega referenduma za samoupravno in prostorsko preoblikovanje KS potrebo po organiziranosti krajevnih organizacij ZRVS, so ustanovili sledeče nove krajevne organizacije:

KO ZRVS Jožeta Moškriča Nove Jarše
KO ZRVS Dušana Kvedra-Tomaža Nove Jarše
KO ZRVS Polje
KO ZRVS Novo Polje
KO ZRVS Štepanjsko naselje I.
KO ZRVS Štepanjsko naselje II.
KO ZRVS Štepanjsko naselje III.

Prenehale pa so delovati v dosednjem sestavu KO ZRVS Nove Jarše, Polje in Štepanjsko naselje.

M. G.

Posnemanja vreden primer

Zadnjega maja letos je občinska konferenca ZRVS Litija organizirala obrambni dan za svoje člane. Sodelujoči so se zbrali pred osnovno šolo Franc Rozman-Stane v Šmartnem. Oblikovali so ekipe po 5 članov. Nato so krenili na pohod čez Tisje in Reko do strelišča pod Javorskim pilom. Sodelovale so mladinke, mladinci in drugi prostovoljci. Rezervni vojaški starešine so med pohodom reševali taktično nalogo, nato odgovarjali na posamezna vprašanja iz vojaške teorije, s političnega področja in topografije ter metali šolsko bombo.

Ob zaključku so si udeleženci ogledali pehotno orožje, materialna sredstva za civilno zaščito; ABH, protipožarno in sredstva za reševanje ob elementarnih nesrečah. Prisotnim so prikazali še streljanje s tromblonom, ročnim minometom in puškomitraljezom M-72.

Pri občinski konferenci ZRVS Litija so se odločili, da tovrstna srečanja ne bodo več imenovali »izpiti za rezervne vojaške starešine«, ampak »srečanje-tekmovanje«, ne le za RVS, ampak tudi za druge. Zaradi tega so poleg rezervnih oficirjev do 55. leta in mlajše oficirje do 50. leta strosti povabili tudi predstavnike družbenopolitičnih organizacij in družbenopolitičnih skupnosti.

Litijski način organiziranja obrambnega dneva zasluži toliko večjo pozornost in posnemanje, saj je to tudi ena izmed konkretnih oblik podružabljanja obrambnega usposabljanja.

Drago Miklavec

Organizirana aktivnost mladih

Svet za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito skupščine občine Ljubljana-Bežigrad je v aprilu imenoval 14 članski odbor za izvedbo občinskega tekmovanja organizirane vzgoje mladine za splošno ljudsko obrambo. Vsa aktivnost v zvezi z množičnim tekmovanjem se je odvijala v okviru SZDL in je zajela najširši krog vseh, ki se ukvarjajo z obrambno vzgojo. Tako so pri organizaciji tekmovanja sodelovali: ZSMS, Društvo prijateljev mladine, SIS za vzgojo in izobraževanje, SIS za telesno kulturo, OK ZRVS, občinski štab za teritorialno obrambo, družbene organizacije, Rdeči križ, taborniki, strelska društva, radioamaterji in vojaki iz

vojašnice Ljuba Šercerja. Pri oblikovanju programa so sodelovali tudi aktivni predavateljev obrambe in zaščite v šolah, sam program pa je bil prilagojen rednemu učnemu programu osnovnih in srednjih šol v občini.

Na predhodnih šolskih tekmovanjih je sodelovalo okoli 13.000 učencev in dijakov. Iz vsake šole pa sta se uvrstili na občinsko tekmovanje najboljši dve ekipi po 5 članov, ki sta tekmovali v skupini osnovnih in srednjih šol.

Po ocenah strokovnih komisij je bilo znanje vseh udeležencev prav dobro. Na tekmovanju je sodelovalo 28 ekip iz 14 bežigrajskih šol s 196 udeleženci.

Dušan Rebolj

SPREMLJAMO

Naš TV festival

Prišel je in minil; in spet nismo imeli od njega (kot že vsa leta doslej) nobene koristi. Naš televizijski festival je slejkoprej parada brez prave vrednosti. Saj ne vemo natanko: morda so vanj v resnici vključene najboljše oddaje vseh osmih jugoslovanskih študijev, vse sami biseri televizijske ustvarjalnosti, a vprašujemo se kljub temu – čemu? Mar res samo zato, da se v neki sicer lepi dvorani v Portorožu na monitorjih pred prazno dvorano vrstijo oddaje, ki so jih vsi že videli, pač samo zaradi porazdelitve vsakoletnih nagrad posameznim avtorjem ali avtorskim skupinam? Nato javnosti sporočijo naslove nagrajenih oddaj, ki smo jih gledalci že bolj ali manj pozabili...

Obračajmo tako ali drugače, festival take vrste postaja iz leta v leto bolj zgrešen, saj se bje s televizijo, z njeno naravo in njeno silovito komunikacijsko neposrednostjo.

Ali ni že skrajni čas, da bi postal TV festival pravi sestavni del vseh siceršnjih televizijskih prizadevanj po kar najbolj živi neposrednosti? Bi ne kazalo tekmovali z oddajami, ki so v festivalskih dneh na javnem sporedu? Bi ne bilo mogoče pripraviti pravega festivalskega tedna s pravimi premierami... in zanj, za ta tek-

movalni teden prihraniti, kar se zdi posameznim študijem zares najboljše, najbolj konkurenčno? To bi bil gotovo najbolj neposreden, najbolj demokratičen način merjenja ustvarjalnih sil – pred očmi celotne jugoslovanske televizijske javnosti.

Kdo bo seveda oporekal. Dejal bo: tekmovali morajo najboljši dosežki minulega leta. Tudi to je seveda možen način. Toda, vprašamo se, ali ni tudi v tem primeru neizogibno, da postane festival javna, v polnem pomenu besede televizijska prireditev; da bomo vanjo vključeni vsi, ki sodelujemo v življenju tega medija.

Tak, kot je zdaj, festival nima funkcije, z izjemo avtorskega trepetanja za nagrade ter nekaj dnevnega portoroško-tržaškega bivanja televizijskih izbrancev. to pa je seveda že druga tema...

Dragocena fotografska leča

Colnikov izbor Lifeovega dolgoletnega fotoreporterja kronista Johna Phillipsa za sogovornika v oddaji, ki je dopolnila že tako in tako bogat majski spored, sestavljen v znamenju počastitev Titovega spomina, je bil pravi zadetek v črno. Ne le, da smo bili soočeni s človekom, ki je pravi živi leksikon zgodovinskega časa, kamor je vpeta tudi drama Titovega življenja in Titove Jugoslavije, temveč v pravem pomenu besede s slikarjem dobe, njenih ljudi in dogodkov, z umetnikom, čigar orodje sta fotografska leča in živa, plastična, zgoščena literarna beseda. Ob vseh tisočih pričevanjih o našem partizanskem času še nikoli nismo slišali tako živih opisov kakšne izmed naših tedanjih bitk, zasilnega lazareta v kmečki hiši ali konspirativnega prevoza ranjencev, kot nam jih je z besedo in sliko razgrnil ta nadarjeni bard fotoreporterske obrti. Prava mojstrovina so bili tudi njegovi opisi srečanj z maršalom, te klene, a človeško tako polnokrvne

in spoštljive podobe, ti simbolični orisi neke osebnosti in njenega časa.

Bilo je, skratka, enkratno doživetje posedeti z njim v parku sredi Trga osvoboditve v Ljubljani, prelistati z njim albume njegovih fotografij, podoživeti čas in njegovo veličino, njegove premene, njegovo dramo.

Colnikov televizijsko ustvarjalni čut je slavil še enega svojih zmagoslavij.

Kraigherjevci

Res je, kot nam je zatrdil njen avtor Milan Ljubić: v to oddajo so se v živem, neponarejenem pretoku prelile podobe, ki jih ustvarja sklenjeni krog vojaških vaj v okviru naše prakse splošnega ljudskega odpora. Mi, kakršni smo, obvezniki rezervisti, vsak s svojim poklicem, s svojim zunanjim izrazom, s svojimi odvečnimi kilogrami, s svojimi ne prav izurjenimi vojaškimi navadami, pa vendarle zavzeti, prizadevni, za tistih nekaj »manevrskih« dni drugačni kot smo sicer... Slo je za reportažo, ki je pravi, čisti dokumentarec, neposredni izsek iz življenja, kakršno je, ponazoritev tega področja dogajanj. Hvala smo zanj, pa čeprav je morda segla k stvarim nekoliko preveč povnanjeno, premalo od znotraj, iz duše. Kajti fantje in moške, ki so občasno poklicani v uniformo in pod orožje, da ne bi pozabili na svojo funkcijo v dneh morebitne potrebe, niso samo elektrotehniki, mojstri, kvalificirani delavci, računalniški izvedenci, politični funkcionarji, in ne samo podporočniki, kapetani, navadni vojaki, tromblonisti, mitraljezci, mulovočci in kar je še podobnega: so tudi in predvsem ljudje: Janjezi, Staneti, Milani, Savini... družinski očetje, možje, bratje, sinovi, prijatelji. In te njihove razsežnosti smo v sicer imenitni, živi oddaji nekoliko pogrešali.

VIKTOR KONJAR

Beležka

Jugoslavija nekdanj in danes

Tito na Brionih (foto: John Phillips)

Kako izgleda naša dežela in njeni ljudje v očeh in kameri nekega tujega fotoreporterja? To bo naši in svetovni javnosti prikazal znani ameriški fotoreporter John Phillips v publikaciji Jugoslavija nekdanj in danes, ki jo bosta izdali Jugoslovanska revija iz Beograda in Mladost iz Zagreba.

John je prvič stopil na jugoslovanska tla v dneh velikih vojnih preizkušenj naših narodov, jeseni 1943. Zahvaljujoč svojemu profesionalnemu mojstrstvu, hrabrosti in navdušenju za naše borbe in osvobodilni boj je ovekovečil mnoge partizanske bitke, v katerih je sodeloval. John je imel še eno srečo – spoznal je vrhovnega komandanta Josipa Broza Tita! »Vsako srečanje s Titom je bilo dramatično in neobičajno,« pravi John Phillips. »Dve sta bili, vsaj zame, posebno navdušujoči. Prvič v Belem dvoru, predsednikovi rezidenci, leta 1948. Bilo je to v tistih zgodovinskih in za prihodnost Jugoslavije tako usodnem času, ko sta se Tito in naša dežela razšla s Stalinom in njegovo politiko. Drugo srečanje je bilo v Washingtonu ob Titovem obisku v Ameriki leta 1978. Na večerji v Beli hiši so bile ob predsedniku Carterju vse najpomembnejše osebnosti naše dežele. Tito je sedel pod sliko Lincolna. S svojim izgledom in modrostjo je deloval veličastno, bleščeče.« John Phillips je snemal maršala Tita in njegove borbe v Drvarju, na Visu pa v Italiji, ko se je srečal s Churchillom, v bojih za osvoboditev Beograda... Tudi v miru je Johnova kamera ovekovečila predsednika Tita. In prva fotografija iz Jugoslavije, ki jo je objavil? Izšla je 13. julija 1944 v Liefu. Na njej so: maršal Tito, Edvard Kardelj in Vladimir Bakarič. Po vojni so bili Johnovi posnetki našega predsednika velikokrat tiskani v revijah z milijonskimi nakladami; v času ekonomske blokade naše dežele po letu 1948 je bila fotografija Josipa Broza Tita v dveh letih trikrat objavljena na naslovni strani Leifa. Spominjajoč se teh dni John Phillips pravi: »Malo jih je bilo takrat v Ameriki, ki so verjeli, da bo Jugoslavija kos pritisku, in da se Tito ne bo nikoli več pomiril s Stalinom. Samo mi nismo mislili tako, ki smo poznali vaše ljudi in Tita.« Na okoli več kot tisoč posnetkih o Jugoslaviji, kolikor jih je John Phillips predložil izdajateljima knjige, so mnogi iz današnjih dni. Pa pravi: »Bil sem v mornariškem centru. Tam sem prosil domačine, da mi pripeljejo osmerico študentov, iz vsake republike in pokrajine po enega. Ko sem jih gledal, sem se navduševal. Čutil sem duh neke nove, vaše generacije. Mislim, da dobro poznam vaše ljudi, da lahko po postavi ugotovim, iz katerega kraja so. Pri teh mladencih to pravilo ni več veljalo. Dolgo sem razmišljal in šele zdaj mi je jasno, zakaj imate tako dobre košarkarje; vaša dekleta in fantje so v Evropi najvišje zrasli. Ko sem prvič prišel v Jugoslavijo in še dosti let pozneje, sem se z ljudmi pogovarjal od zgoraj, a zdaj jih moram gledati od spodaj.«

Jugoslavija nekdanj in danes bo izšla septembra 1980.

Iz filma Kraigherjevci

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

SPOMINSKO OBELEŽJE PADLEMU OTROKU V VOJNI – Zmajeve otroške igre, to edinstveno kulturno manifestacijo otrok naših narodov in narodnosti Jugoslavije, bi bilo treba še razvijati in bogatiti z novimi oblikami in vsebinami, je bilo sklenjeno na seji programskega odbora in sveta Zmajevih otroških iger. Zanimiv je tudi predlog, da bi Zmajeve otroške igre v sodelovanju z drugimi manifestacijami za otroke: Festivalom otroka v Šibeniku, Kurirskom v Mariboru in Kurirjem v Kičevu začeli akcijo za postavitve spominskega obeležja padlemu otroku v vojni, ki naj bi stalo na Fruški gori.

*

MONOGRAFIJA TOVARIŠ TITO – Izdajateljska hiša Spektar iz Zagreba pripravlja izdajo monografije Tovariš Tito. Značilnost te monografije je, po besedah direktorja Draga Zdunića, da so vsi prispevki v knjigi Titovi originalni teksti: njegovi spomini na otroštvo, delavske univerze, boj za utrditev partije, narodnoosvobodilni boj, povojno izgradnjo in spor s Stalinom, teksti o samoupravljanju in mladini. Monografija v 80.000 primerkih, ki bo izšla v vseh jezikih naših narodov in narodnosti, bo predstavljena tudi v nekaj svetovnih jezikih.

VELIČINA TITOVH DEL V PISANI BESEDI – Te dni so v prostorih delavske univerze v Ljutomeru zaprli razstavo Veličina Titovih del v pisani besedi in razstavo fotografij, posnetih ob obisku tovariša Tita v Ljutomeru.

Razstavo si je ogledalo veliko število obiskovalcev, zaradi zanimanja pa jo bodo pripravili še v večjih krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah ljutomerske občine.

NATEČAJ ZA DRAMO O REVOLUCIJI – Predlog Đoke Stojičića na nedavnem posvetovanju o gledališču, ki je bilo v Banjaluki, da v prihodnjem, jubilejnem letu, razpišejo jugoslovanski natečaj za dramsko delo na temo iz naše revolucije, je bil sprejet. V letu, ko se končujejo štiri desetletja naše revolucije, se bo gledališče na ta način vključilo v obeležitev tega jubileja.

*

RAZSTAVA 1945 – DAN ZMAGE – Ljudska in študijska knjižnica Ptuj je ob petintrideseti obletnici osvoboditve pripravila razstavo 1945 – dan zmage. Razstava, ki bi morala biti odprta že sredi maja, je bila zaradi smrti našega predsednika prestavljena na junij; tako bo odprta od 2. do 30. junija, vsak dan od 7. do 19. ure, ob sobotah pa od 7. do 12. ure, v prostorih študijskega oddelka. Vstop je prost.

*

RAZSTAVA SLIK IZ RAZNIH TABORIŠČ V EVROPI – Ob srečanju internirancev celjske občine, ki ga je pripravila ZZB NOV Celje, so v novem hotelu na Dobrni odprli razstavo slik iz raznih taborišč v Evropi med drugo svetovno vojno. Razstavo je obiskal tudi znani filmski igralec Stevo Žigon, nekdanji interniranec v taborišču Dachau.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

NOVE KNJIGE

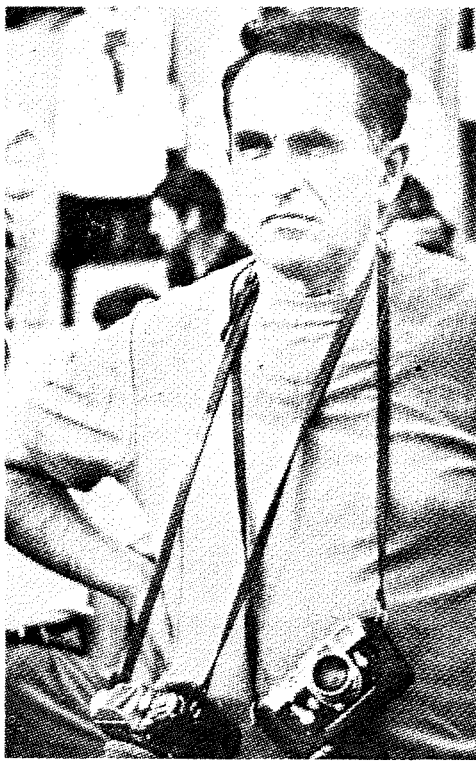
Žlahtni, lepo izrisani trenutki sreče

Zaenkrat nimamo še dokončnega spiska, koliko je bilo »pilotov v stiski«, ki so bili prisiljeni odskočiti na našam ozemlju in so tudi pristali, pa tudi ne vemo natančnega števila zavezniških letal, ki so se v času druge svetovne vojne zrušila nad Slovenijo. Da pa jih je bilo kar precej nam dokazuje pri založbi Borec izdana knjiga Edija Šelhausa Stotinka sreče! V njej je avtor nanizal petintrideset kratkih, toda snovno jedrnatih zgodb, ki opisujejo usodo letalskih posadk ali posameznikov, ki so se morali s padalom spustiti na naša tla in bili tu prisiljeni poiskati pomoč, ki jim jo naši ljudje niso nikoli odrekli.

Začetek vseh zgodb je domala vedno enak ali vsaj zelo podoben. Zmeraj se z neba spuščajo ogromna svilena padala in na njih ljudje, ki tam, kjer pristajajo, nikogar ne poznajo. In kot po pravilu, spuščajoča se padala vedno kdo vidi, ki je pripravljen te, še nepoznane ljudi reševati, skriti, nahraniti če so ranjeni, obvezati, skratka jim pomagati. In potem se redno zaiskri tisti trenutek diamantno čiste sreče, ko govorijo le oči in srce, ter si rešenec in rešitelj solzna padeta v človeško najprepričljivejši objem, pa čeprav se v svojih govoricah sploh ne razumeta. Potem se pa vsaka, povprečno le štiri strani dolga zgodba, razraste in zgosti v izbrusen scenarij, v katerem ne manjka napetosti, dramatičnosti, ni nas sram reči tudi življenjske pravljčnosti. In ko govorimo o tej, moramo povedati, da je pisec knjige Edi Šelhaus tudi sam bil partizan, nato pa dolga leta novinar, ki dobro ve, kako se tej bogati življenjski snovi najbolje streže z besedami, in je tudi znal svojo pripoved odličiti s fotografijami, ki niso nič manj zanimive od besedila. Da pa bomo njegovemu prizadevanju pravični, moramo še povedati, da sta le dobri dve tretjini njegovih zgodb več ali manj letalsko obarvani, ena tretjina je posvečena tistim fantom ali možem v stiski, ki so ušli iz nemških ječ, ujetniških in deportacijskih taborišč, in se po čudnih peripetijah dejavno vključili v naš narodnoosvobodilni boj. In vse te kratke, toda na moč zgoščene zgodbe opisujejo

tudi nadaljnjo povojno usodo njihovih junakov, ki v mnogih primerih vse do današnjega dne obiskujejo Slovenijo in tiste vrle Slovence, ki so bili udeleženi pri reševanju teh ljudi, ki jih je smrt takorekoč že objemala.

Večina zgodb je takšnih, da kar kličejo scenariste za veliki ali mali ekran, nekatere so pa tako polne življenjske elementarnosti, da bodo morale biti vključene v knjigo antologijskih prizov

Edi Šelhaus

rov iz naše osvobodilne vojne, ki že kliče po založniku.

Kdo ne bi do dna srca zadržal, videč mladinko, ki nese amputirano letalčevo roko na pokopališče, da bi jo tam zakopala; ali ob prizoru, ko triindvajset parov volov vleče iz blata zavezniško letalo, da bo spet lahko vzletelo, ali ob pogledu na smehljav rešenega letalca, ki je še pred nekaj minutami letel po zraku, brž zatem pa ga dve smrkavi dekleti tlačita v skrivališče pod posteljo; ali ob izrazu tistega preprostega starega očeta,

ki se ne more načuditi, da ima v hiši pravega Američana, ki je padel z neba.

In včasih so trdota dogajanja razneži v idilo, kot na primer pri letalcu, ki se šele po pristanku zave, da njegovi predniki izvirajo prav iz Slovenije, ali tisti ranjeni pilot, ki ga z zavezanimi očmi spremlja jo v strogo zakonpirirano partizansko bolnišnico, ali prizor, ko se letalec, skrit v nepredirnem gozdu, na smrt prestraši svojih dobronamernih iskalcev, ker so ti zaradi Nemcev zakamuflirani kot gozdarji, neobriti, raztrgani in umazani, vsi pa s sekirami v rokah.

In včasih zadira čista lepota: ko Amerikanec po dolgih letih stopi v hlev, da bi zbrani družini pokazal, kje je bilo med vojno njegovo ležišče, pa je zdaj tam teliček, ki steguje jezik proti njemu. In morda najlepše, ko neka naša kmečka ženica rešenemu amerikanskemu pilotu, misleč, da je lačen, za večerjo ponudi pač to kar ima, on pa ji dobrodušno pravi »močnik ne dobro«, saj ima srečnejš za škornji zataknjene več čokolade, kot jo je večina naših ljudi med vojno sploh videla.

Ko človek prebira najrazličnejše tujejezične plehkobe, opisujoče svetle in temne trenutke vojne, in te primerjave s Šelhausovim pisanjem, si seveda zaželi, da bi bila njegova knjiga prevedena. Ker ni dvomiti, da je za brodolomne letalce Slovenije med vojno predstavljala dolino upanja, in da se je o tem govorilo tudi po zavezniških letalskih štabih, to pa po ovinkih vplivalo tudi na politično odločujoče ljudi, saj smo ugotovili, da je v tistem času zavezniški letalec celo z vojaškega vidika bil dragocenejši od ne ravno »leteče trdnjave«. In koliko teh letalcev smo rešili?

Prepričani smo, da bo knjiga doživela še drugo izdajo in ne bi bilo napak, če bi se takrat povsem znebila svojega sicer simpatičnega nadiha skromnosti, ki pa je povsem nepotreben pri ubesedenju žlahtnih in nesebičnih dejanj, katera smo v času skupnega boja proti nasilju docela samoumevno in brez velikih besed za rešitev človeških življenj postorili.

Slavko Kumer

Beležka

Prva knjiga o Tomšičevi, pripravljena za tisk

V soboto, 24. maja so v sejni dvorani vojašnice Boris Kidrič v Šentvidu pri Ljubljani zborovali Tomšičevci, ki so se v velikem številu sestali na petem zboru svoje brigade, na katerem je dosedanji predsednik Miha Mišica – po minuti molka v čast preminulega tovariša Tita in vseh umrlih borcev brigade – podal poročilo o razvejanem delu odbora v preteklem obdobju, za njim pa so poročali še predsedniki mariborskega, velenjskega in kočevskega pododbora. Iz vseh poročil izstopa organizirana dejavnost Tomšičevcev v zvezi s prenašanjem borbenim tradicij na mladi rod.

Po poročilih predsednikov komisij so se zborovalci najdlje zadržali ob vprašanju zbiranja gradiva in pisanju zgodovine o 1. slovenski proletarski brigadi Toneta Tomšiča, pri čemer so izrekli vse priznanje piscu Franciju Strletu za njegovo izredno požrtvovalno dolgoletno delo. Prvi del tega zgodovinskega dela je pripravljen za tisk. Tudi strokovna ocenjevalca prof. Anka Benedetičeva in Lado Ambrožič-Novljan, sta ga v svojih predhodnih ocenah pohvalila v presežnikih zlasti glede izvirnega znanstvenega pristopa, vsakomur razumljivega in sila privlačnega branja in ne nazadnje zastran zgodovinskega uvoda, ki bo zlasti mlajšim generacijam odpiral razumevanje našega narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije. Obe prebrani oceni so Tomšičevci nagradili s ploskanjem, nakar je avtor Franci Strle, ki mu je to odobravanje predvsem veljalo, poročal še o uspešnem delu za nadaljnje tri knjige o zgodovini Tomšičeve brigade.

Ob zaključku so zborovalci izrekli vse priznanje dosedanjemu in izvolili novi petindvajsetčlanski brigadni odbor, ki ga vodi Viktor Cvelbar-Stane, nato pa s prirčnim odobravanjem odobrili pozdravni pismi obojima tovarišema, brigadnemu obveščevalcu Borutu in komandantu brigade Dakiju. Enota pa, ki v naši armadi nosi ime Tomšičeve brigade, je povabila svoje predhodnike na okusno vojaško kosilo.

Braškar

BELEŽKE BELEŽKE BELE

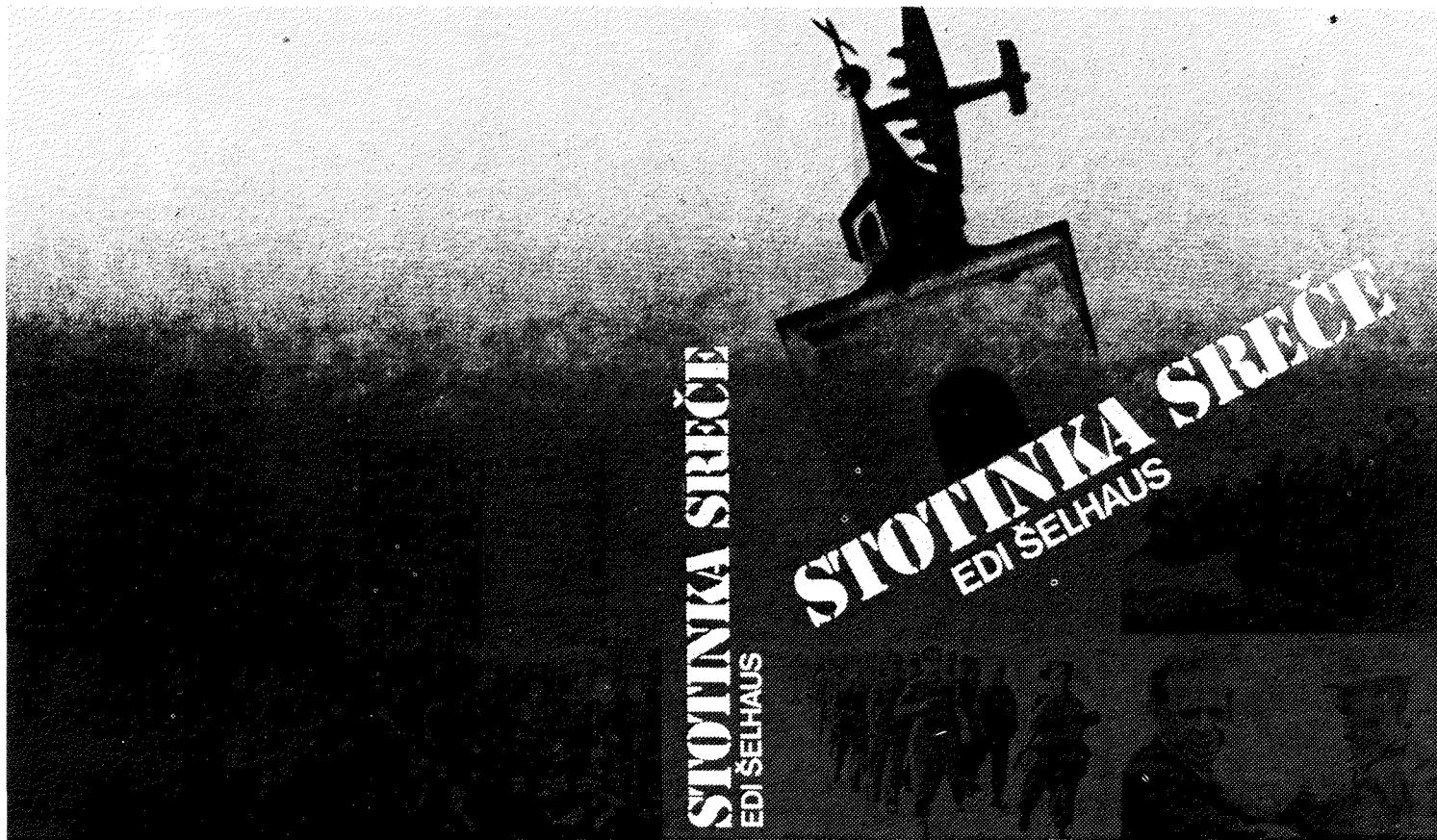
TITO V TADIČEVI MONODRAMI – Znana monodrama O vojni, o miru, o smrti, ki jo uspešno že leto dni izvaja beograjski igralec Ljuba Tadić, je zdaj dopolnjena z besedili še ene velike osebnosti tega stoletja – Josipa Broza Tita. Besedilom Churchilla, De Gaullea, Hruščova, Nehruja, Kardelja, Martina Luthra Kinga, Mao Ce Tunga, Alendeja in Che Guevara so dodani tudi odlomki iz Titovih govorov. Z novo verzijo je Ljuba Tadić prvikrat nastopil na festivalu Odprta vrata Ateljeja 212.

★

KOROŠKI SLOVENCİ BOGATEJŠI ZA KULTURNI DOM

Naši rojaki onstran meje – na avstrijskem koroškem – imajo le malokdaj razlog za pravo veselje. Celotno nedavno obletnico podpisa državne pogodbe in s tem nastanka sedanje Avstrije so zaradi neuresničenega 7. člena morali praznovati z grenkobo v srcih. Toda 26. maja 1980 je bilo drugače: V Šentprimožu v Podjuni je s pridnim delom domačinov ob pomoči matične domovine zrasel lep sodoben kulturni dom, ki ne bo pomenil le obogatitev kulturne dejavnosti SPD Danica in Šentvida v Podjuni, marveč bo to tudi mesto, kjer bo v prihodnje potekal velik del kulturnega življenja in bitja koroških Slovencev.

BELEŽKE BELEŽKE BELE

LJUBNO

Planinski pohod
Travnik

V drugi polovici maja je planinsko društvo Ljubno organiziralo Planinski pohod Travnika. Ob 35. letnici osvoboditve, ustanovitve prve slovenske vlade, ob 70. letnici rojstva Edvarda Kardelja in 50. letnici smrti Franca Kocbeka, ustanovitelja savinjske podružnice SPD, so planinci obiskali kraj, kjer je stala partizanska bolnišnica Celje. Zbrali so se planinci, predvsem mladina iz Zgornje in Spodnje Savinjske doline ter iz Saleške doline. Ni se uresničila želja, da bi bil pohod tako množičen, da bi dobil vseslovensko obeležje, kot so pohodi na Stol, Porezen in Snežnik.

Pa vendar je danes že osvetljen velik pomen te bolnišnice, ki so jo graditelji pod vodstvom dr. Petra Držaja zgradili v začetku leta 1944 v gozdovih Komna, v težko dostopnem lesovju na višini 1200 metrov. Pozneje je bil postavljen še oddelek Podstrešek. Obe bolnišnici sta imeli 85 ležišč, v njih se je zdravilo kakih 300 ranjencev. Bolnišnica Celje je bila evakuirana 31. januarja 1945. Podstrešek pa je okupator požgal marca 1945.

Prvi zdravnik v njej je bil dr. Peter Držaj, sledili pa so dr. Virgil Krasnik, dr. Dušan Sober in dr. Robert Kukovec, vodja kirurške ekipe 4. operativne cone, ki so ga 13. aprila 1945 Nemci ujeli in ga naslednjega dne zverinsko ubili v Ljubnem. Med bolničarji je bila dr. Lilijana Čerin-Petrač.

Letošnja proslava je potekala na Tratnikovi domačiji, kjer je bil leta 1945 ujet dr. Kukovec. Zbranim je govoril graditelj in intendant bolnišnice tovariš Travnik. Prireditelj je na preprostih panojih pripravil skromno razstavo.

Zal ni bilo nikogar, ki bi pohodnike pozdravil v imenu družbenopolitičnih organizacij občine Mozirje, pa tudi borčevske prapore smo pogrešali. Prislunhili pa smo spontanemu pogovorom borcev, ki so obudili marsikateri spomin.

Zamisliti bi se morali tudi ob ugotovitvi tovariša Travnerja, da vsi poznamo Graško goro, pozabljamo pa na Rastke čeprav je tu bila zadnje boje 14. divizija. Nanje spominja spomenik pod Rombonom, na kraju, kjer se je 14. divizija skušala prebiti proti Ljubnemu in naprej čez Savinjo. Spomenik je postavljen v čast devetim borcem in dvema borkama, ki so padli ob poskusu preboja.

Planinci so letos zasilno uredili kraj, kjer je pokopanih 27 borcev, ki so umrli v bolnišnici.

Bomo se našli toliko moči in sredstev, da bomo dostojno označili partizansko pokopališče?

FRANC JEŽOVNIK

ŠMIGLOVA ZIDANICA

Vrste so se okrepile

Smiglova zidanka nad Grajsko vasjo, kjer je bila leta 1938 1. konferenca CK KPS, dobiva po praznovanju 40. letnice, ko je bila obnovljena, vedno večji pomen, zlasti kot pomnik revolucionarnega boja predvojnih komunistov. Tu se zbirajo delovni ljudje in občani ob svojem delavskem prazniku 1. maja, tu potekajo razne kulturne manifestacije, tod vodijo mimo številnih planinske poti, tu je obvezno postajališče pohodnikov obujanja tradicij NOB in ne nazadnje stopajo tu na svojo partijsko pot novi člani Zveze komunistov. Tudi v letošnjem maju je bilo tako.

V vrste Zveze komunistov je bilo sprejetih več kot 100 komunistov, in sicer so jih na prvi slovesnosti sprejeli 72, na drugi v počastitev dneva mladosti pa 30. Na prvi slovesnosti je novosprejetim govoril izvršni sekretar predsedstva CK ZKS Emil Rojc, na drugi pa sekretar OK ZKS Zalec Franc Jelen. Kulturni program z revolucionarno vsebino je slovesnosti popestril. Novosprejeti člani so si z zanimanjem ogledali spominsko sobo 1. konference CK KPS, na kateri je imel glavni referat generalni sekretar KPJ Josip Broz-Tito. Z veliko pozornostjo so poslušali magnetofonski zapis zgodovinskega ozadja te konference, ki je pomenila pomemben korak v pripravah na oborožen upor proti okupatorju.

Razveseljivo je, da stopa v članstvo zveze komunistov v žalski občini predvsem mlada generacija, prežeta z novimi idejami in veliko pripravljenostjo do naše samoupravne socialistične družbe, trdno odločena nadaljevati Titovo pot.

DARKO NARAGLAV

LJUBLJANA

Partizanske delavnice
99 D

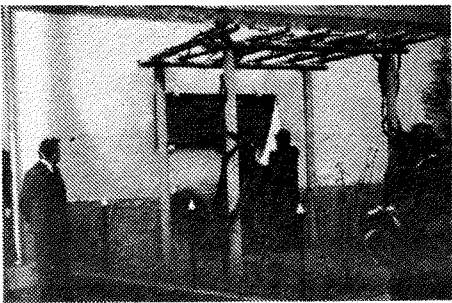
Strokovni aktiv nekdanje partizanske delavnice 99 D ima svoj dom v Iskri. Tu si pod vodstvom Borisa Kosa prizadevajo, da bi čim boljše sodelovali z domicilnim odborom. V letu 1978 so se člani udeležili centralne proslave Iskre, lani pa ne, ker je vabilo pomotoma izostalo. Člani se povezujejo tudi s pripadniki drugih delavnic, ki so delovale v dolini Starih žag. Pripravljeni so tudi aktivno sodelovati pri urejanju spominskega območja Roga in Črmošnjic, za kar je že podpisan družbeni dogovor. Povezali so se tudi z mladinsko pohodno brigado 99 D. Ta ima tri bataljone in sicer pri Iskri, PTT in RTV.

Monografija 99 D je že napisana. Kljub temu pa si prizadevajo in še naprej zbirajo material, skice in slike, ki jih imajo posamezniki. Pripravljajo namreč tudi spominski album. Izdelali so tudi značko pripadnikov 99 D z enakim zakonom, kakršen je bil leta 1944. Razen tega uspešno sodelujejo tudi z mladino na tradicionalnih zimskih roških igrah in zmagovalcem podelijo vsako leto pokal 99 D.

BRANKO BLENKUŠ

PODRAGA

Kurirji P-14

V Podragi je bila ustanovljena kurirska postaja P-2 že septembra 1942. Krajani iz Podrage so si za svoj krajevni praznik izbrali 18. december, dan, ko so fašisti napadli kurirsko postajo P-2. Pri napadu je bil težko ranjen komandir postaje Anton Semenič-Medved. Eden od partizanov je padel. Še istega dne so se fašisti maščevali in odpeljali v italijanska taborišča 53 vasčanov. Toda vaščani so ostali še naprej aktivni v NOG.

Spomladi 1943 se je vodstvo odločilo, da zaradi potreb postavi novo kurirsko postajo P-14 za vasjo Podraga, iz borcev Pivške čete. Njena osnovna naloga je bila vzdrževanje zveze s postajami P-3 blizu vasi Ponikve na Krasu, Pivki v Lozi, s P-5 na Predmeji, s P-13 blizu vasi Ponikve na Krasu, s P-4 na Javorniku in pozneje se s kurirsko postajo P-12 v Renčah.

Decembra lani so ob praznovanju praznika KS Podraga odkrili poleg spomenika še spominsko ploščo s kratko opisano zgodovino dogodkov tega kraja med NOB.

IVAN JELERČIČ

TRBOVLJE

Pomnik VOS OF
okrožja Revirjev

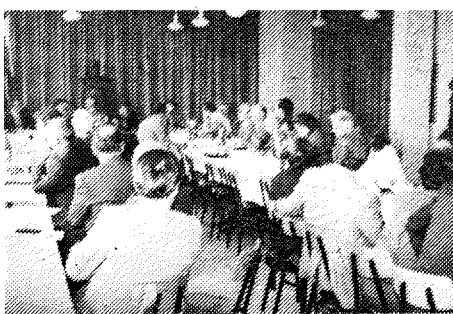
Nekdanji člani VOS OF okrožja Revirjev, ki so na pobudo koordinacijskega odbora VOS OF za Slovenijo na svojem zboru 23. novembra 1979 izvolili svoj odbor in sprejeli program dela, so se s svojstveno aktivnostjo lotili dela. Najprej so uredili seznam vseh pripadnikov revirskega bataljona VOS, ki je deloval v takratnem okrožju Revirjev, se pravi na območju sedanjih občin Hrastnik, Trbovlje in Zagorje. Svoja nadaljnja prizadevanja so nato usmerili na organizirano zbiranje podatkov, gradiva in drugih dokumentov o delovanju in aktivnosti v NOB, hkrati pa v sodelovanju z občinsko organizacijo ZZZB NOV Trbovlje začeli akcijo za postavitev pomnika VOS in za pridobitev domovanja za svoje nadaljnje delovanje in življenje.

V nedeljo, 1. junija 1980 so se borci VOS OF okrožja Revirjev vključili v program prireditve, ko so občani občine Trbovlje slavili svoj praznik. Slavnostni govor o delu VOS v Revirjih med NOB je imel predsednik regijskega odbora ZZZB NOV Avgust Povše-Dušan, nato pa je narodni heroj Franc Stadler-Pepe odkril pred revirskim muzejem ljudske revolucije granitno spominsko ploščo VOS OF okrožja Revirjev, v kateri so vklesana tudi imena petih padlih članov te enote.

Na slavnostni seji vseh zborov skupščine občine Trbovlje v gledališki dvorani delavskega doma, ki se je udeležil tudi podpredsednik predsedstva SFRJ Sergej Kraigher, pa so podelili domicil VOS OF okrožja Revirjev. Domicilno listino je prevzel nekdanji načelnik komisije in sedanjí predsednik odbora VOS OF okrožja Revirji narodni heroj Anton Vratnar-Antonesko.

JS-K

LJUBLJANA

Letna skupščina
vezistov

V soboto, 24. maja je bila v Ljubljani volilna skupščina sekcije vezistov NOV Slovenije. O delovanju odbora je obsežno poročala predsednica Dragica Rome. Pri tem je poudarila, da so bili vezisti NOV Slovenije zelo aktivni v razvijanju tradicij NOB, da so se udeležili številnih akcij, in da so že zbrali veliko gradiva za pisanje monografije Zveze v NOV. Za aktivno delo na področju ohranjanja in razvijanja tradicije vezistov so na skupščini po sklepu 6. seje odbora podarili kaseto Kričar – glas uporne Ljubljane in kaseto Partizanske radijske zveze vojašnici Ljuba Šercerja v Ljubljani, aktivu partizanske delavnice 99 D, in področnim odborom za severno Primorsko, za Gorenjsko in Dolenjsko ter strokovnemu aktivu šiferjev in radiotelegrafistov. Izvolili so nov 12 članski odbor in predsedstvo. Za predsednika so imenovali polkovnika Ivana Pivka. Sprejeli so obširen program dela in delovanja. Med glavne naloge spadajo pospešeno zbiranje gradiva in spominov o delovanju zvez NOB, sodelovanje z odborom transverzale kurirjev in vezistov NOV Slovenije, praznovanje 26. septembra, dneva vezistov v JLA, sodelovanje na proslavah dneva Iskre, dneva Radia, priprava predlogov za odlikovanja in priznanja najzaslužnejšim ter jubilejom ob 60, 70 in 80 letnici, izdaja kasete o delovanju delavnic 99-D in priprava srečanja vezistov NOV Slovenije, ki bo letos predvidoma septembra na ljubljanskem območju.

BRANKO BLENKUŠ

ORMOŽ

Priznanja borcem za
severno mejo

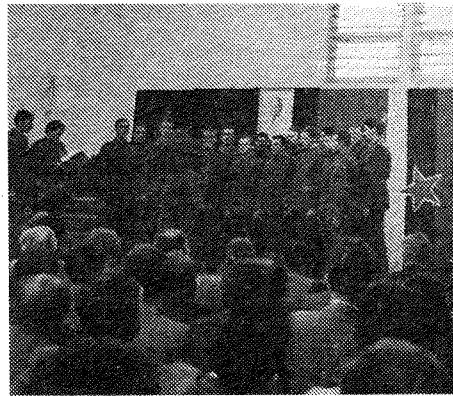
V Ormožu so slovesno podelili 31 še živečim borcem za severno mejo spominske značke in zbornik, ki je bil izdan ob 60. letnici bojev za severno mejo. Naj omenimo, da je bilo tedaj, pred 60 leti, iz te sicer majhne občine kar 145 borcev, ki so takoj po končani prvi svetovni vojni nadaljevali pod vodstvom generala Maistra boj za osvoboditev dela slovenskega ozemlja.

Priznanja je borcem izročil predsednik skupščine občine Ormož Mirko Novak.

FRANJO HOVNIK

LJUBLJANA

Podelili so priznanja

S pohodom mladinske pohodne enote bratov Babnik po poteh Dolomitskega odreda, 24. in 25. maja, se je začel krajevni praznik krajevnih skupnosti bratov Babnik, Dravelj in Dolomitskega odreda. Tako je bila v okviru 35. letnice osvoboditve in v počastitev spomina na množične aretacije aktivistov Osvobodilne fronte slovenskega naroda 28. maja 1942 v domu družbenopolitičnih organizacij v Dravljah osrednja proslava, na kateri so podelili priznanja OF. V kulturnem programu so med ostalimi izvajalci sodelovali vojaški sentviške vojašnice. Med gosti je bil tudi predsednik mestnega sveta Zveze sindikatov Ljubljana.

J. Č.

DOMŽALE

Pot spominov
NOB

Ob praznovanju letošnjega praznika občine Domžale je bila pripravljena in na slovesnosti 23. maja tudi odprta Pot spominov NOB občine Domžale. V prostorih občinske skupščine je o njej govoril predsednik občinskega odbora ZZZB NOV Domžale Alfonz Avbelj-Savo. Občinski odbor je sprejel sklep o ureditvi te spominske poti 26. 9. 1979, ko je imenoval posebno komisijo, sestavljeno iz borcev in planincev. Komisija je z vso odgovornostjo prevzela zaupno ji nalogo in speljala celotno traso mimo številnih spomenikov iz časov revolucionarnega delavskega gibanja in NOB. Pot je dolga 100 kilometrov. Ob njej je 19 spominskih žigov in 11 vpisnih knjig. Pot je označena z znanimi planinskimi oznakami, vse od Domžal na Tabor, Oklo, Judežovo domačijo, Trojico, Križevsko vas, Muravico, Veliko vas, Grmače, Moravče, Hrastnik, Limbarsko goro, Golčaj, Doline, Trojanec, Sipek, Česnjice, Zlato polje, Trnovče, Lukovo bolnico, Rudnik, Radomlje, Preserje, Homec, Menges, Gobavico, Rašico, Loko, Trzin in se konča v Domžalah. V vodniku so opisani posamezni odcepi.

Tovariš Avbelj je med drugim dejal: »Na poti boste spoznali znane partizanske vasi in kraje, ki so nudili borcem zavetje, in kraje, oskrunjene z okupatorjevimi krvavimi zločini. Pot spominov ima še poseben pomen pri krepitvi tovaristva; saj so tudi borci prav v teh krajih razvijali tovaristvo. Na tovaristvo pozabljamo in tudi pomoči nismo vedno pripravljeni nuditi človeku v stiski. Tako pomeni ureditev Poti spominov NOB tudi tisti del poti, po kateri je pred 40 leti stopal tovariš Tito na 3. konferenco KPS v Judežovo domačijo. Kar je tovariš Tito vedno poudarjal, da se bo v gozdovih in na skritih poteh oblikovala naša stvarnost, se je uresničilo v težkih dneh našega boja. Zato bo ta misel potovala z vsakim izmed nas, ki bo stopal po tej poti in naše misli se bodo ob vsakem spomeniku vračale tudi k njemu, simbolu svobode in socialistične stvarnosti.«

VODNIK

PO POTI SPOMINOV NOB OBČINE DOMŽALE

Zato se je tovariš Avbelj zahvalil članom komisije, posebno pa še Francu Podbevšku, Milanu Likarju, Marjanu Grilju, Francu Veselu, Lojzetu in Janezu Praprotniku in vsem, ki so pripomogli, da je bila pripravljena trasa, napisan in natisnjen vodnik, in da je ob poti urejeno vse potrebno za nemoteno potovanje.

O pomembnosti poti je spregovoril tudi predsednik meddruštvenega odbora planinskih društev ljubljanskega območja Peter Lavrič, ki je še posebej podčrtal pomen transverzale in njeno spominsko vrednost, saj predstavlja del vzgojne dejavnosti mladih, ko bodo hodili po njej in se združeni v številnih planinskih organizacijah.

Slovesnost je bila zaključena s podelitvijo prvih spominskih značk in vodnikov. Tako je Komisija za obujanje tradicij ob sodelovanju posebne komisije opravila še eno pomembno nalogo, ki si jo je določila v svojem programu, in ki bo omogočila številnim pohodnikom, da spoznajo slavno in tudi tragično preteklost narodnoosvobodilnega boja v domžalski občini.

KAREL KUŠAR

MOZIRJE

Trdne vezi

Že vrsto let so vzpostavljene tesne vezi borcev NOB krajevnih organizacij ZZZB Mozirje in aktivov borcev NOB delovne organizacije Maribor. Te vezi jih vsako leto združujejo, saj se medsebojno obiskujejo, izmenjavajo izkušnje ter si nalagajo nove naloge za še tesnejše sodelovanje. Eno takšnih srečanj je bilo v soboto, 17. maja, ko so obiskali borci Elektrokovine iz Maribora borce krajevnih organizacij ZZZB Mozirje.

FRANC OMLADIČ

CELJE

Mladi in veterani
revolucije

Na pobudo pionirske organizacije šole 1. celjske čete in v sodelovanju odbora borčevske organizacije Janko Skvarča Celje je skupina pionirjev te šole ob koncu maja obiskala nekaj starejših borcev te organizacije. Šopki cvetja in žareči obrabi pionirjev so prinesli borcem trenutke sonca in mladost, kar nekateri starejši krajanji tako močno pogrešajo.

Pionirji so se seznanili z revolucijo, od prvih začetkov in od njenih zametkov na območju sedanje krajeve skupnosti Aljažev hrib Celje. Pretresljiva je bila pripoved 86-letnega Jaka Kersnika, očeta dveh bratov, ki sta zaradi izdajstva padla pod krogami okupatorja. V spomin nanju se po njiju imenuje ulica v Čretu, kjer sta pokojna živel in delala.

Bežna srečanja najmlajše generacije z veterani naše revolucije so bila prisrčna.

Vodstvu šole in pionirske organizacije 1. celjske čete se za to humano pobudo in izvedbo akcije v imenu obiskanih borcev in imenu organizacije ZB Janko Skvarča prav iskreno zahvaljujem.

FERDO ŠIRCA

POSTOJNA

Po poteh osvoboditve

Postojnski pionirji so 15. maja prevzeli brigade rekvizite od pionirjev iz Ilirske Bistrice, čez pet dni so jih vrh Nanosa predali ajdovskim vrstnikom.

Zveza prijateljev mladine in Zveza rezervnih vojaških starešin sta se odločili za dve smeri pohodnih brigad. Glavna brigada je obiskala spominsko obeležje na območju Pivke, Košane in Prestranka, stranska vpadnica pa si je utirala pot skozi partizanske vasi Podgore in Podnanosa do Hruševja, kjer sta se brigadi združili.

Udeleženci so se v vsaki krajevni skupnosti zamenjali. Tako se je v celoten pohod vključilo preko 840 pionirjev in mladincev ter okrog 130 borcev, ki so prehodili več kot 130 kilometrov.

Brigada se je pred spomeniki in obeležji iz NOB z enominutnim molkom poklonila spomnu tovariša Tita. Titovo pot je simbolizirala tudi sestava brigade: na čelu so stopali številni borci, simbol izkušenj in znanja, ob njihovi strani pripadniki ZRVS, naša varnost in nezlomljivost, ob pohodni trasi so se zbrali vaščani iz partizanskega Strmca, Bukovja, Gorenja, varno zaledje in glavnina brigade pionirjev in mladincev, naš polet in naša bodočnost.

Za tako uspešno izvedeno akcijo gre nedvomno zahvala in priznanje ZPM, ZRVS, OK, ZSMS in vsem, ki so kakorkoli sodelovali v akciji.

DANICA SMRDU

JURŠINCI V SLOVENSKIH
GORICAHIme po
Slovenskogoriški četi

V ptujski občini skorajda ni učenca, ki ne bi kaj vedel povedati o borcih prve Slovenskogoriške čete, ki je tod delovala že od začetka leta 1942 vse do njenega junaškega konca, ko je bila v Mostju, nedaleč od Ptuj, potem ko je bila izdana, obkoljena in je večina borcev te čete padla.

Da bi se tem junakom prebivalci oddolžili, so se odločili, da bodo osnovno šolo v Juršincih poimenovali po borcih Slovenskogoriške čete, kar so tudi storili, ob praznovanju letošnjega dneva mladosti.

Na tej šoli že nekaj let dokaj uspešno deluje pionirski odred, ki nosi ime po znanem partizanskem pesniku Karlu Destovniku-Kajuhu. To je narekovalo, da so se učenci te šole pobratili s pionirji iz Soštanja, kjer se je pesnik rodil in živel vse do odhoda k partizanom.

Zal pa moramo zapiski, da so učenci v Juršincih ob preimenovanju šole po Slovenskogoriški četi pogrešali v svoji sredini družbenopolitične predstavnike ptujske občine, ki so jih seveda posebej povabili na to pomembno slovesnost.

FRANJO HOVNİK

RIBNICA

Skrb za spominska
obeležja

Za območja ribniške občine iz narodnoosvobodilnega boja znana vrsta pomembnih zgodovinskih dogodkov. V spomin nanje so v povojnih letih postavili več kot 50 spomenikov in spominskih obeležij.

Da bi bilo v bodoče vzdrževanje spomenikov NOB še bolj skrbno, so se v tej občini odločili za sprejem sporazuma o pokroviteljstvu in vzdrževanju spomenikov. Po dosedanjem predlogu bodo odslej skrbeli za spomenike posamezne organizacije združenega dela, temeljne organizacije združenega dela in druge skupnosti. Delovni ljudje podpirajo tak način skrbi za spomenike naše revolucije. Odločili so se, da bodo z letnimi finančnimi načrti določili potreben denar za te namene.

Pri obravnavanju spomeniškega varstva pa bo potrebno čimprej urediti prenos posesti in lastništva zemljišč, na katerih so spomeniki zgrajeni.

VIKTOR DRAGOŠ

KRANJ

Partizanski mnogoboj

Ob dnevu mladosti je društvo za športno rekreacijo in telesno vzgojo Partizan Kranj organiziralo partizanski mnogoboj v Kranju na stadionu Stanka Makarja. Prireditev je bila v spomin nedavno umrlega predsednika Josipa Broza Tita, ki je bil že od leta 1948 stalni pokrovitelj vsejugoslovanske akcije partizanskega mnogobojja in praznika mladosti.

Partizanski mnogoboj ima osnovni program enotnega sistema preverjanja telesne zmogljivosti vseh kategorij prebivalstva. Osnovni cilj je, da se vanj vključijo kar največji krog državljanov vseh starosti iz vseh sredin.

Uvodni govor je imel Vili Planinšek, predsednik IO ZTKO Kranj. Partizan Kranj je prejel priznanje partizana Slovenije, lahko pa se pohvali tudi z diplomom partizana Jugoslavije, ki jo je prejel v letu 1977 za pomembne rezultate pri organiziranju množične rekreacije. Kranjski klub Kurir je ob tej priložnosti spustil 540 golobov pismoš, z enominutnim molkom pa so prisotni počastili spomin na tovariša Tita. Letošnje prireditve se je udeležilo dvajset štiričlanskih ekip ter več kot petdeset posameznikov.

Na osnovi vsote točk, doseženih v vseh šestih disciplinah, je bil vsak udeleženec razvrščen v eno od petih stopenj psihofizične pripravljenosti. Za prvo, drugo in tretjo stopnjo so udeleženci prejeli ustrezno zlato, srebrno ali bronasto značko. Najboljša ekipa, ki je zbrala največ točk, je prejela pokal, pet najboljših uvrščenih pa diplome. Diplome so prejeli tudi posamezniki, ki so dosegli prvo stopnjo pripravljenosti.

Tekst: DRAGO PAPLER
Foto: NIKO SLADIČ

PREVALJE

Občinski praznik

Ob 35. obletnici zadnjih bojev druge svetovne vojne na Poljani pri Prevaljah so ob občinskem prazniku Raven na Koroškem v soboto, 17. maja, priredili v Prevaljah pravo ljudsko slavo. V Prevaljah so dobili nov družbeni dom skupno z odrom in knjižnico. Poleg Poljane so na teritoriju Dravograda, Libuč, Pliberka in Labuda med 14. in 17. majem 1945 bili zadnje boje druge svetovne vojne na evropskih tleh. V teh bojih so sodelovale enote 14. slavne proleterske divizije Borisa Kidriča, skupno s tretjo jugoslovansko armado zmagale v poslednji bitki na teh koroških tleh. Uničena in zajeta je bila balkanska sovražna glavnina z nad 150.000 izdajalci, ter nemškimi nacisti s poveljnikom von Lohrom vred.

Slavnostni govornik na tem ljudskem zborovanju v Prevaljah je bil član predsedstva CK ZKJ Andrej Marinc. Poleg njega so se slavnosti udeležili Mitja Ribičič, Franc Leskošek-Luka in drugi.

Na tem slavu so vsi na začetku z minuto molka v spomin na predsednika Tita nemo poudarili, da je čast pripadati revoluciji in času, ki ga je ustvaril predsednik Tito. Skupno s pevskim zborom iz Prevalj pa je vsa dvorana s solznimi očmi zapela »Tito mi ti se kunemo«.

Na slavnostni seji v novem družbenem domu so v soboto podelili tudi letošnje občinske nagrade in priznanja, izmenjali so listino o pobratenju z občino Probištip iz SR Makedonije, kamor so bili med vojno izseljeni nekateri občani iz ravenske občine.

Za častnega občana občine Ravne pa so razglasili Pavla Zavcarja-Matjaža, koroškega prvoborca in velikega prijatelja koroških ljudi.

Slavnosti v Prevaljah so se udeležili tudi španski borci, ki so v tem času na obisku v ravenski občini.

IGNAC ZDOVC

JESENICE

Osrednje praznovanje
dneva mladosti

Prihod pohodne enote na Pristavo

V soboto, 24. maja je bila na Pristavi nad Javorniškim rovtom osrednja tradicionalna proslava ob dnevu mladosti v jeseniški občini. Večina udeležencev je na zbornu mesto, kjer se je pričela slovesnost ob 13. uri, prišla v brigadah, bataljonih in odredih, ki so šli od različnih izhodiščnih točk po partizanskih poteh. Udeleženci so se ustavili ob spominskih obeležjih, kjer so borci NOV mlajšim pripovedovali spomine ter opisali dogodke, ki so se tam dogodili v času NOB. Komandanti pohodnih enot so po prihodu na zbornu mesto na Pristavi podali raport, osrednji govor pa je imel Slavko Mežek, predsednik občinske konference SZDL Jesenice. Proslavo je popestril kulturni program.

V okviru tega so uspešno izvedli tudi orientacijsko taktično tekmovanje za memorijal Marka Domevščaka, tragično preminulega alpinista.

B. B.

TOLMIN

Zamejci pri nas

»Tam nekje med svobodnimi polji...« je zadonela zadnja pesem na koncertu ženskega in moškega pevskega zbora Valentin Vodnik iz Doline pri Trstu.

V nedeljo, 18. maja so Tolmincem slovenski zamejci pripravili prijeten kulturni večer, kjer so še enkrat pokazali pripadnost svoji matični domovini in njenemu Titu. Poleg številnih partizanskih pesmi je poslušalce še posebej navdušila kantata zborovodje Ignacija Ote za klavir in moški zbor z recitacijo. Zamejski pevci so bili gostje učiteljskega pevskega zbora iz Tolmina, ki bo jeseni pripravil koncert v Dolini.

Poleg prijetnega kulturnega doživljanja pa so nam v spominu ostale tudi poslovilne besede člana zbora Valentin Vodnik: »Moč za našo kulturno in drugo dejavnost bomo zamejski Slovenci v Italiji črpali v še boljšem sodelovanju z matično domovino. Tudi ta nastop krepi in spodbuja našo ljubezen do domovine.«

JOŽE CIMERMAN

PIRAN

Tovariši med seboj

Občinski odbor ZB Piran je že pripravil program proslave letošnjega 4. julija.

Proslava bo v Piranu na stadionu kot je to že v navadi vsako leto, le da bo letos še bolj slovesna. Poleg godbe in pevskega zbora bo nastopila tudi folklor.

Na proslavi bodo podelili posameznim zaslužnim in delovnim članom ZB priznanja. Predsednik občine bo podelil več odlikovanj borcem za zasluge med vojno, ker so bili dosedaj nekako pozabljeni.

Povabljeni so tudi tovariši iz Furlanije, iz Ogleja, saj so ti tovariši sodelovali v borbi za osvoboditev in so sedaj organizirani v svoji borčevski organizaciji ANPI.

Občina Piran je pobratena z občino Oglej.

MILAN CIRK

PIRAN

O delu in življenju
mladih pilotov

Občinski odbor ZB Piran ima v svojem programu tudi seznanjanje mladine o delu in življenju naše armade. Na proslavo letalstva so bili povabljeni mladi piloti iz Pule. Šli so po šolah na Obali in med drugim s filmi in slikami prikazali življenje mladih pilotov.

Komanda letalstva v Puli obljublja, da se bodo še odzvali, in da bodo v stalnih stikih z borci, posebno še z domicilnim odborom letalcev prekomorcev, ki ima sedež v Piranu.

MILAN CIRK

ŠMARTNO PRI LITIJ

Uspešna obrambna
vzgoja

Na osnovni šoli Franc Rozman-Stane so šele v tem šolskem letu množično organizirali obrambno dejavnost, ki jo vodi zunanji sodelavec Marjan Janežič. Obiskuje jo večina učencev sedmih in osmih razredov. Na obrambni dan, ki so ga nedavno uspešno izvedli, so se dlje časa pripravljali. Strelci so jim omogočili streljanje z zračno puško, sedem petčlanskih ekip pa se je pomerilo v kvizu Kako pomagaš sebi in drugim.

Učenci nižje stopnje so se na obrambni dan po izpraznitvi šole umaknili na varno ter nadaljevali s poukom v »vojnih« razmerah. Petošolci in šestošolci so imeli v načrtu daljši pohod, šolarji zadnjih dveh razredov pa so spoznali osnovno pehotno orožje, obrambni načrt šole in se pomerili v streljanju z malokalibrsko puško.

Ob dnevu mladosti so na šoli odprli razstavo, s katero so učenci od prvega do osmega razreda v besedi in risbi izrazili svoje vtise o obrambnem dnevu. Za zdaj gre zahvala mentorju Marjanu Janežiču, strelski družini Šmartno, štabu TO Litija in krajevni organizaciji ZRVS Šmartno.

BORIS ŽUŽEK

PODNANOS

Naj postane tradicija

Sekcija za družbeno aktivnost žena in TVD Partizan s Podnanosa sta letos drugič organizirala 12 kilometrov dolg pohod v znane partizanske kraje Veliko polje in Vrabče. Iz Velikega polja se je plamen upora razširjal v sosednjo vas s pomočjo pokojne heroine Mihaele Škapin-Drine. Zato je prav, da se naša še mlada tradicija nadaljuje in se vsako leto poklonimo njej ter vsem ostalim padlim iz tega kraja.

Pohodnike je pozdravil predsednik KS Vrabče, tovariš Slavko Škapin.

Govornica je v svojem govoru poudarila, da bomo nadaljevali delo, ki ga je tovariš Tito začel. S tem bomo dokazali, kako smo ga vsi ljubili.

Učenci osnovne šole Podnanos so izvedli pred spomenikom lep kulturni program.

ANA PIŽENT

LJUBLJANA

Med najstarejšimi

Večer mladih literatov, ki je bil 29. maja v domu starejših občanov v Dravljah, sodi v okvir krajevnega praznika krajeve skupnosti bratov Babnik, Dravelj in Dolomitskega odreda. Pred polno dvorano poslušalcev je nastopila tudi 81 letna Marija Spenda-Minka, rojena v Polju pri Radovljici. V domu Marjane Draksler pa živi od lanskega leta. Predstavila se je s tremi pesmimi, od katerih je eno napisala po smrti tovariša Tita.

LJUBLJANA

Prijetno srečanje

Srečanje upokojenih primorskih učiteljev v Ljubljani je bilo letos 31. maja že peto po vrsti in je postalo že tradicionalno. Zbralo se nas je kar 31. Spomnili smo se dveh 80-letnikov: Janka Tušarja iz Cerknega in Vladimira Martelanca iz Trsta. Oba sta bila v času fašizma žrtev fašističnega preganjanja.

Profesor Bizjak iz Ajdovščine pa nam je v žalni slovesnosti prikazal našega dragega predsednika Tita, prvega Jugoslavana in svetovnega državnika, borca za mir, humanista in vizionarja, ki se je neustrašno boril za svobodo vse Slovenije in jo dosegel s priključitvijo Slovenskega Primorja in Istre. Ljubil je in vzgajal krepil v trdno celoto vse jugoslovanske narode.

Prijetni so bili pogovori v družbi samih primorskih učiteljev med 70. do 85. letom starosti.

STANKO SKOCIH

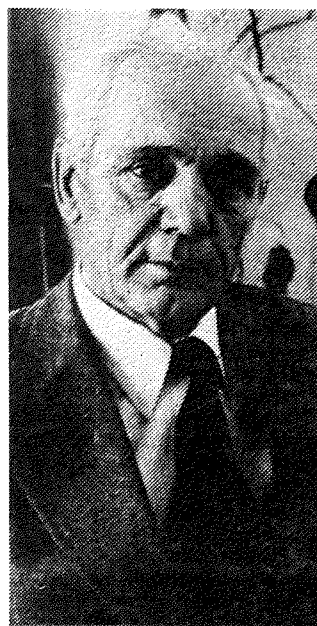
Iz slavnih dni narodnoosvobodilnega boja

»... mi smo takšni prav zaradi vsega tega, kar se tukaj pri nas dogaja, ker je vsaka ped naše zemlje zalita s krvjo naših ljudi.«

(Tito na Sutjeski, 1958)

Zdaj ste proletarci

Bil je, dobro se spominjam, 14. december 1942. v Bosanskem Petrovcu. Tega jutra sem si vsaj pol ure pomerjal kapo pred na pol razbitim in umazanim ogledalom. Potem stojimo v vrsti, Sneži. Tretja krajiška brigada. Takrat je bila še udarna. Jaz, kmet iz Vukovače,

Narodni heroj Djuran Kovačević o vznemirljivih dneh med nemškim desantom na Drvar in Titovim odhodom na Vis, ko je vodil zaščitni bataljon vrhovnega štaba

komandir voda. Ure smo se pripravljali za ta pregled. Povedali so, da bo prišel tovariš Tito. Večina nas je iz Petrovca in Drvara; kmetje, nekaj delavcev, intelektualcev ne najdeš niti s petrolejko, vsak drugi je član SKOJ ali partije. In še ena resnica: polna nepismenih. Vsak si po svoje zamišlja Tita. Jaz sem mislil: kot kraljevič Marko mora biti: visok, najmočnejši na svetu, širokih ramen, z dolgimi brki, oblečen kot car, opasan s pasom in mrkega pogleda.

Vedel sem, da ga kličejo Tito, in da to ni njegovo pravo ime. Vedel sem, da je vrhovni komandant. Govorili so, da je tudi generalni sekretar partije. Kaj je po poklicu? Je bil španski borec? Je bil v Rusiji? Je bil v zaporih stare Jugoslavije?

Ko je končno prišel, smo se, resnici na ljubo povedano, borci Tretje krajiške brigade zdrznili. Kje ima brke? In tista dva metra višine?

Tito je zgledal preprosto. Oblečen v običajno vojaško obleko, v glavi kučma s peterokrako, v kateri sta vtisnjena srp in kladivo. Na nogah vojaški čevlji in debele nogavice; gotovo so mu jih spletla naša dekleta. Sa-

mo oči so nekako takšne, kakršne smo si zamišljali: prodorne, ne črne, jeklenomodre. Ko je začel govoriti, nas je takoj osvojil, kar pri Krajišnikih niti ni težko. Zadel je v tisto pravo:

– Krajišniki, vi ste slavni bojevniki...

Po vrsti in na pamet je naštel vse boje, ki jih je vodila Tretja krajiška brigada. Glej ga, vrhovni komandant, pa točno ve, kje smo se bojevali, s kom in kdaj. Tega dne je naša brigada iz udarne postala proletarska. Spominjam se Titovih besed:

– Tovariši, zdaj ste proletarci. Vojna ne bo kratka. Boj bo dolg, težaven, a slaven. Vi odhajate iz svoje Bosanske krajine. Kdor misli, da ne more pustiti teh svojih planin, svojih vasi, naj ostane, naj se bori tukaj kot doslej. Tudi tako bo pomagal našemu boju...

Tito je govoril samozavestno in odločno, umirjeno, ne da bi sklanjal glavo. Vsakemu borcu se je zdelo, da gleda prav njega, in da prav njemu govori. To, kar je govoril, je bilo pošteno. Najbolj pošteno, kar smo kdajkoli slišali. Zato smo tudi pozneje na Neretvi, Sutjeski in v Drvarju umirali in nikoli odstopali, ker nam je človek, ki nas je vodil, to rekel že ob prvem srečanju: šli boste skozi pekel, in kdor si ne upa, naj ne hodi. Kdor je začel juho srkati, naj jo poje do konca.

Ko je končal govor in smo postali proletarci, nas ni več motilo, ker ni brkat, ker nima činov, ker nima na sebi niti enega samega odlikovanja.

Takoj v Drvar

Od tega prvega srečanja z vrhovnim komandantom je minilo nekaj več kot leto dni, vse 1943. Kakšno? Dogodkov za sto človeških življenj. Neretva, Sutjeska, Jajce... Postal sem komandant bataljona. V bojih so se že Nemci naučili moje ime. In slišiš, kako švaba vpije:

– Djurane, pankrt, mater ti...

V vrsti je bilo vse manj tovarišev, ki so odšli iz Petrovca tistega dne, ko nam je govoril Tito, in vse več novih borcev. V začetku leta 1944 pride ukaz: Djuran Kovačević naj se javi v Drvarju v oficirski šoli na tečaju za komandanta bataljona. Vidiš, takšen je bil ta naš boj in naša vojska: najprej si naredil izpit na položaju, krvavel, potem polagaš ustnega. Tečaj sem končal aprila 1944. Zadnji dan so rekli:

– Prišel bo Tito, da nam izroči diplome.

Zdaj sem vedel: Josip Broz, delavec in kmet iz Hrvatskega Zagorja, vrhovni komandant in maršal, generalni sekretar KPJ in predsednik komiteja nacionalne osvoboditve. Šef vojske, partije in države, ki jo ustvarjamo. Do tega večera sem ga imel kot takšnega, predpostavljenega, rad. To noč sem Tita vzljubil kot človeka. In glej, zakaj. Prišel je med nas, oficirje, črn, utrujen in suh. To je bila posledica večtedenskega bivanja v pečini. Pozdravil nas je s stisnjeno pestjo. Potem je sedel in skupaj z nami večerjal. To je bil mali šok. Maršal večerja z mladimi oficirji. Noč za nočjo sem razmišljal o tem: on, vrhovni komandant, eden od priznanih vojskovodij druge svetovne vojne, v Drvarju so že bile vojaške misije SSSR in Velike Britanije, se je rokoval in večerjal z menoj, Djuranom Kovačevićem, kmetom iz vasi Vukovače!

Tito je govoril z menoj in s tovariši tako, kakor se mi pogovarjamo med seboj. Da se je spustil na našo raven, to ni prav dobro rečeno, vem, toda, če hočem reči to, kar mislim, na žalost ne znam, a tako je bilo. Tega človeka ne pozabi, od tega srca zaigra... da hoče biti vrhovni starešina z menoj, čeprav malo, čeprav samo minuto, dve. To mi je pomenilo vse. Ta stisk roke, izročitev diplome in besede:

– Najprej vam čestitam k zmagam, ki ste jih že dobili na bojnem polju. Sedaj ste v šoli samo potrtili, da ste sposobni oficirji. Vidite, da bomo pripravljeni prevzeti novo državo tudi v miru, ko mine boj.

Ko je odhajal, mi je stisnil roko. Vedno sem se spominjal njegovega dotika, hitrega trzaja roke v komolcu in krepkega stiska dlani.

Odločitev srca

Ni minilo šest tednov od tega večera s Titom, ko kurir javi:

– Nemški desant na Tita in Drvar.

Moj bataljon je držal položaj pri Glamoči. Že tretji dan in tretjo noč smo se tolkli z Nemci. Kilometer pred Glamočem smo jih končno razbili. Spet pride kurir in reče:

– Drugi bataljon takoj v Prekaje.

Tam novo naročilo:

– Vzpostaviti zvezo z vrhovnim štabom. Z glavo odgovarjaš za življenja maršala, članov vrhovnega štaba, centralnega komiteja in AVNOJ!

Prvega junija zvečer so naše patrulje pod Klekovačo naletele na vrhovni

Josip Broz Tito (posnetek iz leta 1943)

štab. Boško Kerkez, pomočnik brigadnega komisarja, je prvi vzpostavil zvezo s Titom. Maršal je ukazal, da tukaj nočimo, postavimo straže. Bila je noč ponosa, tudi odgovornosti. Boji so bili blizu. Slišati je celo glasove.

Nekako smo pričakali jutro. Tito ukaže: Premik! Kolona je krenila. Šele, ko se je zdaniilo, sem videl, kaj me čaka in kakšna je naloga. Kolona se raztegne kot lačno leto: pratež, pratež, pratež... arhiv, inženirci, misije, nacionalni komite, centralni komite, vrhovni štab... Prvemu borcu vzamem puškomitraljez, ga obesim okrog vratu in stečem na čelo kolone. Tam je Tito jahal na konju. Maršruta: Velike uvale-Mlinište. Poti ni, hodimo po grebenu. Kolona se vije in razteguje. Niti divizija v polni sestavi bi tukaj ne bila dovolj za varnost, kaj šele moj bataljon. Odločim se napraviti zaščitni obroč okrog Tita in skupine njegovih sodelavcev. Če bo prišel v škripce, ga bom izvil. Pozneje sem dolgo razmišljal o svoji odločitvi in ugotovil, da te naloge ne bi mogel bolje re-

šiti niti potem, ko sem končal vse vojaške šole. Bila je to čustvena odločitev, od srca, manj sad zrelega razmišljanja.

Pohod je trajal osem ur. Gibali smo se vzporedno z bojnimi položaji. Streljanje je bilo razločno slišati. Med pohodom so prišli k meni tovariši iz najožjega vodstva:

– Kaj misliš?

– Ni kaj misliti. Ukazano mi je bilo, da varujem Tita in obvaroval ga bom!

To je tovarišem ugajalo. Povedali so tudi Titu. Nasmejal se je. Le pet do deset metrov sem od njega. Puškomitraljez okrog vratu, za vsak primer. Gledam ga: jaha konja, pogleda na uro, bere zemljevid, se pogovarja z vodičem, piše lističe, ki jih kurirji raznašajo po koloni. Tito vodi vojsko, partizane, državo, moj bataljon. Vem, da je resno: boji blizu, odločitve važne – vse brez panike, brez živčnosti, niti za trenutek povišan glas. Djurane, rečem sebi, Tito je prepričan, da bomo zmagali. Že prej sem čutil, da bomo zmagali, zdaj sem bil v to stoddostno prepričan, čeprav so Nemci streljali vse okrog nas.

Komaj sem se opogumil, ko z nekega hriba udarijo mitraljezi. Kolona se pretrga, Titov konj zdirja po čistini. Srce čutim v grlu: ne morem dohiteti konja! Moji proletarci brez komande naravnost tja, od koder streljajo... Ne spominjam se več, koliko časa smo se bojevali. Šele pozneje smo zvedeli, da je vrhovni štab odšel proti Kupresu. Nisem mogel zaspiti, dokler mi po petih, šestih dneh niso povedali, da je na varnem.

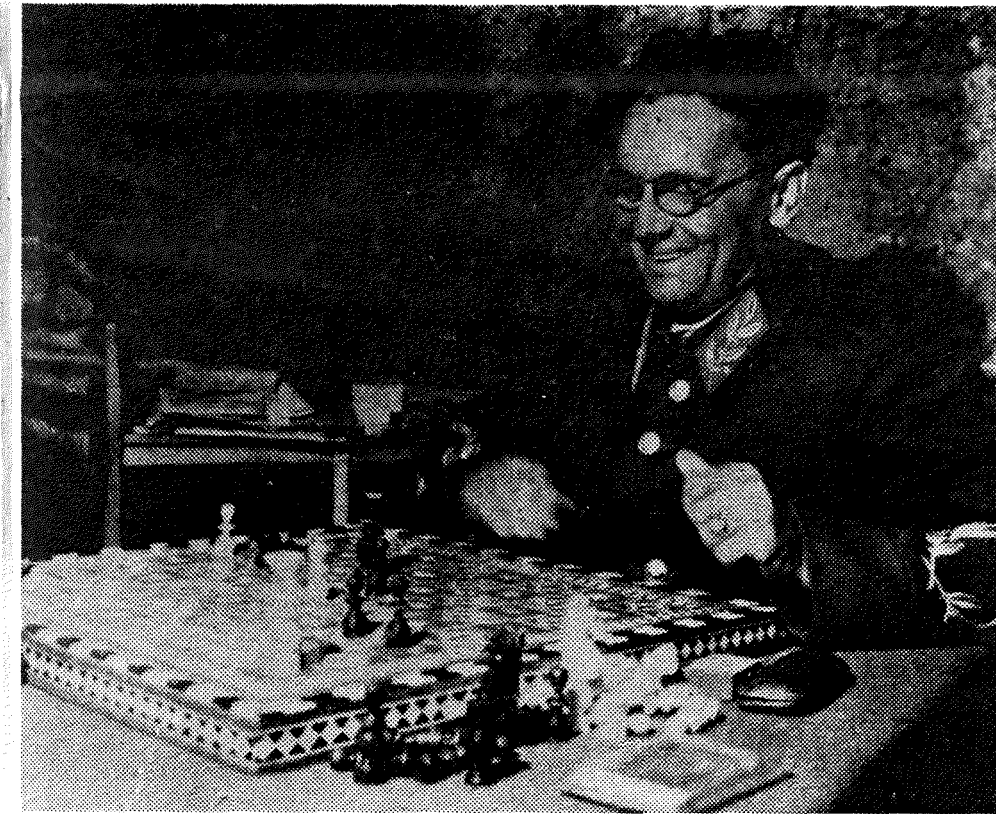
Da nam je takrat kdo rekel, da je Tito odšel z letalom na Vis, bi ga ozmerjali kot lažnivca. Da gre maršal iz Bosne, z varnih planin, od svojih Krajičanov, na Vis, na mali otok sredi velike vode?!

Vedno smo se bali morja, v Bosni zna malo ljudi plavati. Kdo bo varoval Tita? Nikomur nismo zaupali in verjeli smo, da Tito nikjer ni tako varen kot pri nas. E, da smo takrat vedeli, da nekam gre in to še z letalom, dolgo bi preverjali.

**Stevan Zec
Prevedla: (M. Š.)**

Na večer drvarske drame: Tito pred pečino v Drvarju

Tito na Visu

Moji spomini na Tita

Solza, ki je padla v srce

»Prvič sem srečal Tita 1944, ko je naša brigada prišla v Drvar, zadnjič sem ga videl oktobra 1944, ko smo na paradi v osvobojenem Beogradu poslušali njegov govor in smo kot priznanje za sodelovanje v borbi za Beograd dobili drobno knjižico, ki mi je drag spomin,« se spominja nekdanji borec 13. proletarske brigade Franc Nuk iz Laza pri Tolminu.

Ko sem zvedel za žalostno novico, sem bil v bolnišnici. Le njegovo krsto sem gledal na ekranu in pogrebne slovesnosti v Beogradu.

Solza, ki se je zasvetila v očeh, ni zdrknila čez lice, padla je v srce, a žalosti nekdanjega borca ni mogla prikriti. Izdajal ga je trepet glasu.

Porajali so se spomini na tiste krute čase vojne in na lepe trenutke srečanja s Titom med borbo:

»Po kapitulaciji italijanske armade smo primorski Slovenci v Italiji hrepneli, da bi prišli v domovino in se vključili v NOV. Posrečilo se nam je umakniti ujetništvo in priti v zbirno bazo Carbonari pri Gravini, od koder so nas novembra 1943 prepeljali čez morje na Dalmatinske otoke. Tu nas je pričakal sovražnik na Braču, Korčuli in Hvaru, dokler se nismo prebili do Visa. Naša 1. prekomorska brigada je bila odrejena za pohod v Drvar, kjer smo se priključili 13. proletarski brigadi Rade Končar in v Krajiško brigado.

V Drvarju sem prvič videl maršala Tita. Čeprav nisem

imel sreče, da bi pozdravil, je bil to zame najlepši trenutek mojega dotedanjega življenja. To je vsakemu od nas pomenilo veliko čast, da smo postali borci v proletarski enoti NOV.

Potem je prišel maj, najlepši mesec, ko je Tito slavil svoj rojstni dan. Toda namesto slavlja smo doživeli silovit napad Nemcev z artilerijo, tanki, bombardiranjem in desantom na Drvar. Moja enota je zasedla položaje na južni strani Drvarja, ravno nasproti Titove pečine. Vse naše brigade so stopile v akcijo in branile položaj. Okrog nas je gorelo, nemški padalci so prekrili nebo. Tri dni smo se borili. Ko se je Tito srečno umaknil iz pečine in odšel na varno, smo se tudi mi začeli umikati.

Junija 1944 sem zbolel. Moral sem na zdravljenje v bolnišnico 13. Proletarske brigade. Toda bolezen mi je na pljučih pustila posledice. Premestili so me v sanitetni oddelek naše divizije. Ko sem ležal v bolnišnici, je prišel k nam oficir in nam vsem tistim, ki smo se bojevali v Drvarju, slovesno izročil pismena priznanja za obrambo Drvarja, lastnoročno podpisana s Titovim imenom. To mi je zelo drag spomin na Tita.

S 13. proletarsko brigado sem nadaljeval vso bojno pot skozi Srbijo do Beograda. V Valjevu so nas s tanki napadli četniki. Pred Beogradom smo se srečali z rusko armado in skupaj z njihovimi enotami napadli mesto, kjer so se nemške enote trdovratno

držale. Po hudih bojih smo 20. oktobra vkorakali v osvobojeni Beograd, na Dedinje. Nepričakovano je nekega dne prišlo povelje štaba. Pripraviti smo se morali za paradu v Beogradu. V vrstah smo strumno odkorakali iz Zemuna v Beograd.

Tu je že bil med oficirji glavnega štaba maršal Tito v svoji maršalski uniformi, s ponosno držo, z nasmehom v ustih in ponosom v očeh. Govoril je tako, kot je le on znal; pristrčno, odkrito in preprosto.

Nič več se ne spominjam njegovih besed. Le to vem, da je oficir, ki je stal ob njem, vsakega od nas poklical po imenu, nam stisnil roko in izročil malo, v črno platno vezano knjižico, v kateri je bilo na drugi strani vpisano ime in priimek ter ime enote s štampiljko brigade in obvestilo, pa še pohvala osvoboditeljem Beograda s podpisom maršala Tita.

Borci naše brigade in vseh enot naše armade smo s ponosom sprejemali iz rok maršala Tita priznanja osvoboditeljem Beograda.

... Takrat sem Tita videl zadnjič.

Umrl je, toda njegova dela, njegove ideje in vse, kar nam je on ustvaril, bomo nadaljevali mi, njegovi nekdanji borci in naš mlajši rod, ki je bil našemu dragemu maršalu tako blizu in tako drag.

Zvestoba Titovim načelom je poročstvo za nadaljnjo samostojno pot Jugoslavije.

Pavla Leban

Povsod je lepo, doma je najlepše

Tudi jaz imam lepe spomine na našega ljubljenega predsednika Tita. Dodelili so me v službo v Beograd. Bilo je decembra 1949. leta. Potovala sem z njim, ko se je z vlakom vračal z Bleda. Poklicali so me v njegovo hišo. Tovariš Tito je prišel s svojega kabineta in vprašal sekretarja: »Ali je to tista tovarišica, ki bo delala pri meni?« Sekretar je pritrdil. Najprej me je tovariš Tito vprašal, če razumem srbsko. Določil mi je naloge in še naročil, naj bom pri delu natančna. »Nikar mirno ne prenašajte morebitne krivice! Če se vam bo kaj takega zgodilo, kar pridite k meni,« je še dodal.

Nikoli ni prišlo do tega, da bi se morala pritoževati. Moja naloga je bila čistiti delovni kabinet in vse druge delovne prostore v hiši. Tovariš Tito mi je večkrat dejal kar Nežka. Kadar so bile zrele

češnje, sem jih vedno nabirala zanj. Na vrtu za kabinetom je bilo češnjevo drevo z nizko krošnjo, in ko sem nekoč šla, da bi obrala vejo, je nenadoma stopil predme tovariš Tito in dejal: »E, drugarice, ove ču ja sam da berem.«

Posebno smo se veselili njegovega rojstnega dne. Vsi uslužbenci smo mu voščili. Šalil se je skupaj z nami. Udeležili smo se tudi sprejema štafete. Spomnim se, kako je prinesel štafeto palico pokojni Janez Polda iz Slovenije. Strah ga je bilo, pa ga je iz zadrege rešil tovariš Tito: »Ja znam, da mi ti želiš sve najboljše.«

Nekoč se je vrnil s potovanja. Stopila sem k vhodnim vratom, da bi ga videla, da me ne bo opazil. Dobre volje je bil. Približal se mi je, mi segel v roko in vprašal, če sem mu dobro varovala hišo. V hudi zadregi sem odgovorila: »Upam, da dobro.« On pa je dejal: »Povsod je lepo, še najlepše pa je doma.«

Z veseljem in s ponosom se spominjam časa, ki sem ga preživela pri njem. Od pomladanske cvetja je imel najraje vijolice. Imenoval jih je ljubičice. Vsako pomlad sem nabirala dišeči šopek za njegovo delovno mizo.

Tito je bil človek, ki smo si ga vedno želeli sredi med nami. Kadar je bil odsoten, je bilo vse tako prazno.

Odhajala sem. Tovariš Tito me je poklical predse. Zanimalo ga je, če sem uredila vse, kar potrebujem, in če je poskrbljeno za potovanje. Potem mi je zaježal srečno pot, mi stisnil roko in mi izročil zlato uro rekoč: »Dam ti to uro, ker si bila dobra in skrbna tovarišica.«

Se sedaj mi je ta ura drag spomin na našega ljubljenega predsednika Tita.

Nežka Štajner

Običajna nedelja je bila. Na nebu so se zbirali temni oblaki, kot bi prinašali zlo slutnjo. Kar naenkrat preberem na televizijskem ekranu: Umrl je tovariš Tito...

Nastal je molk. Tudi očetu in mami so zablestele solze v očeh, medtem ko sta mi dejala: »Vidiš, Armando, ne boš Titov pilot.«

Moja velika želja je namreč bila postati pilot, Titov pilot. Po končani osemletki sem nameraval nadaljevati šolanje na letalski gimnaziji Maršal Tito v Mostarju. Tri stvari sem resnično ljubil: mamo, svojo domovino in tovariša Tita. Tovariša Tita sem izgubil. Verjel sem, da bo ozdravel.

Odločil sem se, da odidem v Beograd, da se poslovim od tovariša Tita. Oče me je odpeljal v Maribor, od tam pa sva pot nadaljevala s starim očetom.

Pred skupščino se je vila nekaj kilometrov dolga kolona. Vsaka minuta, ki sva jo prebila v koloni, se je vlekla kot ura. Želel sem si, da bi bilo vse čimprej mimo, po drugi strani pa, da bi trajalo večno. Stopali smo molče. Na glavi sem nosil pionirsko kapo. Za hip sem se iztrgal iz vrste, stopil pred krsto in poslednjič pozdravil tovariša Tita.

... In vendar bom postal njegov pilot. On bo moj komandant, vodila me bo njegova misel. Ko bom čuval naše nebo, se bom spustil nizko nad planine in vsak košček domovine mi bo govoril o njem.

Armando Kovačič

Iz dnevnika slovenskega pregnanca

Stkane prijateljske vezi

V Slovenijo prihaja vlak bratstva in prijateljstva, ki nam bo pripeljal tisoče ljudi, največ tistih, ki so pred skoraj štiridesetimi leti s široko odprtim srcem sprejemali naše pregnance na svoje domove ter z njimi bratsko delili vse hudo, kar je prinašala vojna vihra. V Slovenijo bodo prišli nekdanji pa tudi današnji domačini iz cele zahodne Srbije, iz tridesetih občin. Prislunhimo besedam, ki jih je o svojem pregnanstvu povedal Ivan Kavs, ki so ga okupatorji izselili že 1941. leta skupaj s starši ter dvema mlajšima sestrama. Njemu je tedaj bilo trinajst pomladi. Sedaj živi Ivan s svojo družino v Mariboru.

»Tri ali štiri dni po vdoru okupatorja so Nemci že aretirali mojega očeta, ki je bil pred vojno gospodar planinskih domov na Pohorju. Nekega dne poleti se je oče nenadoma vrnil domov. Vsi smo bili presrečni. Žal pa so Nemci še isto noč prišli po nas. V pol ure smo že morali biti pripravljeni za odhod neznani usodi naproti. Tedaj se pravzaprav nisem mogel v celoti zavedati, kaj se z nami dogaja.

Pot nas je vodila na odprtih kamionih v smeri proti Mariboru. V meljski kasarni sem že dobil brco v zadnjico s pripombo: »Kleine Slovenische Schwein,« kar v slovenščini pomeni, da sem bil pač mala slovenska svinja. Od tam nas je pot spet vodila na železniško postajo. Maribor smo zapustili v živinskih vagonih. Vožnja je trajala precej časa, ko smo nazadnje prispeli v Zagreb. Tam sem videl vojake, o katerih sem slišal praviti, da so ustaši.

V Zagrebu so ustaši, ki so nas prevzeli, temeljito pregledali vse vagone. Nekdo je menda s poda odtrgal desko, da bi pobegnil. Že smo prispeli v Slavonsko Požego. Tu se je za nas začelo nekakšno taboriščno življenje. Čez nekaj časa so

nas, skupino 190 ljudi, premestili v Kotor Varoš.

Tam sem spoznal dečka mojih let. Peljal me je na svoj dom. Njegov oče, po imenu Nikola, še danes se ga spominjam po njegovih širokih in črnih brkih, je nato poskrbel, da so nam ljudje prinašali hrano v taborišče. Jeseni 1941 smo pomagali tamkajšnjim kmetom pri obiranju koruze in delih na polju.

Tako so se že začele plesti prijateljske vezi med nami in okoliškimi kmeti ter delavci. Naše taborišče je bilo februarja naslednjega leta razpuščeno. Nas pa so prepeljali v Banja Luko. Tudi tam smo kmalu stkali prijateljske vezi z domačini. V tem času smo dobili pošto od doma. Izvedel sem, da mi je umrla stara mama.

V Banja Luki sem spoznal še tri mladeniče. Postal sem skojevec. Vodja naše trojke je bil Huso. Trosili smo lepake in pisali po zidovih sovražne parole. Nemci in ustaši so zaman iskali, kdo to počne. Na svoje članstvo v SKPJ sem bil zelo ponosen. Bilo je sicer še več trojk, ki pa jih nisem poznal.

Pozneje sem po naključju spoznal družino nekega ustaša, ki je imel trgovino. K njemu so prihajali tajni policisti. Vse, kar sem tu videl in slišal, sem poročal vodji trojke. Nekega dne pa so v hišo, kjer smo stanovali, vdrli ustaši. Za nas bi se slabo končalo, če nas ne bi rešil tisti ustaški trgovec. Pozneje sem zvedel, da so mnoge druge tedaj odpeljali v zloglasni Jasenovac, od koder ni bilo rešitve.

Vodja mi je neprestano nalagal dodatne naloge. Moral sem skrbeti za pisarniški material, ki sem ga previdno jemal v trgovini ustaša in je nato po vezah odšel

Ivan Kavs

na osvobojeno ozemlje v partizanske tiskarne.

Ko so ustaški kolovodje videli, da se približuje njihov konec, so se pripravljali na beg pred svojo lastno odgovornostjo in vestjo. Še pogostejše so se sestajali v trgovini. O vseh sestankih sem pridno poročal in obveščal SKOJ. Ko so ustaši tik pred begom imeli sestanek, so v trgovino vstopili štirje možje. Brez boja so se vsi predali. Videl sem, kako so jih zvezane odgnali čez dvorišče... Pozneje je k meni prišel vodja trojke. Povedal mi je, da sem častno izpolnjeval naloge, in se zato moram nekam umakniti. K sreči smo se tedaj s starši že preselili k slovenski družini Mrak.

Dočakali smo svobodo. To je bil brez dvoma najsvetlejši trenutek naše revolucije. Šele tedaj mi je oče povedal, da je bil povezan s Komunistično partijo, da

je pred sovražniki med drugim rešil v Banja Luki telefonsko centralo. Očetu sem tedaj povedal, da so me sprejeli v SKOJ. Objela sva se.

Na pobudo izgnancev v Srbiji je leta 1961 odpeljal iz Maribora prvi vlak bratstva in enotnosti 750 nekdanjih slovenskih izseljencev in njihovih družin na obisk k svojim nekdanjim prijateljem iz najtežjih časov njihovega življenja. Tja odpelje sedaj vlak vsake štiri leta. Vsake štiri leta pa pripelje iz bratske Srbije vlak tudi v Slovenijo.

Leta 1978 sem se vlaku prijateljstva skupaj z ženo pridružil tudi jaz. Prva postaja, na kateri smo se ustavili, je bila Sremska Mitrovica. Kjerkoli se je vlak ustavil, nas je pozdravila ogromna množica. Deklice in dečki v narodnih nošah so nam delili nageljne, hrano in značke. Povsod so nas sprejeli kot dolgo pričakovane brate in sestre. Ni bilo človeka, ki bi ob teh prisrčnih snidenjih, objemih, z notranjo srečo in radostjo ne imel vlažnih oči.

Na vsakem koraku so se naši bratje Srbi trudili, da bi nam bilo pri njih prijetno. In bilo je. Obujali smo spomine na tiste hude čase, ko smo složno delili vse dobro in še mnogo več slabega. Vsevprek smo klicali: »Do vidjenja!«

Upam, da bomo v začetku junija, ko bo k nam v Slovenijo prišel vlak iz Srbije, dobrim ljudem znali vrniti gostoljubje, ki so nam ga nudili med vojno in ob naših obiskih. Skupaj smo se borili med revolucijo, zato se moramo tudi danes skupaj boriti za boljši jutrišnji dan, predvsem pa za bratstvo in prijateljstvo med narodi in narodnostmi Jugoslavije, da bomo tako spoštovali vse tisto, kar nam je v oporoki zapustil naš dragi tovariš Tito.

Franjo Hovnik

7

Karel Leskovec

ZLOMLJENA
KRILA

Revolucija mora biti čista kot solza, neomadeževana kot otrok ob rojstvu. Tega se je zavedal sleherni, ki je vanjo brezmejno verjel. Veliki so bili cilji revolucije, in zato strogi zakoni. Toda povsod so pod tem velikim imenom, pod imenom revolucija ljudje, le-to vodijo, v njej sodijo in odločajo: nekateri strožje, drugi blažje, bolj utemeljeno ali pa kot pravimo prek kolena. In v takem vrtincu se je znašel tudi naš nepozabljeni Frenk, o katerem pripovedujem...

»Pojdiva na železniško postajo in pogledajva, kdaj odpelje vlak proti Ljubljani,« je končno predlagal.

Čakalnica je bila do jutranjega prihoda vlaka zaprta, zato sva sedla na klop pred postajo. Še preden se je nov dan izluščil iz temnega zimskega jutra, se je zgodilo nekaj, česar nihče od naju ni pričakoval. Čez noč je Frenka mraz prežračil le toliko, da je začel normalno misliti.

»Zjutraj, ko se bo zdanilo, se bova vrnila v sobo, pobrala prtljago in jo mahnila v Ljubljano,« je predlagal. Toda postaja je oživela. V čakalnici, kamor sva odšla, nisva bila več sama. Prihajali so ljudje, ki so prav tako kot midva čakali na vlak. Med njimi sem, kot bi se mi v sanjah prikazal, zagledal našega polirja. Obračal je glavo in gledal okoli sebe. Žust, ki je stal zraven okna in buljil skozi napol zamrznjeno steklo, ga ni opazil. Šele, ko sem mu povedal, kdo je v čakalnici, se je Žust obrnil in z resnim obrazom pogledal v pokazano smer. Sprva je Žust mislil, da je v čakalnici tisti polir iz tovarne, ki ga je on ponoči oplazil s svetrom. Ko pa je spoznal, da je to polir z delovišča pred tovarno, se je pomiril in zamrmral: »Gotovo gre na vlak!« Nobena stvar ni več zanimala Žusta, samo to, da čimprej izgine iz tega kraja, ki se mu je tako zameril.

»Dobro jutro! Kaj pa vidva tu?« se je nenadoma od zadaj za hrbtom oglašil prijeten polirjev glas. Kaj vrača se zdaj zaganja v naju? sva pomislila z Žustom. Ko naju je znova ogovoril, sva spoznala, da možakar do potankosti ve, kaj je bilo v tovarni, in da je prav zaradi tega prišel v čakalnico.

Sprva se Žust sploh ni hotel pogovarjati.

»Kar vrnita se na delo, vse drugo bom uredil jaz,« je v nekaj besedah povedal polir.

Žust pa: »Nikoli več k vam! Zdaj, ko je prišel k nama sam polir in se tako tovariško pogovarjal, se mi je posrečilo, da sva, še preden je prisopihal vlak, odšla v polirjevo pisarno in dvignila zaslužek za delo v tovarni. Seveda ta polir tudi ni pokleknil na kolena zaradi tega, da bi se vrnila na delo. Priznal pa nama je, da za nočni dogodek v tovarni ni bil kriv Žust oziroma midva, temveč tisti samozavestni »inženir«, ki si je že večkrat privoščil, da je svojo nervozo stresal na delavce. Le da tokrat ni naletel na pravega, zato se bo nočnega spopada še dolgo spominjal.

Iz pisarne sva odšla naravnost v najino sobo, pobrala svoje cunje in odhitela na železniško postajo. Kot da se nama je zameril sleherni človek v tej dolini, sva komaj čakala, da se odpeljeva proti Ljubljani. In tako sva v tistih zimskih predprazničnih dneh za vedno zakopala svoje velike življenjske načrte v jeseniški tovarni. In nesmiselno bi bilo upati, da bi zdaj, v zimskem času lahko kje dobila delo, zato sva že med potjo sklenila, da se vrneva vsak proti svojemu domu.

V Logatcu sva se razšla; jaz sem odšel proti Rovtarni, on proti Hotedršici.

»Dolg ti bom vrnil spomladi,« je grenko dejal Žust. Občutil sem, da mu je to težje, kot da je ostal brez dela. Razumel sem ga. Ničesar mu nisem očital in prav sem mu dal, do se je tako pravično postavil zase in za vse druge in ni pripognil hrbta, čeprav je vedel za posledice. Tak korenjak je bil naš Žust in tak je ostal do zadnjega diha.

Tisto leto je na pomlad Žust celo zgrabil za svoje mizarско orodje. In tako na široko se je zasmejal, ko sva se nekoč v topli poletni nedelji srečala na gasilski veselici v Logatcu, rekoč: »Na, Kor! Zdaj pa lahko rečem, da sva »kvit«. V desni roki je stiskal bankovce in mi jih porinil v žep. Tako veselo mu je zaigralo na obrazu, da je s tem odpravil prav vse, kar ga je spravljal v slabo voljo.

Potem sva z Žustom hodila vsak svojo pot. Vse dokler ni stara država izginila v svojem viharju, se nisva več srečala.

Znova sva se srečala

Juljsko sonce je kot žareča krogla visoko viselo na modrikastem nebu. Že precej dni je bilo za nami, ko se na nebu ni prikazal niti oblček. S še dvema partizanoma sem se vračal iz patrolje: prihajali smo iz smeri Svetih treh kraljev v taborišče pod Čošerkom, kjer se je takrat zadrževal naš drugi bataljon. Nič posebnega ne bi bilo, če ne bi prav tisto jutro v taborišču srečal Žusta. Najprej, kot vedno, sem stopil h kuharju, če je pustil kaj za pod zob. Ko sem hrano kar mimogrede zmetal vase, sem švignil z očmi, pod katero drevo bi se zvalil. Pa sem pod visoko smreko zagledal – Žusta. Sedel je, roke je imel naslonjene na kolena in si z vso radovednostjo ogledoval okolico

Francoski interniranci o Ljubelju, vojni in svobodi

Pridi, povem ti, kako je bilo

Srečanje z nekdanjimi francoskimi taboriščniki na Ljubelju bi bilo čisto navadno, če bi se v naš pogovor ne vpletli mladi iz osnovne šole v Bohinjski Beli.

Andree Jean Monamy, nekoč številka 26742 v taborišču Ljubelj, je zbral nekaj svojih nekdanjih sotrpinov: Allena Taillandiera (številka 28582), Alberta Wolffa (številka 21674) in Camilla Pugnaira (številka 28449). Nisem spraševala. Sami so začeli pripovedovati. Drug drugega so dopolnjevali, saj so leta odnesla iz spomina že marsikatero podrobnost.

Jean Andree Monamy kaže z roko na ploščad, kjer stoji skupinica pionirjev: »Vidite, tam je bila kuhinja, tamle naprej pa je stala naša baraka.«

Allen Taillandier se najraje spominja pomoči in prijateljstva domačinov iz Tržiča in okolice: »Če ne bi bilo njih, ki so nam pomagali in nas bodrili, bi čisto obupali. Veste, v začetku so se do nas, zaprtih v ljubeljskem taborišču, obnašali zelo hladno. Nemci so namreč s svojo propagando raztrosili med prebivalstvo laž, da so v taborišču zaprti kriminalci in barabe. Toda, ko smo našli stik z vašimi ljudmi, ko so zvedeli, da nas je velika večina prispela v to taborišče zato, ker smo se postavljali po robu okupatorju, je bila vez hitro vzpostavljena.«

Albert Wolf: »Da, jaz sem številka 21674. Tega pač ne bom nikoli pozabil. Ali ti vaši malčki, ki stoje danes tukaj, vedo, kako je bilo? Le povemo jim lahko; toda, težko je razumeti, če nisi okusil na lastni koži.«

Že sivolasi Taillandier nam je pripovedoval, kako se je takoj po osvoboditvi Ljubelja znašel v mednarodni vojaški enoti, med partizani, ki jim je poveljeval maršal Tito. »Ponosen sem, da sem bil Titov partizan, pa čeprav čisto kratek čas.«

Allen Jean Monamy se je spomnil mrzlih ljubeljskih zim, ko so jih za nekaj dni zgnali kar v predor, sicer bi v barakah pomrzneli. »Veste, življenje je tako zelo malo veljalo. Že napačen gib je bil dovolj. Če se je življenje v trenutku končalo, je bilo še dobro, toda mnoge so

pazniki tako pretepali, da so muke pred smrtjo še dolgo trajale.

Skozi pogovor se je neprestano vleklo neizrečeno vprašanje: »Koliko vas je še živih?« »Za ostale ne vem, vem le, da so nas, ki smo delovali v odporu v Lyonu in okolici (na tako imenovani »rdeči črti«) zaprli dvesto skupaj. Od tega so nas nekaj spravili na Ljubelj, druge pa v ostala taborišča po Evropi. Od ljubeljske skupine nas je le še šest živih. Od tistih dvesto pa nas živi še 47. Povejte tem fantičem in dekletcem, ki nas tako zvedavo gledajo, da smo nosili črtaste taboriščne uniforme, da smo se, preden so nas zaprli, borili proti sovražniku v svoji domovini, in da so nam morda prav njihovi dedje in babice pomagali. Povejte jim tudi, da smo imeli radi vašega Tita, in

da se tudi mi povsod zavzemamo za mir in prijateljstvo med narodi...« Tako je pripovedoval Monamy in še razočarano dodal: »Toliko je neresnic in toliko izmišljenega o nas v knjigi Predor, da ima vse skupaj le malo zveze s taboriščem Ljubelj. Že pred to knjigo je izšla ena o življenju v taborišču Ljubelj. Tudi tam je bilo nekaj pomanjkljivosti, toda vsaj laži ni bilo v njej.«

Naši sogovorniki so se pomešali med naše otroke in jih stiskali k sebi za skupne fotografije. Bilo je simbolično: naši pionirji s kapicami in ruticami čez ramo objeti z nekdanjimi francoskimi interniranci. Tradicije, prenašanje tradicij in vezi med narodi, me je prešinilo.

B. Ž. J.

taborišča. Najbrž je med tovariši, ki so se premikali sem in tja po taborišču, iskal znan obraz. Stopil sem za drevo in se skril. Če ne bi bilo tako tiho v taborišču, bi ga poklical, tako pa sem se mu kot tat potihoma in na skrivaj približeval. Dokler ga nisem pocukal za ušesa, me sploh ni opazil. Kakor bi ga pičila osa, je stresel z glavo in skočil pokonci. Šele, ko sem se tiho zakrohotal, me je spoznal, raztegnil svoja široka usta in me kot s kleščami zagrabil za roko.

»Če mi verjameš ali ne, prav zdaj sem razmišljal, kje se potepaš zdaj, ko se je ves svet postavil na glavo,« mi je rekel.

Legla sva pod drevo, z besedami oral pretekli in sedanjí čas. Pa mi je med drugim povedal, da mu je nekdo povedal, da sem odšel k partizanom, ni pa vedel, kam. Ker je prišel šele tisto noč k partizanom, sem bil zanj razumljivo že »stari partizan«, zato je radovedno kot sveder vrtal vame. Zdelo se mi je, da mu je bilo žal, ker ga že poprej ni kdo povezal z narodnoosvobodilnim gibanjem. Žust pa ne bi bil Žust, če se tudi pri partizanih že v nekaj dneh ne bi pokazal takega, kot je bil v resnici.

Morda je minil le dober teden, pa je Žust že postal mitraljezec v četi. Tako hitro se je udomačil in prilagodil partizanskemu življenju, kot da je bil rojen v taki »hostarski« družini. Zakaj pa se ne bi mogel? Saj je vendar vse življenje pripadal novim časom, ki so z velikimi koraki prihajali. Šele zdaj tukaj v novi partizanski sredini je Žust spoznal smisel svojega življenja, svoje prihodnosti v boju za lepše dneve tudi za delavce. Iz njegovih širokih prsi je kar vrelo življenje in najraje bi s svojimi močnimi rokami objel vse hkrati.

»Se tistemu polirju na Javorniku, čeprav je bil tak drekač, bi odpustil, če bi ga srečal med partizani,« je rekel. Vsakdo, če bi Žusta samo površno poznal, bi občutil, kako zelo je bil fant zadovoljen, ko se je lahko s puško v roki bojeval proti krivicam.

Postal je mitraljezec v prvi četi našega bataljona v Dolomitskem odredu.

Njegova opravičila

Toda Žust, ki si je nadel partizansko ime Frenk, je imel tudi svoje muhe, kot jih ima ponavadi vsak človek. Nekdo

jih prikriva, drugi izbruha iz sebe samo tisto, kar se zdi primerno za okolico, v kateri živi. Ponavadi so to ljudje, ki imajo dva obraza: enega zase, enega za zunanji svet. Frenk je imel samo en obraz. Preprost, pošten in izviren je bil. Prav zaradi svoje odkritosrčnosti je imel včasih težave. Tako je prišel Frenk s komisarjem čete Rokom, bil je nizke čokate postave, star okoli trideset let, mestno uglajen človek in velik idealist, kmalu navzkriž. Prav po očetovsko si je Rok prizadeval, kadar je poklical Frenka k sebi na pogovor, da bi mu dopovedoval, da zdaj, ko prihajamo v nove čase, ne sme biti tako robat, ne sme za vsako malenkost obmetavati ljudi z nesposobnimi izrazi in jih preklinjati, še posebno pa da mora biti s tovarišicami, s partizankami bolj prijazen.

Pa se je Frenka vse to bolj malo in slabo prijelo in je vsa opozorila obrnil na svojo smešno in neresno stran. »Prav tako se mi dozdeva, kot da sem bil pri spovedi,« nam je potem, ko se je vrnil s pogovora od komisarja pripovedoval. Tudi na politične ure ni preveč rad zahajal. Če se mu je le posrečilo, se je v času, ko je bila napovedana politična ura, prostovoljno javil v patroljo ali zasedo. In so ga zaradi tega, ker se je političnih ur tako otepal, večkrat opominjali. Pa je tudi za te izostanke imel svoje opravičilo. Prav tedaj, ko se je v Dolomitih skušala razraščati bela garda, so bile politične ure pogostješe.

»Mene je življenje dovolj prepričalo, in tudi če vsi odidejo k belim, bom jaz ostal pri partizanih. Poglavitno je sedaj, ko se znam bojevati, učil se bom pa po vojni, če bom živ,« je bila Frenkova parola, s katero se je »legitimiral«, če ga je kdo le preveč prijemal.

Verjeli smo, da je to, kar je govoril, zanj absolutna resnica. In če ne bi bil Frenk tako dober in iskren tovariš ter tako hraber mitraljezec, bi mu vse to lahko štel za zlo. Sicer pa je tedaj marsikateri partizan pomislil, kaj ti pomaga, če znaš clega Marxa na pamet, pri prvih rafalih pa zbežiš s položaja.

Vendar se je znal Frenk tudi posameznikom postaviti po robu, če je občutil, da ga kdo prav zaradi njegovih dobrih lastnosti izkorišča. Kadar je sovražnik nevarno pritiskal in se je znašla enota v kritičnem položaju, je bilo zaslišati na položajih:

»Frenk, pridi hitro sem, tu najhuje pritiskajo!« In že je Frenk zalajal s svojim »peskom«; tako je namreč imeno-

Z mladimi na Ljubelju

Malokrat se zgodi, da sreča človek mlade ljudi tuje narodnosti, ki se zanimajo za naše spomenike iz narodnoosvobodilnega boja in se spustijo v daljši pogovor o času med drugo svetovno vojno. Tako srečanje sem doživel ob spomeniku žrtvam na Ljubelju. S skupino mlajših ljudi nemške narodnosti, ki so se pred dnevi vračali čez Ljubelj domov v Nemčijo.

Postal sem ob spomeniku s spominskimi ploščami in napisi v več jezikih da so tu trpeli in umrli zaporniki raznih narodnosti. Podal sem se onstran ceste, kjer so bile nekoč barake za zapornike in tudi primitivni krematorij. V kletnem prostoru ene od teh barak so plošče, na katerih so navedena taborišča v Nemčiji, Italiji, na Poljskem in v Jugoslaviji, taborišča, kjer so trpeli premnogi naši rojaki, in kjer je pustilo svoja življenja tako veliko naših predanih ljudi.

Vrnil sem se k spomeniku. Tu so bili štirje mlajši ljudje. Eden od njih si je nekaj zapisoval. Vprašali so me, če razumem nemško, in ko sem jim potrdil, so me začeli spraševati o pomenu tega spomenika, ki ima sicer tudi ploščo z nemškim besedilom. Obširno sem moral pripovedovati o trpljenju naših ljudi in ljudi drugih narodnosti v nacističnih koncentracijskih taboriščih. Ob stavbi, kjer je v kletnem prostoru obeležje vseh nekdanjih taborišč v Nemčiji, Italiji, na Poljskem in v Jugoslaviji, sem jih govoril o naši borbi proti okupatorju in zločinah nad našim ljudstvom. Eden od njih si je vestno zapisoval moje besede. Niso se mogli načuditi, ko sem omenil število človeških žrtev v posameznih taboriščih: Dachau, Mauthausen, Rawensbrück, Sachsenhausen, Flossenbürg, posebno pa še Auschwitz.

Kar niso mogli razumeti o milijonih ljudi iz vseh krajev Evrope, katere so nacisti privedli na prisilno delo v Nemčijo, o stotisočih deportirancih iz raznih okupiranih držav.

Prehitro nam je minil čas. Morda bi radi zvedeli še kaj, kar doma ne slišijo.

Srečko Šorli

val mitraljez. Potem pa zopet: »Frenk sem, tu je najhuje!« Takrat je znal tudi Frenk završčati: »Nisem sam, saj so v četi še drugi mitraljezci!«

Tako nekako, povedano na kratko, se je Frenk obnašal v naši partizanski enoti v Dolomiti.

Napredoval je

Spomladi trinštiridesetega leta se je v Dolomiti zbralo toliko bele garde in Italijanov, da se odred skoraj ni mogel več zadrževati na tem ozemlju, še posebno potem, ko je skoraj celoten naš bataljon sredi marca padel v Belški grapi. Čez mesec dni se je odred razformiral: na vse strani smo odšli, največ partizanov pa je odšlo na Dolenjsko.

Tudi midva s Frenkom sva se ločila in šele sredi septembra istega leta spet »trčila« skupaj.

Ker je bilo po kapitulaciji Italije predvideno, da bo zopet ustanovljen Dolomitski odred, je bil Svarun postavljen za komandanta odreda. S kakimi tridesetimi partizani je prišel z Dolenjske v Dolomite, ki naj bi bili jedro novega odreda. Vreme je bilo lepo in toplo, bregovi in grebeni so bili že jesensko obarvani. Več kot polovica partizanov iz te skupine je že bila v prvem Dolomitskem odredu. Skoraj vse sem poznal.

V koloni, bilo je na Korenih nad Horjulom, smo se počasi pomikali proti vrhu. Pred seboj sem zagledal širok in napet Frenkov hrbet. Podvival sem se ob koloni navzgor. Še preden sva se srečala, sem lahko ugotovil, da to ni več tisti navadni Frenk, tisti Frenk z debelo sivo volneno jopo, ki se mu je kot svitek ovijala okoli močnega in kratkega vratu, z ozkimi zelenkastimi pumparicami, ki jih je nekje v Dolomiti slekel italijanskemu vojaku, in z grobo kapo na glavi, sešito iz navadne domače odeje in s svojim »peskom« na ramenu, ki se še takrat, ko je šel spat, ni ločil od njega. Zdaj je bil videti Frenk takšen, kot da je prišel naravnost iz Rima: oblečen je bil v skoraj novo uniformo italijanskega oficirja, prepasan s svetlorjavim pasom, ki ga je kot vrečo stiskal okoli pasu, na nogah je nosil škornje. Na desnem ramenu mu je visela italijanska brzostrelka. Kar občudoval sem ga.

(Se nadaljuje)

8. SEJEM
OPREME IN
SREDSTEV
CIVILNE ZAŠČITE
SALAM OPREME
SREDSTEV CIVILNE ZAŠČITE
CEJMA OPREMA IN
OPREMA ZA Ljudsko OBRAMBO

GORENJSKI SEJEM KRANJ p. o.

prireja v sodelovanju z

Zveznim sekretariatom za ljudsko obrambo in Centrom za civilno zaščito ZSLO

8. Sejem opreme in sredstev civilne zaščite v Kranju od 2. do 6. junija 1980

kranj 2.-6.6.'80

POSREDOVANJE ZA DISTRIBUCIJO ELEKTRIČNE ENERGIJE
SKUPNE SLUŽBE, Ljubljana, Hajdrihova 2

distribucija električne energije

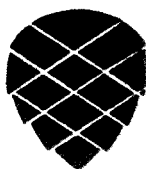
LESNA IN POHIŠTVENA
INDUSTRIJA RADOMLJE
SLOVENIJALES
61235 RADOMLJE JUGOSLAVIJA
TELEFON: 72-922
TELEGRAM: SLOVENIJALES 61235 RADOMLJE
BANKA: 50120-601-30297

HOTELSKO TURISTIČNA DELOVNA ORGANIZACIJA

Gorenjka

JESENICE, SLOVENIJA
Prešernova 16

RESTAVRACIJE: Triglav, Korotan
H. Pošta, Turist na Jesenicah
HOTELI: Prisank, Erika, Razor, Larix,
Garni, Slavec, v Kr. gori;
Vitranc, Podkoren, Kepa v Mojstrani
TRGOVINA z alkoholnimi pijačami

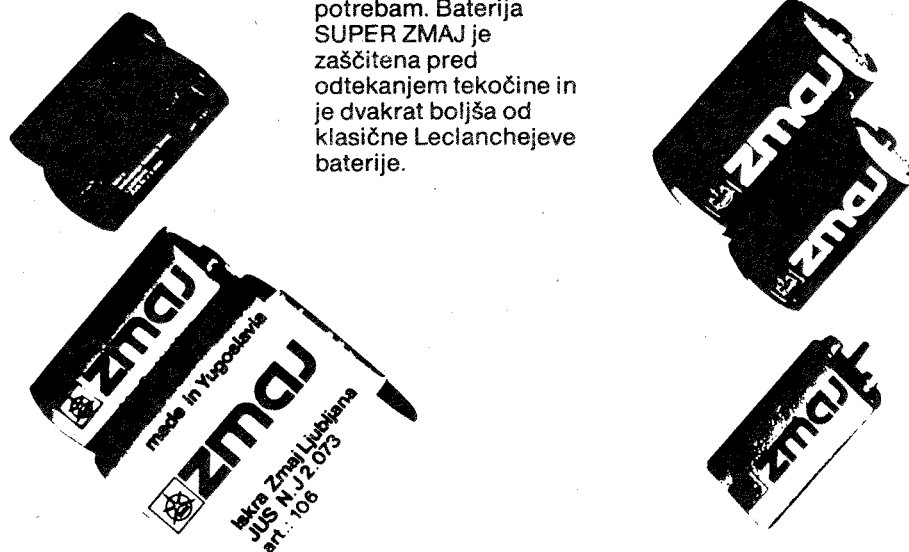
Hotelsko turistična delovna organizacija »GORENJK«
Jesenice priporoča obisk svojih hotelskih objektov,
restavracij in gostiln na Jesenicah, Kranjski gori, Mojstrani
in Podkorenu.

od ZMAJA-ZMAJ super

Nova alkalna baterija – za vse aparate, ki potrebujejo močen tok.

Primerne in uporabne pri otroških igračah, filmskih kamerah, prenosnih magnetofonih gramofonih, kasetnih radijskih sprejemnikih.

Tam, kjer navadne Leclanchejeve baterije odpovejo, so vam baterija SUPER ZMAJ vedno pri roki, ker ustrezajo vašim potrebam. Baterija SUPER ZMAJ je zaščitena pred otekanjem tekočine in je dvakrat boljša od klasične Leclanchejeve baterije.

Baterija Super 9V je zračno – depolarizacijska in je zato trikrat boljša od navadne baterije. Izdelana je za tranzistorske sprejemnike, žepne računalnike, TV naprave za daljinsko upravljanje in je zato uporabna tudi za vse vrste tranzistorskih aparatov.

Za električne aparate, tranzistorje in razsvetljavo – univerzalne baterije »Zmaj«.

ZMAJ Ljubljana

TO-MO-DI

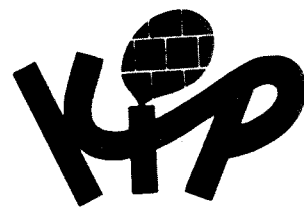
**TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO**

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13

Tel. 22-113, 20-641

Telex 31420 YU KIP

Tekoči račun 50103-601-23238

restavracija z garni hotelom pri konšku

Ob glavni cesti, skoraj na sredi poti med Ljubljano in Celjem, so Trojane (563 m), sredi zelenih gozdov, s slikovitim pogledom na zasavsko hribovje – izhodiščna točka za krajše ali daljše prijetne izlete.

Restavracija z dolgoletno tradicijo nudi sveže pripravljeno domačo hrano z domačimi specialitetami: klobase – pečnice z zeljem – krofi – zavitki in širok izbor pijač. Garni hotel ima 30 sob s 63 posteljami (eno in dvoposteljne sobe in apartmaji), prostor za banketne prireditve, poslovne sestanke, za družabne namene in za poroke.

RAZSTAVE

Partizanske delavnice na Slovenskem

V Muzeju ljudske revolucije Slovenije so ob praznovanju 35 letnice osvoboditve naše domovine odprli obsežno razstavo o partizanskih delavnicah na Slovenskem in s tem obudili spomin na delovanje nekaj sto raznovrstnih delavnic na naših tleh, ki so pomenile pravo vojno industrijo.

Partizanske delavnice so odigrale pomembno vlogo v preskrbi vojaških enot in so bile edinstvene v okupirani Evropi. V skritih soteskah, v bunkerjih, zapuščenih žagah in zidanicah, kleteh in potem celo v manjših tovarnah in rudnikih na osvobojenem ozemlju so iz razbitih tračnic, avionov in lokomotiv ustvarili natančne aparate.

V prvi dobi partizanstva so orožje popravljali partizani sami v četah, obleko in drugo opremo pa so dobivali s pomočjo terenskih organizacij OF. Zaradi okupatorjevega nasilja so terenske organi-

ze skrbel za zbiranje orožja in streliva za partizane.

Sredi leta 1941 je bil po nalogu Centralnega komiteja KPS ustanovljen še radijski sektor, ki naj bi uresničil zamisel o uporabi modernih sredstev za zvezo in obveščanje. Najbolj viden uspeh njihovega dela je bil vsekakor Kričac, ilegalna radijska postaja, ki je redno oddajala od 17. novembra 1941 do 5. aprila 1942.

Ilegalna tehnika je imela za svoje potrebe precej dobro razvito obrtno dejavnost v lastnih delavnicah, še več pa pri legalnih obrtnikih, ki so med redno službo precej delali za osvobodilno gibanje. Predvsem so izdelovali kamuflažne predmete (votle valje za prenos časopisov in dokumentov ter zaboje), kovinske predmete (bodala, oklepe za bombe, železne španske jezdece) ter lonce in čebre partizanskim enotam. V sektor obrtnih delavnic so

njih selih, v Sodražici, Robu, Mačkovcu, v Zadolju, na gradu Snežniku, v Ušivku, Podgori, Čabru, Travi in Osilnici. V Beli krajini so bile v Sekuličih, na Maverlenu, Rodinah in v Črnomlju. Najbolj znamenita je bila centralna orožarska delavnica Gustelj v Starih žagah, kjer so jeseni 1944 izdelali partizanski partop. Primorske orožarske delavnice so bile v Škrbini, Tomačevici in Koprivi na Krasu, v Jakulinah, na Lokovcu in v Gornji Trebuši. Največja primorska delavnica je bila v Cerknem. Na Gorenjskem so bile znane delavnice na Škofjeloškem, na Martinju vrhu, na Selih pri Žireh, ter delavnice Kokrškega odreda pod Karavankami. Štajerske orožarske so bile na Moravškem in v drugi polovici 1944 v osvobojeni Savinjski dolini. Orožarska delavnica je bila tudi na Koroškem na Mlaki.

Radioelektro delavnice:

in POS izdal navodila in naloge vojaškim oblastem v zaledju, da morajo povsod organizirati delavnice in tako zadostiti velikim potrebam operativnih enot. Delavnice so šivale nove čevlje in škornje ter seveda popravljale izstrošeno obutev. Razširjene so bile po vsem slovenskem ozemlju. Največje so bile v Starih žagah, Dolenjskih Toplicah in Rožancih na Dolenjskem, v Cerknem, Lokovcu, Čepovanu, Kobdilju na Primorskem, Martinju vrhu, Kroparski gori, na Žirovskem in Trziškem na Gorenjskem ter Gornjem gradu, Ljubnem, Lučah in Solčavi na Štajerskem.

Sedlarske delavnice so opremljale partizansko vojsko in civilno prebivalstvo predvsem s sedli, samarji, vprežnimi pribori, torbicami, opasaci itd. Bile so v Črnomlju, na Blatniku, Kočevju in Ribnici na Dolenjskem, v Cerknem, Trebenčah na

lje sami ali pa so jih nabavili v večjih krajih. Največ so izdelovali nova oblačila, kadar pa so prišle skozi vas partizanske enote, so jim krpali raztrgane obleke. Večje partizanske enote so imele v svojih vrstah svoje krojače, ki so opravljali najnujnejša popravila.

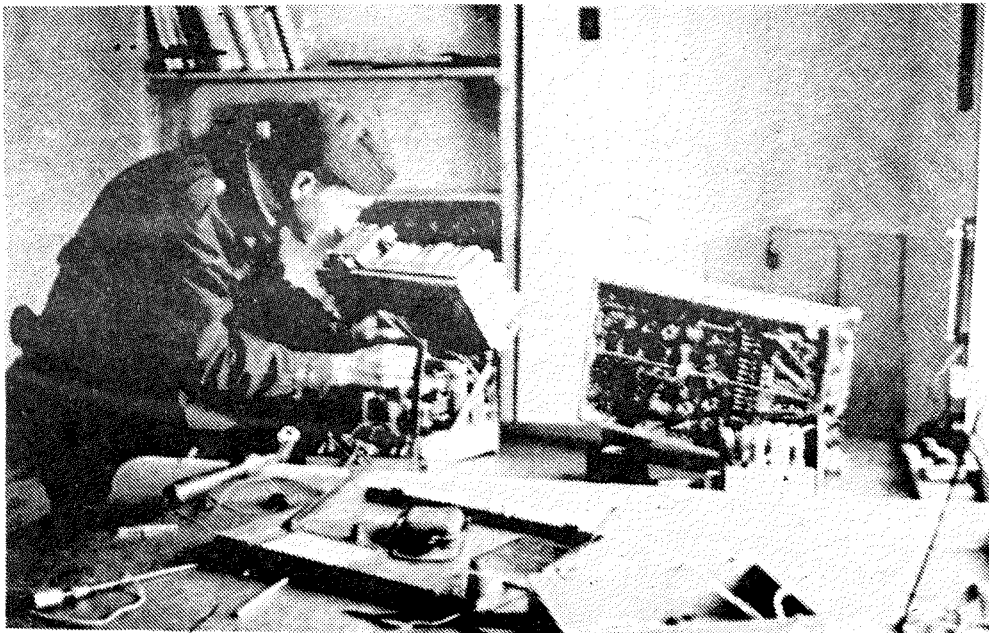
Najbolj znane so bile delavnice na Podstenicah, v Dolenjskih Toplicah, Novem mestu, Črnomlju, Metliki, v Cerknem, na Kropski gori, v Gornjem gradu, Legnu na Pohorju in vrvarna v Mokronogu.

K lesnim delavnicam prištevamo partizanske žage, mizarske, kolarske, ortopedске delavnice in ščetkarne. Oskrbovale so partizanske enote z mnogimi izdelki in uslugami; izdelovali so operacijske mize, lesene dele za puške, sode in čebre za usnjarne, smuči, samokolnice, ročaje, okna, vrata, pohištvo itd. Partizanski mizarji so bi-

Avtomehanične delavnice so postale še pomembnejše po kapitulaciji Italije, ko smo zaplenili veliko število tankov, avtomobilov, motorjev in koles.

Milnarne: Zaradi težkih razmer v vojnem času je bilo milo zelo pomemben izdelek partizanskih milarn. Ker je primanjkovalo lužnega kamna in maščob, so uporabljali za izdelovanje mila čreva, v manjši meri tudi loj. Zaradi neprijetnega vonja so dodajali milu terpentini ali smolo in glino, da se milo ni prehitro porabilo. Največja milarna je bila v Dolenjskih Toplicah, na Primorskem pa v Zavinem pri Braniku.

Kemijsko-farmaceutski laboratorij v Črnomlju je kmalu začel izdelovati vrsto najrazličnejših preparatov in zdravil, nekatere že v velikih količinah in s tem olajšal pomanjkanje najosnovnejših surovin in materialov v partizanskih apotekah.

zacije vedno teže zmagovale oskrbo naše vojske, ki je stalno rasla. Pomembnost konspirativnih delavnic se je povečala. Močan razmah so doživele delavnice na Dolenjskem in v Beli krajini, na Cerknjanskem in v osvobojeni Zgornji Savinjski dolini, tako po številu delavcev in strokovnjakov, kot po produktivnosti in kvaliteti izdelkov.

Razvoj partizanskih delavnic je mogoče deliti v obdobje pred italijansko kapitulacijo in po njej. V prvem obdobju je posebno vidno vlogo odigrala Ljubljana, kjer je za širok razmah dejavnosti narodnoosvobodilnega gibanja poskrbel Centralna tehnika, ki je poleg ilegalne tiskarne, ciklostilne in dokumentne tehnike zajemala med drugimi tudi pirotehniko, gradbeni in radijski sektor.

Med prvimi je nastala birotehnična delavnica v pasarski delavnici Pavle Mencej v Medvedovi ulici. Tam so izdelovali bombe, peklenke stroje, strupe, tempirana kemična vžigala in drugo. Kmalu po ustanovitvi glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet je začela delati tudi prva skrivna popravilnica orožja v Saturenu, druga pa v papirnici v Vevčah. Skoraj vsaka ljubljanska tovarna in ustanova je imela svojega orožarja, ki

bili vključeni še drugi; tapetniki so izdelovali opremo ilegalnih prostorov, torbarji torbice, aktovke in druge predmete, ki so imeli skrivne predalčke, ter nahrbtnike in gamaše za partizane. Čevljarji so izdelovali čevlje in gojzarje, v krojaških delavnicah so izdelovali uniforme za partizane in obleke za ilegalce, v ortopedskih delavnicah pa pripomočke za našo saniteto.

Nekake vojaške delavnice so bile tudi pri nekaterih zavednih družinah. Žene so spletle na stotine parov nogavic, rokavic in puloverjev. **Orožarske delavnice:** V trenutku, ko je jugoslovanska vojska razpadla in je sovražnik prodiral v deželo, se je 12. aprila 1941 v Trebnjem sestal Centralni komite KPS ter med drugim sprejel sklep o zbiranju, skrivanju in čuvanju orožja. Ta akcija se je zatem razmaknila po vsej Sloveniji.

Prve popravilnice se pojavijo skupaj s prvimi partizanskimi skupinami. Popravljale so starojugoslovansko orožje, izdelovale so razne sestavne dele, kot so zapirali, vzmeti, merilne naprave za puške, kopita, ročne bombe iz pločevinaste škatle.

Orožarske delavnice na Dolenjskem so delovale v Podstenicah in Podrti gori na Kočevskem Rogu, Drga-

Za učinkovito vodstvo vojaških operacij narodnoosvobodilne vojske so iz dneva v dan postajale bolj potrebne hitre zveze z uporabo modernjših tehničnih sredstev. Tem potrebam je bilo mogoče ustreči šele po kapitulaciji Italije, ko se je odprla pot do potrebnega materiala.

Usnjarne: sprva so čevljarji dobivali usnje večinoma iz usnjarn, ki so delovale še pred vojno, ob vedno večjih potrebah pa so sami začeli organizirano strojiti kožo. Po večdnem namakanju kož in odstranjevanju dlak ter maščob so jih strojili v čreslovini, ki so jo dobili iz zmlategi smrekovega lubja. Največja partizanska usnjarna je bila v Starih žagah in se je imenovala Sovjet. Po kapitulaciji Italije so zaživele tudi manjše usnjarne po Dolenjski in Beli krajini ter v Dolomitih. Primorske usnjarne so bile osredotočene na Cerknjanskem, na Štajerskem pa na Moravškem in Zgornji Savinjski dolini.

Čevljarske delavnice so nastale zelo zgodaj, saj so terenske organizacije OF zaradi okupatorjevega nasilja, predvsem pa zaradi potreb vse številnejše partizanske vojske vedno težje oskrbovale partizansko vojsko. V prvih dveh letih so obutev izdelovali in popravljali čevljarji aktivisti. Septembra 1943 pa je glavni štab NOV

Primorskem in v Žireh na Gorenjskem.

Tekstilne delavnice so obsegale krojaške, šiviljske, pletiljske delavnice, prikojevalnice perila ter vrvarne. Partizanska vojska prva leta ni imela enotnih uniform. Nosili so večinoma civilne obleke, največ športne, veliko pa jih je bilo oblečenih v uniforme bivše jugoslovanske vojske in nekaj tudi v nemške, oziroma italijanske uniforme; italijanske zlasti po kapitulaciji Italije. Enoten razpoznavni znak je bila slovenska zastavica z rdečo zvezdo na kapi. Od srede 1942. leta so partizani nosili enotne kape triglavke, v drugi polovici 1943 pa so se bolj uveljavljale titovke. V prvih dveh letih so obleke izdelovali in popravljali krojači aktivisti. Ker so bile potrebe vedno večje, so se tekstilne delavnice, zlasti po kapitulaciji Italije, razširile po vsem slovenskem ozemlju. Potrebe po oblačilih so postale neizmerne. Primanjkovalo je perila, povojev, prešitih odev, vrvi in drugega. Seveda se je teh delavnic največ razvilo na osvobojenem ozemlju v Beli krajini, na Cerknjanskem, v Zgornji Savinjski dolini in drugod. Takrat so bila zavezniška padala najpomembnejša surovina; predelali so vse, od platna do svilenih nitk. Šivalne stroje so prispevali krojači in šivi-

li v Črnomlju, Metliki, Starih žagah na Dolenjskem, v Cerknem in Spodnjih Novakih na Primorskem, na Štajerskem v Ljubnem, Gornjem gradu in drugod.

Kolarji so bili v Starem trgu, Črnomlju, v Cerknem in na Krupi. Ščetke so izdelovali na Jelševniku v Beli krajini. Proteze, opornice in druge ortopedске pripomočke so izdelovale ortopedске delavnice v Rodinah, Naklem v Beli krajini ter na Lokovcu in Gačniku na Primorskem.

Kovinarske delavnice mehanične, kovaške, ključavničarske, kleparske, avtomehanične delavnice in livarne so se ukvarjale z najrazličnejšo obdelavo kovin. Popravljali so avtomobile, motorje, kolesa, opravljali razna kovaška in ključavničarska dela, izdelovali posodo in drugo. Znale so mehanične delavnice v Starih žagah, Črnomlju, Ribnici, Kočevju in Grosupljem, v Cerknem, Idriji in Ljubnem.

Največji partizanski obrat sploh je bila livarna v Črnomlju, kjer je delalo 150 ljudi različnih kovinarskih poklicev. Izdelovali so razne dele za topove in tanke, opremo za delavnice, razne vrste posode itd. V livarni v Cerknem so vlivali tudi razne ležaje in lopatice za turbine.

Živilske delavnice – mlini, pekarnice, klavnice, mesarije, žganjekuha in sušilnice sadja so oskrbovale partizansko vojsko z osnovnimi prehrabnimi izdelki. Jeseni 1943 so v Starih žagah sezidali večjo krušno peč, v kateri so dnevno spekli 400 kilogramov kruha. Uporabljali so domač kvas iz droži in kislega testa brez soli.

Med ostalimi delavnicami so bile še rudnik lignita v Kanižarici, opekarne v Ribnici, apnenice in žganje apna v Črnomlju, brivnice (v Črnomlju in Cerknem), fotolaboratorij v Črnomlju, lončarske delavnice, na primer Graf v Gradcu, pečarske delavnice (v Cerknem) in druge.

Številne izdelke delavnic 7. korpusa so na pobudo sekretarja izvršnega odbora OF Borisa Kidriča prikazali na razstavi v Črnomlju marca 1945. Razstava je imela namen prikazati izdelke malo znanih ljudi, ki so bili v skritih delavnicah s skromnimi sredstvi in materiali sposobni izdelati najzahtevnejše izdelke. Partizanske delavnice so narodnoosvobodilni vojski nadomeščale tovarne, ki so jih imele redne armade drugih držav.

Razstava v Muzeju ljudske revolucije Slovenije bo odprta še do 20. junija, nato pa še v drugih krajih Slovenije.

Franč Podnar

Prosimo, pošljite sporočila!

Dne 5. marca 1980 je bil v Ljubljani ustanovljen aktiv borcev Jeseniško-bohinjskega odreda za območje Ljubljane in Ljubljanske regije, da bi evidencialno vse borce Jeseniško-bohinjskega odreda zaradi povezave in organiziranja tovariških srečanj. Od že evidentiranih borcev ljubljanskega aktiva nimamo točnih naslovov naslednjih tovarišev:

Janez Ceklin, Ljubljana, Ivanka Culjkar, Ljubljana, Stane Fele, Ljubljana, Vladimir Filipič, Ljubljana, Verica Heinrihar, Ljubljana, Janez Klinar, Ljubljana, Darinka Klun, Skofja Loka, Vida Knaflič, Ljubljana, Cveto Kobal, Ljubljana, Ivan Korošec-Sokol, Ljubljana, Dušan Košir, Ljubljana, Ciril Kotlišek, Ljubljana, Marjan Krajcar, Postojna, Anica Klanjšček, Ljubljana, Milan ing. Marolt, Ljubljana, Janez ing. Popit, Ljubljana, Anton Presterl, Ljubljana, Alojz Prezelj, Ljubljana, Marjan Repovšek, Ljubljana, Janko Rozman, Ljubljana, Jakob Subelj, Črnuče, Bogo Tavčar, Ljubljana, Niko Višnar, Ljubljana.

Poleg naštetih tovarišev, prosimo tudi borce Jeseniško-bohinjskega odreda, ki stanujejo na območju Stajerske (Celje, Maribor, Ptuj itd.), Dolenjske, Notranjske in Primorske, da sporočijo svoje točne naslove, najpozneje do 15. julija 1980.

Sporočila pošljite na dopisnici na naslov Ivica Korošec, Ljubljana, Slomskova ulica 13, ali telefonsko na številko (061) 322-912, Ljubljana.

Odbor aktiva borcev JBO za Ljubljano in Ljubljansko regijo

Vabilo

Vabimo vse borce, aktiviste, mladino in vse prebivalstvo na odkritje spominske plošče na Žagi pri Bovu, ki bo 14. junija 1980 ob 10. uri. Prav tako vabimo na proslavo v Treblje (Slovenska Benečija), ki bo 22. junija 1980 ob 10. uri. Nasvidenje na Žagi in Trebljah!

Domicilni odbor BBO

Borcem 31. divizije

Udeležite se 12. zbora aktivistov in borcev NOV Gorenjske, ki bo 15. junija ob 10. uri v Podlublju pri Trzicu, kjer bodo gorenjske občine podelile 31. diviziji domicil.

Za odbor 31. divizije
Ivan Franko-Iztok

Obvestilo o spremembi

Občinski odbor ZZB NOV Litija obvešča svoje člane, udeležence NOV, da bo ambulantna za borce NOV v ZD Litija od 2. junija dalje ordinirala v ponedeljek od 13. do 17. ure, v torek, sredo in četrtek pa od 9. do 13. ure. Ambulanto vodi dr. Todor Sašić.

Prosimo, upoštevajte nastalo spremembo!

Prosimo podatke

Ob napadu na nemško postojanko v Smartnem v Tuhinju je padel borec Tratnik iz Nove Stifte.

Svojce in soborce prosimo, da nam posredujejo kakršnekoli podatke o njem, ker jih rabimo za vpis na spomenik.

Podatke prosimo Blažu Naratu, Buč 8, 61219 Laze v Tuhinju, predsedniku krajevne organizacije ZB NOV Smartno-Hruševka.

Potrebujem naslove

Moj pokojni mož Franc Stucin, rojen 22. septembra 1906 v Cerknem na Primorskem, je bil v času od 15. februarja 1943 do 20. septembra 1943 v delavskem bataljonu (bataljon speciale) v Kalabriji v Italiji.

Tam ga je osvobodila angleška armada. Zaradi bolezni so ga odpeljali v bolnišnico v Tripoli, kjer je bil od 20. septembra 1943 do 18. decembra 1943, ko je vstopil v prekomorsko brigado v Bariju.

Prosim vse tovariše, ki so bili v tem času skupaj z njim v Tripoliju, da mi sporočijo svoje naslove.

Naslove rabim za uveljavljanje posebne dobe za čas, ko je bil mož v bolnišnici.

Stefka Stucin
Stara vas 204
64226 Žiri

Poizvedba

Anton Modic, rojen 5. septembra na Uncu pri Rakeku, stalno bivač v Malem Otoku številka 10, 66230 Postojna, išče tovariša partizana, katerega je jeseni 1944 nosil ranjenega iz Knežje njive pri Starem trgu. Ta tovariš se ni mogel sam premikati. Anton ga je na rami odnesel v gozd, potem pa so ranjenega tovariša odnesli spet na Knežjo njivo in ga od tam peljali s kmečkim vozom do Blok, od tam pa z letalom v Italijo v bolnišnico.

Invalidni vozniki

VPRAŠANJE: R.M. G.v.; Kateri vojaški vojni invalidi imajo pravico do nalepk za avtomobile?

ODGOVOR: Po 19. členu zakona o varnosti prometa smejo invalidni vozniki ustavljati in parkirati vozila na krajih, kjer sicer to ni dovoljeno, če tako ustavljeno in parkirano vozilo ne predstavlja nevarnosti za druge udeležence v prometu. Ta vozila morajo imeti na vidnem mestu poseben znak, ki ga določi republiški sekretar za notranje zadeve. S posebno odredbo je republiški sekretar za notranje zadeve predpisal obliko takega znaka. Ta znak lahko dobijo invalidne osebe, ki se težko gibajo. Znak izda na prošnjo za notranje zadeve pristojni občinski upravni organ, prošnji pa je treba priložiti mnenje zdravstvene oziroma invalidske organizacije o upravičenosti za pridobitev znaka. Predpisi torej ne določajo natančno meje invalidnosti, ki opravičuje do omejenega znaka. Pogoji za pridobitev znaka je, da se invalid težko giblje, in da si priskrbi ugodno mnenje invalidske organizacije.

Izračun pokojninske osnove

VPRAŠANJE: T. M. S.; Kot borec NOV pred 9. 9. 1943 vas zanima, ali lahko ob upokojitvi zahtevate, da vam za izračun pokojninske osnove ne vzamejo povprečni mesečni dohodek iz zadnjih 5 let zavarovanja pred upokojitvijo, temveč, da pri tem upoštevajo povprečne mesečne dohodke, ki ste jih dobili v katerihkoli prejšnjih zaporednih 5 letih zavarovanja.

ODGOVOR: Do take izbire niste upravičeni. Pri izračunu pokojninske osnove za borce NOV pred 9. 9. 1943 je treba namreč vzeti mesečno povprečje osebnih dohodkov, ki jih je borec dobil v zadnjih 5 letih zavarovanja pred uveljavitvijo pravice do pokojnine. Izračun pokojninske osnove kot drugim zavarovancem na podlagi kateregakoli desetletnega zaporednega povprečja mesečnih osebnih dohodkov pa je možno, kolikor je to za borca ugodnejše.

Oprostitev plačila prispevka k stroškom za zdravstveno varstvo

VPRAŠANJE: J. V. B.; Zanima vas, kateri borci NOB so oproščeni plačila prispevka za zdravstvene storitve, zdravila in pripomočke.

ODGOVOR: Po ustreznih samoupravnih sporazumih o pravicah in obveznostih iz zdravstvenega varstva regionalnih zdravstvenih skupnosti med drugimi ne prispevajo k stroškom za zdravstvene storitve, zdravila in pripomočke (popolna oprostitve) le borci NOB pred 9. 9. 1943 oziroma 13.10. 1943. Ostali borci, in sicer borci NOB, ki imajo čas udeležbe v vojni ali čas aktivnega in organiziranega dela v NOB priznan v dvojnem trajanju najmanj od 1. 1. 1945 do 15. 5. 1945, pa imajo le pravico do delne oprostitve ter ne prispevajo le za zdravila ob prevzemu v lekarni na recept, za preventivne in kurativne preglede v dispanzerju za borce ali v splošnih ambulantah in za zdraviliško zdravljenje.

Pokojninska osnova

VPRAŠANJE: M. S., Koper.; Kot borec NOV od leta 1944 dalje prejmete dodatek v višini 80 odstotkov dodatka za borce pred 9. 9. oziroma 13. 10. 1943. Ali bodo ta dodatek upoštevali pri izračunu pokojninske osnove za odmero vaše pokojnine?

ODGOVOR: Po veljavnih predpisih o pokojninskem zavarovanju se za izračun pokojninske osnove šteje le osebni dohodek, ki ga je dobil zavarovavec za delovne uspehe, dosežene z delom v polnem delovnem času za svoje tekoče in minulo delo, po osnovah in merilih, ki jih organizacija določi v splošnem aktu o delitvi osebnih dohodkov. Dodatek, ki ga prejmete kot borec NOV od leta 1944 dalje, pa ne predstavlja takega osebnega dohodka in zato ni všteven za izračun pokojninske osnove. Ne velja pa pri vas, ker niste borec NOV pred 9. 9. oz. 13. 10. 1943 določba, po kateri se tem borecem pri odmeri pokojnine vzame najmanj zajamčena pokojninska osnova, ki ustreza povprečnemu mesečnemu osebnemu dohodku delavcev v SR Sloveniji v zadnjem koledarskem letu pred uveljavitvijo pokojnine, po večanjem za 17,6 odstotkov.

NOVO MESTO

Skrbeli bodo za grobišče

Dijaki novomeške gimnazije so ob rojstnem dnevu revolucionarja in profesorja novomeške gimnazije Bojana Kraigherja, ki je kot borec Gubčeve brigade padel 28. decembra 1943, leta pri Lakencah blizu Novega mesta, na pokopališču v Jurni vasi na obronkih Gorjancev svoje mu nekdanjemu profesorju in 16 znanim ter 27 neznanim borcem pripravili žalno slovesnost.

Bojan Kraigher se je rodil v Slovenskih Goricah, študiral na univerzi in zaključil študij slavistike. V Komunistično partijo Slovenije je vstopil leta 1933. Bil je član univerzitetnega komiteja, potem sekretar pokrajinskega komiteja SKOJ in končno borec Gubčeve brigade. Zaradi svojega naprednega gledanja dolgo časa ni mogel dobiti zaposlitve, končno je leta 1938 nastopil prvo službo na novomeški gimnaziji, kjer je navduševal dijake za napredne revolucionarne misli. Njegovi dijaki so potem stopili v vrste narodnoosvobodilnega boja.

Aktiv Zveze socialistične mladine na novomeški gimnaziji je sprejel obveznost, da bo skrbel za grobišče, kjer počiva profesor Kraigher in njegovi tovariši.

SLAVKO DOKL

PTUJ

Iz prijateljskega Arandjelovca

Pred kratkim so ptujsko mladino obiskali mladinci iz pobratenega mesta Arandjelovca v Srbiji. Na obrazih gostiteljev in gostov je zaigral nasmeh veselja.

Gostje so si nato skupaj s ptujsko mladino ogledali kulturne in druge zanimivosti Ptuj, med drugim tudi srednješolski center, kjer se sola kakih 2300 učencev. Pomerili so se tudi na športnem področju.

Čas je kar hitro minil. Mladi so se poslavljali bogatejši za nova spoznanja in nova doživetja. Tudi v tem je moč nove, Titove Jugoslavije.

FRANJO HOVNIK

AJDOVŠČINA

Prijeten izlet

Člani ZZB NOV iz Ajdovščine smo odšli na dvodnevni izlet 31. maja in 1. junija na otok Rab. Ogledali smo si nakdanje taborišče smrti na Rabu. Pod vodstvom domačina z Raba, ki nam je v podrobnosti obrazložil strahote in trpljenje naših ljudi v tem taborišču.

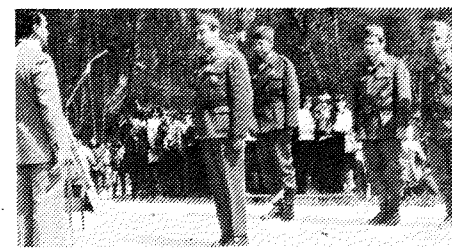
Se bomo organizirali izlete v naše zgodovinske kraje, v katerih bomo spoznavali podrobnosti naše bližnje preteklosti iz NOB.

Posebna zahvala za naš izlet gre tudi naši mladi vodički Vesni Šuligoj.

ZB NOV Ajdovščina

PTUJ - MOSTJE

Mladi pohodniki

Letošnjega sicer že tradicionalnega pohoda, ki ga občani ptujske občine prireajo ob obletnici ustanovitve OF, ki poteka pod geslom »Vsi po poteh revolucije«, se je udeležilo več kot deset tisoč občanov, večinoma mladih.

Vse pohodnike, ki so bili v odredih Osojnika, Krambergerja, Kvedra in Lacka, je pot vodila v Mostje nedaleč od Ptuj, kjer je pred 38 leti po izdaji izkrcavala prva Slovenskogoriška četa hrabrih partizanov. Pri tem je treba posebej zapisati, da so bili komandanti odredov, vodov in čet sestavljeni izključno iz vrst rezervnih vojaških starešin.

Na zborovanju je govoril izvršni sekretar CK ZKS Alojz Gojčič. Podelili so petnajst srebrnih odličij Osvobodilne fronte.

FRANJO HOVNIK

Pogovor z ameriškim vojnim veteranom Stanom Allenom

Šestkrat v Jugoslaviji

Pred tednom, ko je Ljubljano in Slovenijo obiskala delegacija ameriških vojnih veteranov, smo na kratko poklepetali s Stanom Allenom iz Washingtona.

»Sem v naši veteranski organizaciji že vse od njene ustanovitve. Iz pogovorov, ki smo jih imeli tu pri vas, sklepam, da naši organizaciji v osnovi delujeta zelo podobno. Kot član vodstvenih organov organizacije ameriških vojnih veteranov sem z našo delegacijo obiskal Jugoslavijo že šestkrat.

Prvič sva prišla sem s kolegom že leta 1952. Udeležila sva se vasega borčevskega kongresa v Beogradu in moram reči, da je bilo takrat pri vas življenje še zelo težko. Če se ne motim, je po Beogradu krožilo le nekaj osamljenih taksijev in starih mestnih avtobusov. Izložbe so bile prazne in ljudje slabo oblečeni. Veste, zame je teh dvajset let zelo hitro minilo in spremembe, ki jih je doživela v razvoju vaša dežela, so zame izjemne.

Stan Allen je med svojimi obiski v naši državi srečal tudi tovariša Tita, ki je nanj naredil izjemen vtis. »Ko pa je bil pred približno desetimi leti vaš predsednik v združenih državah, smo ga iz veteranske organizacije telefonsko poklicali v njegovo rezidenco. Povabil nas je na kratko srečanje, ki pa se je razvleklo v prijeten celourni pogovor.

Najizrazitejši občutek, ki ga ima tujec, ko pride v vašo deželo, je ponos ljudi. Ponosni so na to, kar so s svojim delom dosegli. Gostoljubnost ter odprtost do vseh prijateljsko razpoloženih sta prav nalezljivi.

Vojni veteran Allen se je med drugo svetovno vojno bojeval v Burmi, ki so jo zasedli Japonci, da bi čez to ozemlje napredovali proti Indiji. »Nič rad se ne spominjam tistega časa. Boji so bili hudi, saj je tamkajšnja pokrajina deloma poraščena z džunglo in deloma razprostrta v odkrito ravnino, kjer se človek le težko skrije. Sam sem imel nalogo vzpostaviti sodelovanje z domačim prebivalstvom, ki je tudi bilo organizirano v odporu proti zavojalcem Japoncem. Še proti koncu leta 1943 sem se vrnil v Ameriko, kjer sem nadaljeval delo v vojaških enotah vse do konca vojne.

Danes je Stan Allen poslovni človek, ki vodi precej veliko podjetje za stike z javnostjo in je torej z eno nogo tudi politik. Pravi, da bo še prišel v našo deželo, morada kdaj kot turist.

B. Ž. J.

LJUBLJANA

Nov vzgojnovarstveni zavod

Za krajeve krajevne skupnosti bratov Babnik je bila sobota verjetno najlepši dan. Tega dne je namreč eden od najmlajših krajanov prerezal vrstico novo zgrajenega vzgojnovarstvenega zavoda, ki bo jeseni lahko sprejel v oskrbo dvesto otrok. Poimenovali so ga po pokojni Mariji Stirn-Muci.

Marija Stirn-Muca se je rodila 1924. leta v Ljubljani. Vsa njena družina je bila napredna in se je takoj po začetku druge svetovne vojne vključila v OF. Marija se je povezala z mladinsko organizacijo. Bila je sprejeta v SKOJ. Opravljala je tvegane naloge, saj je stanovala tik za žico. Kot skojevka je delala za VOS, ki je imel nedaleč stran svoj skriti bunker. Njeno delovanje v OF pa ni ostalo skrito sovražniku in 9. julija leta 1944 je postala žrtev črne roke. Skupaj z očetom, ki je tudi deloval v OF, je bila ustreljena doma, brat pa je odšel v gozdove že leta 1942.

J. ČURIN

Ljubo
Alič

Iztekla se je pot preprostega dečka iz Sostrega, ki je postal vojna sirota, aktivist, bореc za novo Jugoslavijo in za lepši jutrišnji dan. Že v prvih dneh okupacije se je odločil skupaj s svojimi starši, sestro in bratom za tvegan in zagrizen boj proti zatiralcem. Vključil se je v Zapadnodolenjski odred, kjer je bil zvest in zanesljiv kurir. To delo je opravljal tudi v 3. bataljonu Levstikove brigade. Prevzel je kurirske posle v Notranjskem odredu in potem še v znani TV-15 postaji. Po končani oficirski šoli je postal starešina v enoti VDV in poznejši KNOJ, kjer je ostal do konca vojne.

Medtem ko so drugi objemali svojece, prijatelje in znanke, je sedemnajstletni Ljubo iskal ostanke svojega očeta po kamniti Suhi krajini in svoje matere po hribih okoli Javora.

Ustvaril si je družino in lasten dom. Bolezen pa mu že dalj časa ni prizanašala. Vendar ga je upanje na najbolje bodrilo, zato je bil še do nedavnega aktiven v naših družbenopolitičnih organizacijah in v organih krajevnе skupnosti. Sploh se je Ljubo rad ukvarjal z delom, ki ga je spominjalo na NOB in na prehojeno pot do svobode. Dolga leta je bil predsednik ZRVS. Ponošen je bil na svoje strelce, posebno pa na mladi rod.

Gabrijel Laščak

Prvega maja smo se na pokopališču v Ročinju poslovili od prekaljenega borca Gabrijela Laščaka-Skalarija. Rodil se je leta 1900 v vasi Potravnno. Za partizansko gibanje je začel delati leta 1941. Bil je aktiven politični delavec, saj je že septembra 1943 postal član KPS in njen prvi sekretar.

Matilda Šturm

Na dražgoškem pokopališču smo se decembra lani poslovili od Matilde Šturm, rojene leta 1907. Vojna tudi njej ni prizanesla. Pustila ji je razdejanje. V boju je padel brat France, sama pa je po svojih močeh pomagala partizanom.

Emil Gerdevič

Sredi marca je umrl Emil Gerdevič iz Skandance. Tovariš Gerdevič je aktivno in organizirano začel delati za NOB v začetku leta 1943. Za svobodo in boljše življenje se je boril vztrajno in predano do konca vojne. Bil je kurir na karavli P 15 pod Slavnikom. Zadnja leta je zaradi izčrpanosti in slabega zdravja užival oskrbo v domu upokojencev v Sežani.

Terezija Miš

Na dobskem pokopališču pri Domžalah smo aprila pokopali Terezijo Miš. Rodila se je na Gorjuši leta 1892. Tereza je prevzela vse naloge obveščanja in pomoči prvim partizanom in terencem, ki so prihajali v hišo. Njena pota obveščevalke so vodila v dolino: Domžale, Ljubljano, Kamnik in končno v Begunje za bratom. Oktobra leta 1942 so aretirali vse tri in po večtedenskem trpljenju so Nemci v Dragi ustrelili oba brata, Terezo pa poslali v taborišče Ravensbrück. Preživela je vse grozote tega taborišča in dočkala osvoboditev.

Leopold Sodja

Na dobležiškem pokopališču smo se marca poslovili od Leopolda Sodje, rojenega leta 1907 na Bledu. V Ljubljani se je izučil za pečarja. Avgusta 1941 je začel aktivno delati za NOB. Ker je bil izdan, ga je okupator v decembru 1943 aretirali ter januarja 1944 odpeljal v taborišče Dachau, od koder se je vrnil po svobodi. Bil je nosilec več odlikovanj.

Jože Križnar

Ob koncu leta 1979 smo se poslovili od Jožeta Križnarja. V Gorenjski predilnici je bil zaposlen že od leta 1945. Bil je komunist in bореc narodnoosvobodilnega boja. Kot komunist in partizan je bil vedno v vrsti tistih, ki so se borili za novi red, za napredek in nove, boljše odnose.

Janez Odar

Konec marca smo se na pokopališču v Srednji vasi v Bohinju poslovili od Janeza Odarja. Rodil se je leta 1913 v delavski družini. Že v mladih letih je bil zaveden in napreden mladenič. Po zlomu stare Jugoslavije leta 1941 je sodeloval v znani bohinjski vstaji in do leta 1944 ilegalno sodeloval za NOB. V začetku leta 1944 se je vključil med aktivne borce Prešernove brigade. Istega leta je bil težko ranjen, v bolnišnici Franji so mu amputirali nogo. Bil je dvakrat odlikovan.

Alojzija Mlačnik

Vsem koroškim borcev sporočamo, da je umrla znana aktivistka Alojzija Mlačnik, žena padlega borca Francija Mlačnika, ki je padel decembra 1944. Vsa družina je sodelovala v NOB od leta 1943. Mož Franci je bil partizan v prvi Koroški četi. Pokopali smo jo na pokopališču v Črni.

Danica
Badovinac-
Filipovič

V Beogradu je po dolgi in težki bolezni umrla nekdanja mladinska in skojevska aktivistka Danica Badovinac-Filipovič, sestra narodnih herojev Ilije Badovinca, Marka in Vladimirja.

Danica se je že v letu 1941 udeleževala sestankov, ki so jih vodili prvi organizatorji OF. Njihova naloga je bila vključevanje ljudi v OF in organizacija prve Belokranjske čete.

Medtem so jo poslali na delo v Zagreb. Vsi trije bratje so spomladi 1942 odšli k partizanom. Danico so na poti iz Zagreba aretirali italijanski karabinjerji. Skupaj z mamo in sestro Anico so jo odpeljali v zapor. Domov so se vrnile 25. julija 1942, toda že naslednjega dne so jih ponovno zaprli, domačijo pa izropali in zažgali.

Aprila leta 1943 sta se sestri z mamo vrnili iz taborišča. Po kapitulaciji Italije je šla Danica v skojevsko šolo. Potem je bila sekretarka SKOJ in mladine rajona Stari trg ob Kolpi. Januarja 1944 jo je poslal PK SKOJ Slovenije za politično delo na Koroško. Postala je sekretarka savinjskomišlinskega okrožja.

Po osvoboditvi je bila nekaj časa kadrovnik pri OK KPS Maribor. Ob prvih volitvah po osvoboditvi je postala sekretarka komiteja za rajon Ljutomer. Nato je več let delala pri republiški kontrolni komisiji in pri mestni kontrolni komisiji v Ljubljani.

Franciška
Zadravec

Na ljutomerskem pokopališču smo se poslovili od partizanske matere Franciške Zadravec, ki je bila rojena leta 1898 v Cerovcu pri Ormožu. Kot partizanska mati je od leta 1943 sodelovala z NOB. Prejela je medaljo zasluge za narod. Njena dva sinova sta kot borca NOB darovala življenje za svobodo.

Francka Laurič

V 81. letu starosti je v Domžalah umrla Francka Laurič, doma iz Vožce pri Blagovici. Njena hiša je bila ob robu gozda. Med NOB je nudila partizanom pomoč. Sin Franci je padel leta 1945 v Sremu. Pokopali smo jo v Blagovici.

Pavel Šikovec

Po hudi in dolgi bolezni je v 73. letu starosti umrl Pavel Šikovec iz Ravenske vasi. Bil je bореc NOB. Pokopali smo ga na zagorskem pokopališču.

Nežka Kogovšek

Grudnova mama iz Vodice se je rodila leta 1907. Bila je dobra aktivistka, predvsem pa je veliko pomagala partizanom. Za zasluge v NOV je bila odlikovana z medaljo zasluge za narod. Umrla je na Kalcah pri Logatcu.

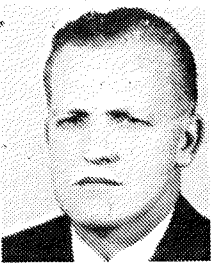
Franc Cankar

V Dvoru pri Polhovem Gradcu smo konec lanskega leta pokopali aktivnega borca 31. divizije Franca Cankarja. Rodil se je leta 1906 v Dvoru. Že leta 1941 je pričel z delom za OF. V letu 1943 se je priključil kot aktivni bореc 31. divizije, kjer je prejel čin starejšega vodnika. Za svoje aktivno delo je prejel več odlikovanj.

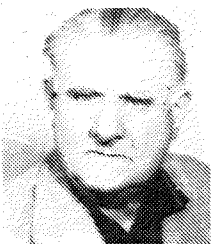
Franciška Fortin

V 77. letu starosti je umrla partizanska mati Franciška Fortina iz Koprivne. Že leta 1942 je sodelovala s prvimi borci, ki so na Koroškem prišli iz zavrskih revirjev. Njen mož je aktivno sodeloval kot partizan vse od leta 1943 dalje. Pokopali smo jo na pokopališču k Jakobu v Koprivni.

Ignac Korošec

V 54. letu starosti je v Storah umrl Ignac Korošec. Bil je bореc 5. prekomorske brigade NOV ter aktiven družbenopolitični delavec v železarni Stora. Pokopali smo ga na teharskem pokopališču.

Miodrag Aleksić

Marca smo na Bledu pokopali 88-letnega Miodraga Aleksića, nosilca visokega odlikovanja, reda belega orla z meči. Rodil se je v Kragujevcu. Bil je solunski bореc. V času NOB sta skupaj z ženo nudila partizanom varno zavetje.

Jožefa Uršič-
Mohorinka

V 73. letu starosti je umrla Jožefa Uršič, ki se je rodila na Trnovem ob Soči. Od leta 1943 pa do konca vojne je bila zvesta pomočnica svojemu možu, ki je bil bореc NOV. Materialno in moralno je pomagala in delala za NOB.

Branko Blenkuš

Podoficirska šola 4. operativne cone

7

Med bojem sta prišli pravočasno na pomoč Tomšičeva in Šercerjeva brigada, ki sta sovražnika pregnali in zaplenili večje količine orožja ter vojaškega materiala. Sovražnik je imel velike izgube. V tem hudem boju, kjer je šola pod vodstvom preudarne, natančnega in očetovsko dobrega komandanta Janka Iršiča s svojo taktiko in borbenostjo pregnala sovražnika iz Nove Stifte, je padel Slavko Slatinšek, po domače Bencljev iz Nazarjev, šest pa je bilo ranjenih: Milan Skok, Franc Kreuh, Očko, Jelen, Gradišnik in Leopold Brvar. Za vse žal nismo mogli zvedeti imen in priimkov.

Cetrtega novembra 1944 se je šola iz Trnovč premaknila v Spodnje Pobrežje. Tu so se nastanili po več hišah. Štab šole je bil pri Petrinu.

Cetrti tečaj šole se je zaključil 28. novembra 1944. Gojenci, ki so opravili izpite so odšli in pričeli so prihajati novi.

Podoficirska šola je do tega časa že povsem utrdila svoje delovanje. Kljub temu pa so se pojavili posamezni organizacijski in drugi problemi, ki jih je štab šole reševal v sporazumu s štabom 4. operativne cone. Za zadeve, ki so bile v pristojnosti višjih, pa so prosili za odgovor in pojasnilo glavni štab NOV in POS.

Tretjega decembra 1944 so močne sovražnikove enote pričele vsesplošni napad na Zgornjesavinjsko in Zadrebško dolino. Brigade so to območje z vsemi silami branile. Ker pa je bila velika premoč na sovražnikovi strani v številu in oborožitvi vidna, so zato, da ne bi bilo prevelikih izgub, opustili frontalno obrambo. V frontalnem boju, ki ga je sovražnik želel, bi namreč lahko uničil glavino partizanov na tem območju. Sovražnik je v boj proti partizanom poleg svojih enot poslal še vlasovce, ki so ščitili sovražnikov hrbet na Sremski fronti.

Da ni prišlo do uničenja partizanov v tej hudi zimi 1944/45, so morale partizanske enote zopet zavzeti taktiko manevriranja po prostoru. Sovražnik je v Zgornjesavinjsko dolino prodiral tudi iz Braslovč in z Vranskega. Zato se je šola šestega decembra 1944 premaknila v zaselek Štajngrad pri Sv. Miklavžu pri Novi Stifci. Nemci so ogrožali osvobodeno ozemlje tudi z zahodne smeri. Zato je 10. decembra odšel vod vezistov pod vodstvom starejšega vodnika Štefana Kolarja v patroljo v smeri Črnivec-Kališe. Tu so prišli v stik z delom borcev Kamniško-zasavskega odreda, ki so bili v vasi Poljane. Omenjeni vod je bil ves dan v zasedi pri Kališah. Ob podpori topništva je sovražnik postopno zasedel osvobodeno ozemlje. Podoficirska šola se je umaknila na Kranjski rak, kjer se je reorganizirala. Iz nje je nastal samostojen bataljon, sestavljen iz treh čet. Za komandanta bataljona je bil imenovan kapetan Janko Iršič, komandir prve čete je bil poročnik Matija Pelko, drugi četi je poveljeval starejši vodnik Štefan Kolar, tretjo četo pa je vodil poročnik Miha Kajfež. Ostali predavatelji so bili razporejeni za vodnike po četah. Štab šole je predstavljal posebno operativno skupino. Takoj po ustanovitvi tega bataljona je prva četa zasedla položaje na Črncu. Od 12. do 17. decembra so bile čete na položajih pri Kranjskem raku in na Kališah. Ko so Nemci zasedli Gornji grad, so nadzorovali tudi cesto od tod do Kamnika.

Osemnajstega decembra se je bataljon premaknil v vas Ravne, od tam pa na Menino planino. S stalnimi premiki je bilo treba zmešati sled sovražniku in manevrirati tako, da se ne bi znašli v obroču. Zato so se 20. decembra premaknili čez Novo Stifto v Mačji kot. Temu bataljonu so se v tem času priključili še razni v tej ofenzivi zgubljeni borci in tisti, ki so bili dodeljeni v zaščito premakljive bolnišnice. Čez tri dni je bataljon šole odšel čez Črnivec v vas Reber-Crešnjica in nato zopet na Menino. Ker je medtem na vrhu zapadlo precej snega, je bila pot otežkočena. Morali so shraniti težke strojne in metalce min, kakor tudi del municije.

Na Menini so se nastanili v neki pastirski koči in tam nadzorovali teren ter sledili premikom sovražnika. Hrano so večinoma dobivali iz vasi ob vzhodju Menine, največ pa iz Motnika in Spitalca. V času večkratnih premikov so bili 15. januarja v Slapeh. Ker jih je tam naslednjega dne napadel sovražnik, so se premaknili na Gornji Okrog. Od tam so šli spet v pastirske kočice na Menini. Nemci so ujeli tečajnika, ki je šel proti Slapem po hrano. Po sklepanju je ta povedal, da šola vsak dan pošilja približno ob 6. uri patroljo proti Slapem. Nemci so jo hoteli pričakati in so zato naslednji dan poslali ob 5. uri enoto, da bi zajela partizane. K sreči pa je nekdo v bataljonu nevede premaknil uro za dve uri naprej in tako je patrolja odšla že ob štirih. Partizani so napadli prihajajoče Nemce. Le-ti so se razbežali. Napad patrolje je opozoril bataljon, da se je pravočasno umaknil pred številčno premočnim sovražnikom, ki je pozneje prišel do koč in jih požgal.

Med premiki šole po Menini in njeni okolici se je vačkrat primerilo, da so enote Nemcev korakale po vrhu rebri, enote šole pa ob njenem vzhodju ali obratno. Ker so partizani korakali v popolni tišini, jih Nemci niso odkrili. Ob tem pa se je zgodilo, da je kuharju zaropotal kotel. K sreči ga Nemci niso slišali. Bataljon, kljub temu da je bil organiziran kot bojna formacija, sovražnika ni napadel. V šolo so prišli borci iz raznih enot in se med seboj niso poznali. Zato tudi ni bilo takega povezovanja kot v odredih, posebno pa v bojih prekaljenih brigadah. Prav zato se šola ni smela podajati v boj s sovražnikom. Da bi se bataljon umaknil s tega območja, polnega sovražnega vojaštva, se je 24. januarja 1945 premaknil čez Drto, Brda, Pobrežje in Savinjo v vas Trnavce. Od tam so odšli na Radegundo. Čez teden dni, 2. februarja 1945 so odšli od tam čez Bele vode, Sv. Križ in Savodnjo na Graško goro.

Glede na to, da se je z umikanjem Nemcev in njihovih pomagačev z Balkana v Slovenijo, posebno pa na Štajerskem, zbiralo vedno večje število sovražnikovih vojakov, ki so neprestano napadali, ni kazalo, da bi šola nadaljevala s poukom. Zato se je 4. februarja ta bataljon po ukazu štaba 4. operativne cone razformiral. Borci, ki so bili zadnji v tej šoli, tečaja niso zaključili. Po razformiranju bataljona so se vrnili v svoje enote. Starešine in predavatelji, ki so do konca ostali v bataljonu, so bili razporejeni v štab 4. operativne cone oziroma 14. divizije.

Podoficirska šola 4. operativne cone je v približno desetmesečnem obstoju izučila skoraj šeststo borcev, ki so postali podoficirji in tudi takoj dobili svojemu znanju ter sposobnosti ustrezne čine. Vsak gojenec, ki je uspešno zaključil tečaj, je dobil spričevalo, v katerem je pisalo, kateri in kakšen tečaj je obiskoval, kdaj, s kakšnim uspehom ga je zaključil, kako se je uvrstil ter za kakšno dolžnost je sposoben. Štab šole je za vse tečajnike po strokah naredil seznam in ga kot poročilo poslal 4. operativni coni, ta pa naprej glavnemu štabu NOV in POS. Vsak, ki je odšel iz šole, je v svojo enoto nesel ustrezno sporočilo. V enoti so ga razporedili in predlagali za čin.

Postali so deseterji, vodniki in celo komandirji čet, vodje manjših obveščevalnih skupin, kurirskih postaj, intendanti enot, strokovno usposobljeni minerci in vodniki teh skupin ter drugo. Nekateri so nadaljevali šolanje v oficirski šoli, precej pa se jih je vpisalo in tudi dokončalo različne srednje ter visoke vojaške šole, ustanovljene po končani vojni. Od podoficirjev so napredovali v nižje pa tudi višje oficirje JLA.

Zgodovina delovanja podoficirske šole 4. operativne cone je v glavnem napisana po dnevniku, ki ga je na lastno pobudo vodil vodja oddelka za zveze, starejši vodnik Štefan Kolar. Del slikovnega materiala je ohranil predavatelj v tečaju minercev Franc Habat, delno pa ga je dobil v Muzeju revolucije v Ljubljani. Precej podatkov o delu šole in dogodkih v zvezi z njo je napisanih po spominu članov štaba, predavateljev in gojencev šole. Sestavek je bil napisan z namenom, da se ohranijo spomini in podatki o tej, tako rekoč prvi šoli na osvobodjenem ozemlju Gornjesavinjske doline in zato, da bodo mladi rodovi vedeli, kako so se partizani včasih tudi v nemogočih razmerah vzgajali in usposabljali v vojaških veščinah.

KONEC

Človeku ostane trajno v spominu

Trdo življenje v otroških letih, v zgodnji mladosti pred drugo svetovno vojno, nato pa v štiri letni narodnoosvobodilni vojni je kovalo značaj, in notranjo podobo borca, poveljnika, generalpodpolkovnika Jožeta Ožbolta. Komaj trinajst let star je iz rojstne vasi Belica blizu Osilnice v dolini ob sotočju Kolpe in Čabranke odšel delat v gozdove Bosne. Ob začetku druge svetovne vojne se je vrnil domov.

Kot pogumen fant je začel zbirati okoli sebe mladeniče iz svoje in sosednjih vasi. Začeli so zbirati orožje razpadle jugoslovanske vojske za boj proti Italijanom, ki so zasedli Slovenijo. Odšel je k partizanom v Kočevski bataljon, nato pa v Šercerjevo brigado.

★

Medtem je okupator požgal vasi v njegovi dolini, odganjal ljudi, starejše može, iz vasi na njive, kjer so padali pod streli ubijalcev. Njegova ljubezen do svobode, za katero se je boril, se je zaradi nasilja okupatorja nad njegovimi rojaki prežela s še večjim sovraštvom do tujcev na slovenski zemlji. Hrabro se je boril proti okupatorski vojski v bitkah na Mokrecu, v Jelenovem žlebu, v Ribniški dolini. Borce Šercerjeve brigade je povezovalo trdno bojno tovarištvo, vera v zmago, zato so bili njihovi boji učinkoviti.

Čeprav maloštevilni v primerjavi s sovražnikom so v njegovih vrstah sejali strah in trepet. In ko se danes spominja soborcev, ko mu pred očmi vstajajo prizori iz bojev, težavnih pohodov, označi velik pomen bojnega rovarištva s temi besedami:

»Bojno tovarištvo se razlikuje od tovarištva v mirnem času, ker vznikle in raste v pogojih surove vojne. Raste počasi, toda zakorenini se globoko v človeku in ostane trajno.«

Spominja se, kako so novi borci ob izkušenih in že prekaljenih v bojih, ob njihovi tovariški pomoči, postali hrabri borci: »V začetku leta 1943 je v Šercerjevo brigado prišlo mnogo novincev s Primorske. Bili so prežeti z visoko nacionalno zavestjo, niso pa imeli nikakršnih bojnih izkušenj. V naši brigadi so se v nekaj mesecih razvili v dobre in hrabre borce. Toda to ni nastalo samo po sebi; mi smo bojno tovarištvo negovali. Skrb poveljniškega kadra, partijske in skojevske organizacije je bila

motivirati borce pred določeno bojno akcijo, jim natančno pojasniti njen pomen, določiti naloge posameznikom, po končani akciji pa pohvaliti dobro in grajati slabo pri posameznikih med izvrševanjem akcije. Na ta način so se oblikovali v partizanskih vrstah trdni vojaški kolektivi, prežeti z enotno voljo boriti se proti okupatorju, vsak član kolektiva pa je v medsebojnih odnosih s tovariši gradil tudi samega sebe. Takšna skrb poveljniškega kadra, partij-

Jože Ožbolt

ske in skojevske organizacije je morala biti stalna. To pa zato, ker se je na primer sestav 2. čete 2. bataljona Šercerjeve brigade v enem letu skoraj v celoti menjal. Del borcev je odšel na komandne položaje v druge enote, drugi so bili premeščeni, nekateri tovariši so padli, drugi so bili ranjeni. Nove borce, ki so prihajali v četo, je bilo treba vpeljati v pogoje partizanskega življenja in bojevanja, ustvariti spet nov, trden vojaški kolektiv.«

Trdno povezani s tovarištvom so borci narodnoosvobodilne vojske dobrili drug drugega na težavnih pohodih. Jože Ožbolt se spominja težkih naporov, ki so jih morali premagovati med pohodom 10. Ljubljanske brigade proti koncu novembra leta 1943 z Dolenjske v Gorskot. Takrat je bil komandant bataljona. Med potjo je deževalo in snežilo. V snežnem viharju so kolone prodirale naprej po začrtani poti. Borci so bili lačni, izčrpani, premočeni, prezebljeni. V notranjosti Gorskega Kotorja niso imeli zatočišča. Skoraj vsa naselja so bila požgana. Prebivalci naselij, ki jih okupator ni požgal, borci niso mogli na-

hraniti, ker še zase niso imeli dovolj živeža. Ob vsem tem pomanjkanju so borci v Gorskem Kotorju napadli sovražne Nemce in ustaše ali odbijali njihove napade.

Bila je huda zima. Borci 10. Ljubljanske brigade pa so jurišali na nemške bunkerje pred Zlobinom. »Bil sem vaju borb v hudih pogojih, v vsakih pogojih, toda boji pri Zlobinu – to je bilo nekaj strašnega!«

Med narodnoosvobodilnim bojem je bil Jože Ožbolt šestkrat ranjen. V bojih je bil kot poveljnik vedno na čelu svojih enot. Ko je postal poveljnik Levstikove brigade, je moral osebno bojevitost in drznost brzdati; na prvo mesto je morala priti poveljniška razsodnost.

Kot mnogi drugi vojaški starešine JLA se je tudi Jože Ožbolt izpopolnjeval kot poveljnik v po-vojnem času, v času, ko se je naša armada posodabljala z vpeljevanjem nove vojne tehnike. Dokaz o njegovi poveljniški usposobljenosti je nedvomno tudi v tem, da so ga leta 1955 izbrali za komandanta Jugoslovanskega odreda v okviru mirovnih sil Združenih narodov na Bližnjem vzhodu. Tam so naši vo-jaki uživali ugled kot pripadniki armade, ki je v drugi svetovni vojni nastopala pod vodstvom maršala Tita.

Navade iz vojaškega življenja so generalpodpolkovniku Jožetu Ožboltu, ki je kar štiri desetletja nosil vojaško suknjo, ostale tudi potem, ko se je pred meseci upokojil. Potreba po gibanju v naravi mu je prešla v kri.

Z lovom se ukvarja od mladih nog. Je član lov-ske družine Osilnica in častni član lovske družine Javornik. V svoji hiši v Ljubljani ima na stenah številne trofeje jelenjadi, srnjadi, muflonov, petelinov... Najdražja mu je trofeja jelena, ki ga je ustrelil njegov oče leta 1945.

Vsak teden se iz Ljubljane odpelje v domače kraje, v dolino Kolpe in Čabranke, v ta marsikateremu Slovencu neznani svet naravnih lepot. Vesel je, ko vidi, da se podoba vasi in naselij spreminja. Še pred desetimi leti je bilo videti, da bo razvoj te kraje obšel, zdaj pa imajo domačini možnost zaposlitve v Osilnici, središču nekdanje občine.

Lojze Štradjot

Titov lik

*Ne jokajte, ljudje!
Legenda je sprejela vase
za vse čase
njegov svetli lik.*

*Ne jokajte ljudje!
Postal je Peter Klepec
in kralj Matjaž
njegov svetli lik.*

*Ne jokajte ljudje!
Preselil se je v zgodovino,
postal je pojem za domovino
njegov svetli lik.*

*Ne jokajte ljudje!
Ljubezen izžareva
še v smrtnem boju
njegov svetli lik.*

*Ne jokajte ljudje!
Svobodo, mir in bratstvo
zdaj zahteva
njegov svetli lik.*

*Ne jokajte, ljudje!
Ves svet brez mej
zbližuje bolj kot prej
njegov svetli lik.*

*Ne jokajte ljudje!
Saj naše narode združuje
celo z odhodom svojim
njegov svetli lik.*

*Ne jokajte, ljudje!
V srca zdaj potrta,
a na stečaj odprta sprejmite
njegov svetli lik.*

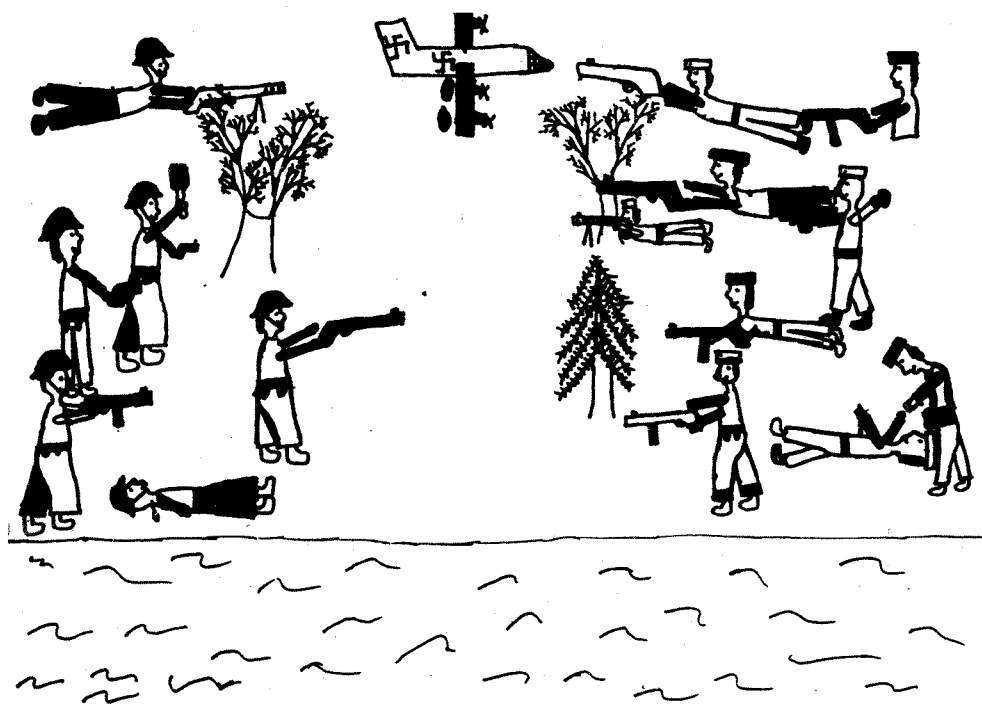
*Ne jokajte, ljudje!
Saj dal je vse,
kar moglo dati je veliko srce
in njegov svetli lik.*

Mentorica glasila
osnovne šole Solkan Solkanska
sapica
Marica Nakrst

Zakaj je toliko orožja po svetu?

Zakaj toliko milijonov in milijard denarja dajejo različne države za uničenje tega lepega sedanjega časa? Zakaj pravimo, naj vladata po vsem svetu mir in spoštovanje do vseh ljudi, pri tem pa segajo nekateri po orožju? Ves svet bi se moral ravnati po navodilih našega tovariša Tita. On je simbol večnega miru na vseh kontinentih. Težko razumem pohlep velikih sil, ki nimajo dovolj svoje zemlje. Zakaj ne spoštujejo svobode? Toliko nedolžne krvi je prelito po vsem svetu! Hitlerja ni več, še vedno pa so ljudje, ki sejejo sovraštvo. V ustaških srcih še vedno tli srd do miroljubnih ljudi. Koliko je samo lačnih otrok na svetu! Kaj bi rekle velike države, če bi denar namenili ljudem v pomanjkanju in ne za orožje? Mislim, da bi se morale odpovedati vsaj četrtini izdatkov za orožje. Manj bi bilo lačnih ust, manj žalostnih mater, manj hudobije. Države se morajo spoštovati med seboj, če hočemo obvarovati svet pred pretečo vojno.

LILJANA POLJANŠEK 7. c
osnovna šola Stane Žagar
Kranj

Zadnji boji z Nemci

Šet Andrej, 2. razred OŠ Stranice

Mladi graditelji spet na delu

Spet so oživila brigadirski naselja, spet se razlega pesem mladih in brigadirski hura, spet bo skozi poletje odzvanjal zven lopat v močnih mladih rokah, ki so pripravljene graditi. Z mesecem junijem so se začele v Sloveniji štiri republiške mladinske delovne akcije. Stotine mladih si bo na njih podajale roke, izmene se bodo kakor rdeča nit vlekla skozi celo poletje. Spet se bodo uresničevale Titove besede: »... Na gradbišču se dogaja mnogo več. Tu se kujejo novi ljudje, ki odhajajo s tega dela prekaljeni z novim pojmovanjem dela. Ustvarja se delovni kolektiv, ki je ponosen na to, kar ustvarja s svojimi rokami. Tu se prekaljuje bratstvo. Tu dela naša nova generacija...«

Brkinske trate, Kostanjevica na Krasu, Dornava pri Ptujju in Kot pri Semiču so v nedeljo, 1. junija sprejeli prve letošnje mlade graditelje. Vsi pričakujemo, da bodo sadovi mladega dela na jesen bogati – v vsakem pogledu.

Ž. D.

KRAMLJANJE KRAMLJAN**Mladina ostaja Tito-va mladina**

Dragi mladi bralci, dragi naši dopisniki!

*Vrsta prireditev in tekmo-
vanj, ki si v mesecu mladosti
kar podajajo roke, je znak še
tiste, morda v jesenskih in zim-
skih mesecih ne tako izrazite
moči mladih, ki popestri člove-
ški vsakdan, moči, ki ustvarja
življenje sebi in družbi in ne
omahne pred prvo oviro. To je
mladina, Titovo zaupanje! Ob
vsaki priložnosti izvenjajo ob-
ljube mladih, da bodo dokaza-
li, kako so vredni tega zaupa-
nja.*

*Med največjimi prireditva-
mi je gotovo 13. Festival dela,
ki bo v Ljubljani od 30. maja s
slovesnim zaključkom 1. junija
v športni dvorani Kodeljevo,
kjer bodo podelili priznanja.
Skoraj tisoč mladih učencev in
delavcev se bo pomerilo v zna-
nju, usposobljenosti in ustvar-
jalnosti v različnih panogah.
To bodo mladi iz vse domovine
pokazali v 25 temeljnih organi-
zacijah, kar bo omogočil gosti-
telj, mesto Ljubljana. Je med
njimi tudi kdo od vas?*

*Stalni pokrovitelj te priredi-
tve je bil tovariš Tito. Letos bo
med udeleženci samo spomin
nanj, na kovinarja in borca za
delavske pravice, komunista
in velikega prijatelja mladih.
Spet se bodo kovalе vezi tova-
rištva, kot dokaz, da hočemo
skupaj, vsi, delavci, učenci,
študentje in kmetje nositi Tito-
vo izročilo, našo bogato dedi-
ščino in dograjevati, kar še ni
dograjeno na naših samoup-
ravnih socialističnih temeljih.
V tej gradnji bo naša mlada ge-
neracija enotna. Med te mlade
spadate tudi vi, naši mladi
bralci.*

*Zunaj tega razmišljanja bi
rada še na nekaj opozorila.
Najprej se zahvaljujem vsem,
ki ste se odzvali na naš nagra-
dni natečaj Bogo Flander –
Klusov Joža. V prihodnji šte-
vilki pa bomo objavili imena
nagrajencev in najboljši pri-
spevek.*

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJAN**Moja domovina**

Zelo sem srečna, da živim v svobodni Ju-
goslaviji. Z očetovimi zgodbami čutim, kaj
vse so morali ljudje pretrpeti pod fašističnim
in nacističnim jarmom.

Začelo se je 6. aprila 1941 z napadom na
Jugoslavijo. Jugoslovanom ni bilo prav, da je
kralj Peter kar na svojo roko podpisal pogod-
bo s Hitlerjem in tako so se začeli prvi upori
zavednih domoljubov. Štiri dolga leta je tra-
jala vojna. Zahtevala je veliko žrtev. Nemci
so bili dobro oboroženi in toplo oblečeni.
Partizanom pa je vsega primanjkovalo, le po-
guma ne. Žal so bili med njimi tudi izdajalci,
ki so raje stopili na nemško stran. Končno so
partizani priborili svobodo, tako težko prič-
akovano.

Zelim, da bi vsi otroci spoznali dobro in
slabo, in da bi znali ceniti svojo svobodo.

MAJA LAVRENCIČ 4. b
OŠ Drago Bajc Vipava

Zakaj tako?

Spomladi 1945 so se začele čez Primorsko
valiti umikajoče se nemške armade, sestav-
ljene iz vseh vrst kvistlingov, četnikov, usta-
šev in belogardistov.

Po osvoboditvi Trsta so prišli partizani z
Borisem Kidričem na čelu v Ajdovščino in
ustanovili narodno slovensko vladno. Poleg
mnogih drugih ljudi so odšli v Ajdovščino
tudi prebivalci Cola. Mama večkrat pravi, da
ne more opisati takratnega veselja ljudi. Za-
stave so plapolale, parole svobode so bile na
vsakem koraku.

Takoj po osvoboditvi so tudi na Colu prič-
eli z obnovo, saj je bil med vojno tudi Col
bombardiran. Colčani so se lotili dela. S po-
močjo udarnih brigad so sami zgradili za-
družni in prosvetni dom. Kmalu se je začelo
rojevati samoupravljanje. Tudi na Colu so se
vrstili sestanki in srečanja. Leta 1971 so tam
ustanovili obrat tovarne Alpina.

Col se še razvija, vendar kljub burni zgodo-
vini nima svojega krajevnega praznika. Za-
kaj? Včasih je Col imel svojo občino. Takrat
smo imeli krajevni praznik v spomin na
žrtve, ki so jih Italijani ubili v Beli. Sedaj pa
naša krajevna skupnost Col tega nima, če-
prav se je tudi tu med NOB zvrstilo veliko
bojev in tudi nekaj Colčanov je izgubilo živ-
ljenje.

MARJETKA LEMUT, 8. r
osnovne šole Col

»Mozaik Tita bi poklonil šoli Franja Krajnca«

Nikakršna slepa zave- rovanost vase ne vodi vdane roke Franca Kolar- ja, vendar je to prepriča- nost, potrjena v iskanju, ki se ga morda še sam ne zaveda dobro. Akvareli iz preteklo dobe in pisani mozaiki iz sedanje, dve različni likovni usmeritvi, dva izraza, povsem na- sprotnojuča si, prvi me- hak, poln neslišne glasbe rahlo zasenčene in nikoli do kraja svetle pokrajine, drugi ploskovit, oster, ne- neno razmejen in ven- darle krepko poudarjen v tistih osnovnih potezah, ki nakazujejo človekovo duhovno ostrino, njegovo prvinskost... Takšni so njegovi mozaiki, velike, skoraj metrske plošče z li- ki Župančiča, Prešerna, Cankarja, takšen bo tudi Tito, ki ga upokojeni učitelj Kolar s Polul pri Celju že snuje.

Kolarjevo delo, čeprav ne skriva umetniških kvalitiet, se ne sprašuje po bistvu umetnosti, niti se ne izgublja v tako aktual- nih razpravah o smiselno- sti, pravilnosti in upravi- čenosti tega ali onega umetniškega izraza. Vse to Kolarja ne skrbi. Nje- gova umetnost preprosto je, zaprta med štiri stene, zanj in njegove znanice, slučajne obiskovalce, ra- dovedneže, pa tudi za ti- ste, ki bi morda le utegnili reči kakšno omalovažu- jočo definicijo.

Kakšnih petdeset let bo že, odkar je Kolar zaslutil, da bi mu akvarel dal ne-

kaj tistega, kar vsak člo- vek nenehno išče v svoji večni nemirnosti. Rodila se je vrsta slik, ki jih je človek s komaj vidno okroglo kapico (takšen je v tem trenutku pred na- mi) na glavi razdal prija- teljem in znancem, biv- šim učencem. Marsikate- ra je odromala čez ocean. Vrstile so se zime, ko je risal le akvarele, zime, ki jih je preživljal v Prlekiji, Ljubnem, Rečici, na vaje- niški šoli, Braslovčah pa ob upokojitvi spet na va- jeniški šoli v Celju.

Umetniška izpoved, sa- monikla in prejkone pre- prosta, kot je Kolar sam, pa svojstveno doživeta, se je včasih vendarle morala umakniti sadjarstvu in vrtnarstvu in za nameček še čebelarstvu. Kolar je to znal povezovati. Izvirno- sti ni manjkalo. Z njo se lažje živi. Z vsako ljubez- nijo se lažje živi. Ljube- zen mu je pomagala, da je nekako pretrpel izgubo žene pred devetimi leti.

In spet se je njegova ljubezen morala umakni- ti, ko se je bilo treba odlo- čiti za eno najpomemb- nejših dejanj: biti ali ne biti podjarmljen. Kolar je odšel k partizanom in prebil lep čas v premični bolnišnici Štirinajste udarne divizije. Vse do 29. decembra 1944, ko je bil nad Štancami v Lazah nad Moravčami ranjen.

»Vrnil sem se iz nem- škega ujetništva, zaporov v Mariboru in Gradcu in poiskal zvezo s partizani.

Določili so me v Slandro- vo brigado, vendar so v Četrti operativni coni po- trebovali intendanta za bolnišnico v diviziji in sem pač odrinil tja. Ofen- ziva proti koncu leta 1944, takrat smo se iz Zgornje Savinjske doline morali umakniti, me je potisnila na moravska tla...« vneto pripoveduje Kolar, kljub vzorno urejenemu vrtu, akvarelom in mozaikom vendarle osamljen in ve- sel obiskovalcev, ki obču- dujejo njegovega Voran- ca, mozaik sredi bujnega grmičevja in rož.

Prehod od akvarelov na mozaično izpoved je se- veda nenavaden, že kar sunkovit odklon. Kolar ne okleva z odgovorom.

»Zime, v katerih sem slikal akvarele, so teklo hitro, skoraj neopazno. Zdelo se mi je, da s svo- jim slikanjem nekaj ni prav, da še nisem vsega povedal. Nisem več našel motivov... ali pa morda nisem bil zadovoljen z njimi. Spomnil sem se na mozaik; na pomembne slovenske može, na Ti- ta... Rad imam knjige, veliko sem bral v življe- nju. Spoprijeti se torej z mozaikom? Nanesti obra- ze tistih, ki so s svojo du- hovnostjo oblikovali našo kulturno zgodovino?«

Akvarel ni mogel več živeti po Kolarjevi meri. Vrstile so se razne oblet- nice. Župančičeva, Pre- šernova, Cankarjeva... in Kolar je skladal kamen- ček za kamenčkom. Naj-

prej je za portret potrebo- val tristo ur, pozneje sa- mo še sto, Prešerna pa je dokončal že v sedemde- setih.

Sedaj pripravlja mo- zaik s Kajuhovim likom. Že ga preganja misel na upodobitev Josipa Broza- Tita, človeka, ki je vzpod- budil ustvarjalni nemir toliko umetnikov. Ukle- nil je tudi njega, Kolarja.

Resnice, ki bi se jih člo- vek veselil in jih razprl sočloveku. Kolar nerad govori o sebi. Pretirana skromnost ga odvrta od tega. A nenadoma zaveje iz njega kot dobrodejen pomladni veter: saj je vendarle njegovo vse, kar je storil. Partizanska ce- sta na Dobrovlje. To so spomini. Zavest, da si za skupnost naredil nekaj dobrega.

»Dobrovlje so bile med vojno požgane, porušene, revščina se je naselila v hribovje. Otroci so priha- jali v šolo lačni, razcapani. Odprli smo šolsko ku- hinjo.

Opazoval sem te ljudi. Kako so živeli, kako so s trdom spravljal les v dolino. Valili so debela po drčah, da so grmela čez skale in se raztreščila v brezštevne iveri. Rastre- ščili so se torej tudi upi. Z Lojzetom Marovtom sva se dogovorila, da temu naredimo konec. Tam, kjer bi se morala začeti nova cesta, sva postavila veliko tablo in nanjo na- pisala PARTIZANSKA CESTA. Ob njej smo se

Franc Kolar

slikali; žene, otroci, mož- je, bilo je, kot da je akcija že nekje na sredi, nareje- nega pa ni bilo še ničesar. Slika je bila objavljena v časopisih, pomagali so nam, Dobroveljčani so bi- li rešeni. Partizanske Do- brovlje so zadihale...«

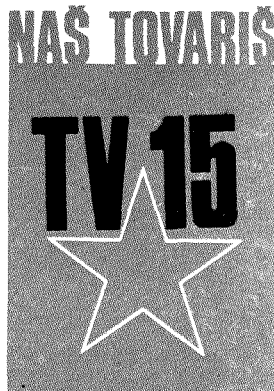
Kolar se seveda ni za- dovoljil le s tablo. Poma- gal je, organiziral, priga- njal, poprijel, kjer se je dalo, da bi Partizanska cesta kar najhitreje prišla med ljudi, da bi les prišel tja, kamor je bil name- njen, da bi ne bilo več lač- nih in razcapanih otrok.

Redkobesednemu šol- niku, takšni so znali za- greti in ne le drobenclati na mestu, roji po glavi de- lo. Mozaiki. Državniki. Kardelj. Tito. Pesniki. To še mora narediti. Tita bi poklonil polulski šoli. Skrbi ga material. Drag je in - težko ga je dobiti.

Res ga bo poklonil. Naj ga imajo otroci. Šola Fra- nja Krajnca je onstran plota. Otroci mu razvese- ljujejo vsakdan. Opazuje- jo njegovega Voranca na vrtu.

Hoče skuhati kavo, ho- če narediti vse, da ostane- va s spremljevalcem. Sre- di mozaikov in akvarelov je vendarle sam. Sredi skrbno vzdrževanih trat, redkih sadnih dreves in čudovitih lepotic - vseh vrst rož - bi povedal tudi tisto, kar mu skromnost brani. Da bi le ostala.

Milenko Strašek

Glasiło Zveze združenj bor- cev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Do- lenjskimi Toplicami in Semi- čem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodil- nega boja in revolucije je TV- 15 prejel nagrado vstaje slo- venskega naroda za leto 1978

Glavni urednik: DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik: TONE URBAS

Novinarji - uredniki:

ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino

MILENKO STRASEK - re- portaza

MILENA STRAJNAR - kul- tura

BOJANA ŽOKALJ-JESIH - naša organizacija

Lektor-redaktor: KATJA HVALA

Tehnični urednik: SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave: FRANC RUPNIK

Uprava in naročninski odde- lek: Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posa- mezna številka v prosti pro- daji 5 din

Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izda- ja ga Založba Borec, Ljublja- na, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošiče- va 28/I, p. p. 598, 61001 Ljub- ljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za in- formacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljne- ga davka od prometa proiz- vodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Ivan Cankar (mozaik)

Oton Župančič (barvni mozaik)

France Prešeren (mozaik)